C28.C2

N° 3
[illegible]

~~N° 35~~
lin. 2
G.G a.f.6
~~[illegible]~~
~~[illegible]~~

N 35
lin 2
Caj. 6

De ueritate Corporis

ET SANGVINIS DOMINI NOſtri Ieſu Chriſti in Euchariſtia, Authore Cutheberto Tonſtallo Dunelmenſi Epiſcopo.

LVTETIAE,

Ex officina Michaëlis Vaſcoſani, uia Iacobæa, ad inſigne Fontis.

M. D. LIIII.

CVM PRIVILEGIO.

PRIVILEGII SENTENTIA.

Cautum est authoritate Henrici II, Galliarum Regis, ne quis alius præter Vascosanum, hunc librum De ueritate corporis & sanguinis Domini nostri Iesu Christi in Eucharistia, Authore Cutheberto Tonstallo Dunelmēsi Episcopo, ante Decennium in hoc Franciæ regno excudat né ue alibi excusum, in Gallias uenalem adducat. Si quid aduersus ea factum erit, librorum publicatione, arbitrariáq; multa in Sāctione æstimata, uindicabitur. Datū Lutetiæ Parisiorum VI CAL. IAN. M. D. LIII.

Ex mandato Regis, Iacobo Memmio Libellorum supplicum in Regia magistro præsente.

Bourdinus.

CVTHEBERTI TONSTALLI DVNELmensis Episcopi, Præfatio ad Lectorem.

QVis dabit capiti meo aquam & oculis meis Hier.9.
fontem lachrymarum, ut plorem die ac no
cte sanctæ matris ecclesiæ nostra ætate mi-
seriam? Quæ cùm in præteritis seculis, mul-
tis & uariis infestata fuerit hæresibus, eas
omnes gladio spiritus subinde, ut sunt enatæ, iugulatas sic
prostrauit, ut apud posteros ne radices quidem earũ ite-
rum pullulare posse putarentur. At nunc illæ, quæ longa
obliuione sepultæ uidebantur, non modò rursus exerunt
capita & reuiuiscũt, sed nouos quoque & numerosos se-
cum fœtus seipsis pestilẽtiores in lucem edunt: noua etiã
dogmatum monstra prodeunt, nouíq; eorum præcones
ψευδαπόστολοι non Pauli similes, imperiti sermone sed non 2.Cor.10.
scientia, uerum magna linguæ uirulentia suum uirus ef-
flantes: quibus nihil in ore est nisi lucem euangelij nunc
tandem prodire, tenebras ueteres longè effugatas, liber-
tatem euangelicam postliminio reductam esse. Cæterum
isti pro sapientia & scientia, crassam diuinarum rerũ ostẽ-
tant ignorantiam: at ignorãtiam illam supplet & susten-
tat arrogantia summa, perfricta frons, impudentia incom
parabilis. Etenim abstrusissima quęque Prophetarum, &
Apocalypsis loca, se luce clariora reddituros spondent, &
quid non? ut qui supra tertium cælum, & Paulum ipsum 2.Cor.12.
rapti, nihil nõ temerè effutire audent: atque ea uerba gar-
rire non formidant, quæ hominem non mente captum
eloqui pigeret. Libris & chartis suis orbem replent, atque
eò pluribus quò quisque est imperitior, nihil non sibi sci-
re arrogantes, & quid non audentes? Sacrosanctã Eucha-
ristiam sua dignitate spoliare, & in ordinem communis
& cibarij panis & uini redigere satagunt: Nempe qui nec
Christi præsentiam, nec ueritatẽ corporis eius ullam ha-
bere eam astruunt, idque libris editis propugnant: sensum

uerborum Christi ab Apostolis acceptum, cõsensúmque sanctæ matris ecclesiæ, ea in re suos duces sequentem reiiciunt: scripturæ sacræ uerba se sequi, ea se sola amplecti, illis adhærere se uelut sacris anchoris affirmant. Id quod eo consilio faciunt, ut si quis errorem eis ullum impingat, ad uerborum sensum è suo cerebro confictũ confugiant, sese solos recta sequi tuẽtes. Irenæus autẽ inquit, Quemadmodum si quis regis imaginem ex gemmis preciosis ab admirãdo artifice fabrefactam soluens, pulchrámque illam humanæ formæ speciem in ridiculam uulpeculæ figuram effingens, propter gemmarum splendorem pro regis imagine eam existimari uelit: eodem modo isti uerba Dei suis fabulis aptantes, fidem suis figmentis haberi postulant. Nam quis unquam hæreticorum sacrę scripturæ partem aliquam à recto sensu detortam, non pro umbone opposuit? Quo fit ut quisque solum sibi iudicem seipsum constituat, nec ullum alium, imo neque ecclesiam Christi sponsam, ipsam ueritatis columnã admittat. Concilia generalia tametsi œcumenica, quando à suis deliramentis dissentiunt, errasse plane contendunt: uerbis scripturæ standum, ab iis non recedendum asseuerãt. Et cùm in una domo, sæpenumero sint multi diuersa & inter se pugnantia sentientes, nemo tamen eorum ea modestia reperitur ut alteri cedat, à se quisque solam ueritatem stare contendit: ita ueritatem quæ secum ipsa consentiens, à se dissentire nequit, corruere in plateis cogunt. Heu miseram sanctæ matris ecclesiæ conditionem, quæ eiusmodi è suggesto concionatores nunc ferre cogitur, qui nigra in candida uertunt, qui dicunt tenebras lucem, & lucem tenebras: qui dicunt malum bonum, & bonum malum: qui dicũt amarum dulce, & dulce amarum? Sed dum in tantis malis, quid faciendum sit, mecum ipse considero, occurrit in primis illud Ecclesiastis, Omnia tempus habent, tempúsque esse tacendi, & tempus loquendi. Si sileam, uerendum ne cum propheta Esaia dicere cogar, Ve mihi

Lib. 1. cap. 1. aduers. hæres. — *Esa. 5.* — *Eccle. 3.* — *Esa. 6.*

mihi quia tacui: uerendum ne talentum qualecunque mihi datum in terra defodiens, correptus audiam, Quare pecuniam meam non dedisti ad mensam, ut & ego ueniens cum usuris utiq; exegissem eam? Atque etiam illud, Qui non colligit mecum, dispergit. Quid si illud quoque obiiciat quispiam inquiens, Vides impios multos non modo qui se doctos putant, sed plurimos etiam blaterones & rabulas chartis suis meras nugas in uulgus protrudere, indignas quibus legendis bonæ horæ consumantur, atque illis ipsis ueritatem ipsam oppugnatam ante oculos cernis: & tu pastor gregis Christi, ueritatem non tueberis? lupósque pro uirili ab ouili Christi non arcebis? Diu multúmque mecum hæc meditans, tandem statui utcunque silentium abrumpere, & Christum ducem, qui sperantes in se non deserit, sequi, teláq; nimium impiè in sacra mysteria coniecta, scuto uerbi Dei propellere, non riuulos lacunásque malorum infectás, sed ipsos fontes & scatebras, unde hæc mala omnia emanarunt, petens. Porrò in uniuersum omnibus hac turbulenta tempestate catholicæ fidei oppugnatoribus, nihil tam frequens in ore est, quàm fidei præconium, quibus tamen ipsis, si penitius introspicias, nulla fides in corde est. Etenim quamuis Christi uerba omni luce clariora, pro ueritate mysteriorũ obiicias, protinus ad peruersum sensum ab omni ueritate alienum excogitatum confugiunt, ut qui nihil tam altum aut reconditum in diuinis existimant, quod ratione sua se non assequi putēt: humana ratione omnia Dei opera metiuntur, & potius quàm supra captum ipsorum aliquid fecisse Christum fateantur, ad tropos & figuras omnia torquēt. Quasi uerò Christus Dei filius ab æterno, per quē omnia facta sunt, homo in tempore incarnatus, nihil diuina uirtute supra cæteros mortales agere posset. At uerò si qui Solis radios corporeis oculis haurire quærētes, non quod instituunt, peragunt, uerum ipso quo uigent lumine priuantur, innumeráq; sustinent incommoda, quanto sanè

Luc.19. *Mat.12.* *Ioan.1.*

magis qui in æternã illam lucem defigere obtutus quærit, cùm quę rationibus consequi mortalibus, omnino cæ-
2.Cor.10. cutiet? Et cum per fidem in captiuitatem omnis intelle-
ctus redigendus sit in obsequium Christi, humanum ingenium aduersus altitudinem Dei adeo se extollit, ut id fieri non posse iudicet, cuius rationem perscrutando in-
Mat.19. uestigare nequit, immemor illius uerbi Christi, Apud Deum omnia possibilia esse. Itaque nisi tu Christe, istorũ hominum tam proterue in mysteria tua insultãtium, stolidam audaciam cõpescueris, & ecclesiam tuam ab istorum insana temeritate protexeris, nihil quisquam spõsam tuã tueri conatus profecerit. At si tu, sine quo nihil quod rectum est agere mortales possunt, cœptis nostris fauens
Psal.67. exurgas: dissipabuntur illico inimici tui, & fugient qui te oderunt à facie tua: cæteráque omnia tranquilla succedent. Tuo igitur Christe auxilio freti obsecramus, ut lumine gratiæ tuæ nos illustres, & rem destinatam tutò sine formidine aggrediemur, ut corporis & sanguinis tui ueritatem in Eucharistia esse, ex ipsis tuis uerbis enincamus, atque huic ueritati aduersantium peruersa dogmata, è fidelium circumuentorum mentibus te fauente, sine quo nihil possumus, eradicare conemur. Vale.

Anno Domini 1551.

DE CHRISTO IESV FILIO DEI ET FILIO HOMI-

nis in una persona, & in duabus naturis: & de sancta eius inter homines cõuersatione, morte, resurrectione, & in cælum ascensione.

ANtequam de mysteriis quicquam tractare tentemus, cõducibile fore existimamus, ea quæ Epiphanius de sancta Christi inter homines in terris conuersatione, morte, resurrectione, & in cælũ ascensione, in summa collegit in fine operis sui quod Panarium inscripsit, in fronte hic inserere, ut cognita Christi filij Dei & filij hominis mysteriorum ipsorum opificis immensa magnitudine, inenarrabili potentia, ac ineffabili dilectione, qua genus humanum prosequitur, magis ea mysteria nostri causa ab eo instituta amplectamur, ueneremur, & admiremur. Epiphanij autem sunt uerba ea quæ sequuntur.

Post hæc uisus est in terra, & cum hominibus *Baruc. 3.*
conuersatus est. Et quòd reuersus à Iordane, ma- *Luc. 4.*
nifestè ac uerè à diabolo tentatus est in deserto, & esuriit postea propter consequentiam & ueritatem aduentus in carne. Et quòd elegit discipulos, & prædicauit ueritatẽ, & curauerit mor-

bos, dormierit, esutierit, iter fecerit, Dei signa operatus sit, mortuos excitarit, cæcis uisum restituerit, claudos & paralyticos fortes fecerit. Et quod prædicarit ueritatem, ipsum euangelium, regnum cælorum, suam erga homines benignitatem, itémque patris ac spiritus sancti. Et quod pro nobis passionem subierit in ueritate, in carne & in perfecta humanitate. Passus in ueritate in cruce, præsente ipsius deitate, sed non ad patiendum conuersa, sed à passione aliena & immutabili: ita ut duæ hæ consequentiæ clare considerentur in Christo patiente pro nobis in carne, uerum passionis exorte manente in deitate, non homine per se existente, & per se item deitate, sed simul présente deitate, non patiente autem propter essentiæ synceritatem ac incomparabilitatem, patiente autem ipso in carne, & mortem sentiente in carne, uiuente uerò semper in deitate, & suscitante mortuos, corpore sepulto in ueritate. Et quod exanimis manserit per triduum sine spiratione, ac sine motu, inuolutúsque sit in syndone, & depositus in monumēto concluso per lapidem & sigillis additis, non conclusa deitate, non sepulta deitate, sed simul cum sancta anima descendente ad inferna, & auferente illinc animarum captiuitatem, frangente stimulum mortis, perrumpente claustra & uectes adamantinos, exoluente dolores mortis in propria potestate: ita ut

redierit cum anima, non relicta anima in infer- *Psal.15.*
no, quādo neque uiderit caro ipsa corruptionē,
cum ipsam deitas semper ipsi præsens excitarit,
ita ut resurrexerit ipse dominus & Deus, & uerbum ac filius Dei cum anima & corpore, ac uniuerso organo counito ipsius organo in spiritum ipsum uidelicet corpus spirituale existens, quod aliquando tactui subiectum fuerat, & flagris traditum uoluntaria deitatis uoluntate, & tentari à diabolo permissum, ac famem sentire & somnum, & ærumnam, tristitiámque ac mœrorem, ipsum hoc corpus sanctum counitum est decætero deitati: deitate indesinenter simul præsente corpori ipsi sancto talia passo.

Surrexit enim & counivit ipsum in seipsum in unum spiritum, in unam unitatem, in unam glorificationem, in unam suiipsius deitatē. Apparuit enim in ueritate, & cōtractatus est à Tho- *Ioan.20.*
ma: & cum Apostolis cibum accepit, & cohabitauit cum ipsis quadraginta diebus & quadraginta noctibus: imo ingressus est foribus cōclusis, & ingressus, ostendit neruos & ossa, typū clauorum & typum lanceæ, quòd ipsum esset uerè corpus, & quòd coniunctum esset in unam unitatem & in unam deitatem, non expectans amplius ut patiatur, non amplius moriēs, uelut san- *Roma.6.*
ctus Apostolus ait: Surrexit dominus, non amplius moritur, mors ipsi nō amplius dominatur, passibile, impassibile, & passionis exors perma-

nens ſemper diuinum cum corpore &anima, & uniuerſa humanitate. Et quod ipſe deus exiſtens aſcēdit in cælos, & ſedet in dextera patris in gloria, non depoſito ſancto corpore, ſed counito in ſpirituale in unius deitatis perfectione: quemadmodum etiam circa noſtra corpora futurū eſt,
1.Cor.15. quæ nunc ſeminantur animalia, reſurgent ſpiritualia: Quæ nunc ſeminātur in corruptione, reſurgent in incorruptibilitate: Quæ nunc ſeminantur in morte, reſurgent in immortalitate. Si itaque noſtra corpora ſic, quanto magis illud ſanctum, & inenarrabile & incomparabile, ac ſincerum & Deo counitum, quod unum eſt decętero uniforme? Velut etiā in hoc teſtatur Apo-
2.Corin.5. ſtolus, dicens: Etiam ſi cognouimus ſecundum carnem Chriſtum, at nunc non amplius cognoſcimus. Non quòd diremit carnem à deitate, ſed quod ipſa maneat & Deo counita ſit: non autem amplius ſecundum carnem, ſed ſecundum ſpiri-
Roma.1. tū, uelut ait, ſanctificationis ex reſurrectione à mortuis Ieſu Chriſti domini noſtri, hunc ſimul Deum habēs paſſionis exortem, & paſſum & ſepultum, & qui reſurrexit, & aſcendit in gloria, uenturus ad iudicādum uiuos & mortuos, uelut dicit in ueritate, cuius regni nō erit finis. Etenim credit hæc mater noſtra ſancta Eccleſia, quēadmodum ipſi uerè prædicatum eſt, & uerè pręſtitutum eſt: Quòd obdormiemus omnes ac reſur gemus cum corpore hoc, cum anima hac, cum

toto nostro organo, ut unusquisq; recipiat prout fecit: Quòd est resurrectio mortuorum, & iudicium æternum, & regnum cælorum, & requies iustis, & hæreditas fidelium, & tripudium cum angelis, eorum qui fidem seruarũt, & castitatem ac spem, & Domini mandata. Verè insuper & prædicatum, & certò confirmatum est, ac creditur, quòd alij resurgent in uitam æternam, & alij in iudicium æternum, uelut scriptũ est in Euãgeliis. hactenus Epiphanius. *Mat. 25.*

His adiungẽdum est quod in symbolo Ephesino Cyrillus sic scribit: Neque uerò carnem in diuinitatis mutari naturã, neque inenarrabilem uerbi Dei naturam, in naturam carnis transferri dicimus. Est enim omnino immobilis & immutabilis, eadem perpetuo secũdum scripturas permanens. Et cùm uisibilis factus, infans adhuc & in cunabulis, ac sinu genitricis Virginis esset, omnem impleuit creaturam, tanquam Deus, & genitori assedit. Numen enim & sine quantitate, & sine magnitudine est, nec circunscribi potest. hactenus Cyrillus.

Cognitis autem his, & solertius animo considerátis, quæ iam nunc breuiter prodita sunt, de Christi Dei & hominis miraculosa incarnatione: de sancta inter homines in mundo conuersatione, qua latentem in homine Deum, & uerbis & operibus prædicabat: de preciosa morte, qua deletum est quod aduersus nos erat chi- *Coloss. 2.*

rographum, & affixum cruci: de gloriosa resurrectione, qua filij diuinitas in Christo, mortem filij hominis in eodem ad uitã excitauit: de admirabili in cælos ascensione, qua spei nostræ ad futuram gloriam sacra anchora firmata est: non mediocri præsidio futura ea putamus, ad perscrutanda illa penitius, quæ de mysteriis Christi nobis ab eo tradita sunt, ad quæ iam è uestigio properamus inuestiganda.

DE MYSTERIIS ET SACRAMENTIS.

DE myſteriis dicturũ, ante om-
nia explorare oportet quidnã
ſit myſterium, quídq; cõpre-
hendat, ne alioqui multa de
myſteriis uerba facturus, ue-
luti qui extra præſtitutũ cer-
tantibus ſtadium currẽs, labo
rando duntaxat ſe fruſtra fatigat, & præter laſsi-
tudinem nihil aſſequitur: ita & ipſe intra myſte-
riorum metas in diſſerẽdo non ſe continẽs, dum
aberrat à ſcopo, palmam apprehendere nequit.
In primis igitur obſeruãdum eſt, myſteriũ, Græ-
cum eſſe uocabulum, quãuis ſæpenumero à La-
tinis uſurpatum, ſignificaréq; arcanum quiddã,
uel ſub quo arcani aliquid latet, quódq; nõ per-
ficitur niſi occulta aliqua ſacrorũ ratione. Nam
myſteria uocãtur interdum res hominum arca-
næ occultæq;, quas uulgo effari nephas habetur,
ut eſt apud Salomonem in Prouerbiis: Ei qui re- *Prouer.20*
uelat myſteria, & ambulat fraudulẽter, & dilatat
labia ſua, ne commiſcearis. Et in Eccleſiaſtico, *Eccle.27.*
Denudare amici myſteria, deſperatio eſt animæ
infelicis. Dicuntur itidem myſteria ſacra Dei ar-
cana, ut eſt apud Matthæum de ſeminãte ſemen *Mat.13.*
ſuum: ubi Chriſtus ait diſcipulis ſuis, Vobis da-
tum eſt noſſe myſteria regni cælorũ, cæteris au-

1.Cor.2. tem in parabolis. Et apud Paulum ad Corinthios
de prædicatione uerbi Dei ſcribētem: Loquimur
Dei ſapientiam in myſterio abſconditam, quam
prædeſtinauit Deus ante ſecula in gloriam no-
1.Timot.3. ſtram. Et ad Timotheum de incarnatione uerbi
Dei inquit, Magnū eſt pietatis myſterium: Deus
manifeſtatus eſt in carne, iuſtificatus eſt in ſpiri-
tu, uiſus eſt angelis, prædicatus eſt gētibus, fides
illi habita eſt in mundo, receptus eſt in gloria. Et
Roma. 16. ad Romanos de eadem incarnatione, Secūdum
reuelationem myſterij temporibus æternis taci-
ti, quod patefactum eſt per ſcripturas Propheta-
rum, ſecundum præceptum æterni Dei ad obe-
dientiam fidei. Eiuſmodi etiam occulta Dei ar-
cana Paulus Romanis commemorat, inquiens,
Roma. 11. Nolo enim uos ignorare fratres myſterium hoc,
ut nō ſitis uobiſmetipſis ſapientes, quia cæcitas
ex parte contigit in Iſrael, donec plenitudo gen-
tium intraret, & ſic omnis Iſrael ſaluus fieret. Et
1.Cor.15. Corinthiis de reſurrectione ſcribit, Ecce myſte-
riū uobis dico: Nō omnes quidem dormiemus,
omnes tamē immutabimur, in puncto tēporis,
in momento oculi per extremam tubam. Canet
enim tuba, & mortui reſurgent incorruptibiles,
& nos immutabimur. Oportet enim corrupti-
bile hoc induere incorruptibilitatem, & morta-
le hoc induere immortalitatem. Idem illud my-
1.Theſſ.4. ſterium etiam Theſſalonicenſibus ſcribens me-
morat, inquiēs: Hoc enim uobis dicimus in uer-
bo

bo domini, quòd nos qui uiuimus & reliqui ſumus in aduentum domini, nequaquam præueniemus eos qui dormierunt, quoniã ipſe dominus in iuſſu & in uoce Archangeli, ac tuba Dei, deſcendet de cælo, & mortui qui in Chriſto ſunt reſurgẽt primi: deinde nos qui uiuimus, qui reliqui ſumus, ſimul cum illis rapiemur in nubibus, in occurſum domini in aëra, & ſic ſemper cum domino erimus. Et Ioannes in Apocalypſi *Apoca.1.* myſterium ſeptem ſtellarũ exponit. Quę omnia Dei ſecreta, niſi Paulus & Ioannes nobis aperuiſſent, adhuc incognita nos laterent.

Sacra etiam ſigna à Græcis myſteria, à Latinis ſacramenta appellãtur, ut Paulus ad Epheſios *Ephe.5.* de uiri & uxoris coniunctione loquẽs ait: Sacramentũ hoc magnum eſt, ego autẽ dico in Chriſto & Eccleſia. Quo ſenſu nonnunquam à Latinis myſteria capiuntur: ut ait Paulus ad Corinthios, Sic nos exiſtimet homo, ut miniſtros Chri *1.Corin.4.* ſti, & diſpenſatores myſteriorum Dei. Cæterum de myſteriorum omnium generibus in hoc opere tractare, nobis nec animus eſt, ne ſupra ſobrietatem ſapere uideamur: & nos de ſpiritu Dei nõ tãtum hauſiſſe nobis conſcij ſumus, ut uel abdita & latẽtia Dei arcana omnia, prout par eſt, uel intelligere, uel intellecta uerbis aptis ſingula ꝓſequi, illuſtraréque ualeamus.

Itaque nos in hoc tractatu, corporis & ſanguinis domini ueritatem eſſe in Euchariſtiæ ſacra-

mẽto, si Christus nobis annuerit asserturi, utroque uocabulo & mysterij, & sacramenti indifferenter utemur, sed frequẽtius nomine sacramenti, quod Latinis magis auribus est familiare. Verùm priusquam nostrum aggrediamur institutum, commode hic aperienda est probatissimorum ueterum de sacramentis, concors illa sentẽtia, quæ est eiusmodi: Sacramenta sunt sacra signa, & symbola, Dei erga nos uoluntatis. Eáq; in nouo testamento certa & efficacia signa sunt, & uehicula gratiæ diuinæ, gratiam digne ea sumẽtibus conferentia.

Sacramenta cum sint gratiæ Dei, & sanctificationis nostræ signa efficacia, ex duobus cõstãt: nimirũ ex signo ipso, uidelicet externo elemento, inuisibilem gratiam adumbrãte, & uerbo, per quod spiritus sanctus gratiã illam secretò operatur. Nam quia propter carnem nostram
Sapien.9. (cuius mole uis animi aggrauatur) ad spiritualẽ Dei gratiam suscipiẽdam hebetes sumus, ac externi alicuius auxilij indigentes, quo fragilitas nostra simul & excitetur & erudiatur: idcirco ad infirmitatis humanæ curationẽ, Deus spiritualem gratię suę medicinam, signis quibusdã sensibilibus obuelatã adhibuit: quæ Græci symbola seu mysteria, Latini quidam sacramenta, quidam sacramentalia signa uocant. Hæc sacramẽta, ne quis de eorum uirtute & efficacia dubitaret, Christus uerbo suo, & promissione confirmauit:

mauit: cuius promissionis diuinæq; operationis effectus, signis illis nunquã deest, nisi suscipientis uitio & indignitate, interueniat obstaculum. Cuiusmodi sunt baptismus, pœnitentiæ sacramentũ, Eucharistia, siue sacramentũ corporis & sanguinis domini, ac cætera sacraměta: quorum singula quæq; proprias habět promissiones, uerbo Dei tanquam firmissimo fundaměto subnixas, ac nomenclaturæ suæ conuenientes & accõmodas. Baptismus habet promissionem gratiæ, regenerationis & regni cælorum sibi annexam, sicut hoc loco: Amen amen dico tibi, nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto, non potest introire in regnum cælorũ: & alio loco, Qui crediderit & baptizatus fuerit, saluus erit. Pœnitentiæ sacramentum promissionem remissionis peccatorũ habet, & restitutionis in societatem mystici corporis Christi, quod est Ecclesia: sicut hic, Quorũ remiseritis peccata, remittuntur eis. Porro Eucharistia, siue corporis & sanguinis sacramětum, promissionem habet uitæ æternæ, & mansionis in Christo: sicut apud Ioannem, Qui mãducat meam carnem & bibit meum sanguinem, habet uitam æternam: & ego resuscitabo eum in nouissimo die. Caro enim mea, uerè est cibus, & sanguis meus uerè est potus: qui edit meam carně, & bibit meum sanguinem, in me manet, & ego in eo: sicut misit me uiuens pater, & ego uiuo propter patrem: ita & qui ederit me,

Ioan. 3. *Mar. ult.* *Ioan. 20.* *Ioan. 6.*

uiuet ipse quoq; propter me. Itaque Eucharistiæ digna receptio, membra nos Christi constituit, sicut è cōtrario per indignam eius receptionem iudicium secum ferentem, Satanæ membra nos ipsos efficimus.

Porrò uerbum Dei gratiæ nobis promissionē offert: sacramentale uerò signum uelut sigillum est uerbi Dei, rem promissā exhibens. Ideo quēadmodū promissio nobis inutilis est, nisi apprehendatur per fidem: sic sacramentale signum similiter nobis inutile est, nisi credatur id nos receptutos, quod signatum est. Nam alioqui si per sacramenti signum, nihil quod non apparet recipiatur, iam signum ipsum inefficax erit, nihílq; insignioris efficiētiæ, maiorísq; gratiæ, nostris noui testamenti sacramentis ex passionis Christi uirtute accessisse dicetur, quàm his sacramentis affuit, quæ fuerunt in ueteri testamento.

In sancto autē Eucharistiæ sacramento, cuius dignæ sumptioni annectitur gratiæ promissio, duo considerāda sunt, uidelicet & signum sensibus nostris expositum, & simul uerum corpus Christi, nō sensuum iudicio, sed fide cognoscēdum, sicut apparet per ipsa uerba seruatoris, di-
Luc.22. cētis: Hoc est corpus meum, quod pro uobis da-
Mat.26. tur: Hic est sanguis meus noui testamenti, qui pro multis effunditur in remissionem peccatorum. Quæ uerba ab ipsis Ecclesię catholicę post Christum passum incunabulis, absque allegoria

ulla,

ulla, metaphora, tropo, aut figura, orthodoxorũ omniũ consensu semper intellecta, plane declarant Christi corpus, non solùm figuratiuè, nõ solùm significatiuè (ut peruersorum dogmatũ authores loquuntur) sed ipsum uerum & naturale, quãquam iam spirituale, Christi corpus sub specie panis: & uerum naturalémq; Christi sanguinẽ, tametsi iam spiritualẽ, sub uini specie, actu, re ipsa, & in ueritate adesse. Quam rẽ uerba ipsa de corpore & sanguine domini, Lucæ uicesimo secundo interposita, nempe (quod pro uobis datur, & qui pro uobis effunditur) manifestè testantur: scilicet Christum corpus suum non in figura solùm, nec in sola significatione, sed ipsum naturale corpus suũ, uerè in mysteriis præsens edẽdum: & naturalem sanguinẽ suum, uerè in mysteriis presentem bibẽdum, ea ueritate potrexisse, qua illud idem corpus in ara crucis pro nostra redemptione in mortẽ dedit: & qua uitalem uiuificúmq; sanguinem suum, in remissionẽ peccatorũ nostrorũ effudit. Hoc enim corpus manducamus, de quo dixit Christus, quod pro uobis datur: & hunc sanguinẽ bibimus, de quo ille dixit, qui pro uobis effunditur. Quod quidẽ corpus post resurrectionem eius iam spirituale corpus est: nã Paulus ait, Seminatur corpus animale, resurgit corpus spirituale. Et in sacramento ipsum spirituale corpus inuisibiliter, spiritualitérque datur, & à fidelibus sumitur: similiter & 1. Cor. 15.

ſanguis iam ſpiritualis, inuiſibili ſpiritualiq; modo, ſed uerè tamen in ſacramẽto datur, & à fidelibus ſumitur. Cuius rei frequẽtem memoriam haberi Chriſtus iuſſit ſubdens: Hoc facite in meã commemorationem. Ex quo conſtat, Chriſtum diſcipulis ſuis præcepiſſe, ut id agerẽt quod egit ipſe: nimirum, ut panem acceptũ gratias agẽtes benedicerent, frangerent, eundẽmq; diſtribuerent, dicentes: Accipite, manducate, hoc eſt corpus meũ, quod pro uobis datur: hic eſt ſanguis meus noui teſtamenti, qui pro uobis funditur. Hic nos uerbo Chriſti fidẽ habentes fateri oportet, per omnipotentiam uerbi, & uirtutem & efficiẽtiam ſpiritus ſancti, id fieri quod Chriſti uerba palam ſignificant. Nempe Chriſtũ ſacris ſuis uerbis, & ſpiritus ſancti uirtute, ſub ſpecie panis & uini pręſentiam ſui ueri corporis & ſanguinis reuera facere, ut Chriſtum profitentibus diſtribuantur à miniſtris, ſicut fecit Chriſtus ipſe.

Quidam fortaſſe dicent, mea ratio, meum ingeniũ, mea ſolertia tanti myſterij capax non eſt. Atqui his cõtinuo reſpõdendum eſt: Non oportere nos in materia fidei, noſtræ rationi, ingenio, ſiue ſenſui auſcultare, ſed permittere fidem per uerbum Dei ſeipſam ſuſtentare, ac illi inſepa-
2.Cor.10. rabiliter adhærere: atq; in eiuſmodi rebus fidei, omnem intellectum & rationem, in captiuitatẽ redigere in obſequium Chriſti.

Porrò uerbis Chriſti omnibus abſque hæſitatione

tione ulla firmiter credendum est. Is enim (ut inquit Hilarius) cum sit Dei uerbum per quod cũcta creata sunt, uerborũ significationem ignorare non potest. Et qui ueritas est, loqui non uera nescit: quíq; sapiẽtia est patris, temere aliud pro alio, aut stulte loqui nõ uolet. Et cum sit uirtus, & potẽtia patris, non ea est infirmitate, ne posset eloqui, quæ uellet intelligi. Itaq; uniuersa Christi uerba certissima sunt oracula ueritatis, ut nemini Christiano liceat de fide uerborũ Christi dubitare, tametsi nostri ingenij exilitas, ad intellectum eorum penetrare non ualeat. At si quis forte nimium sibi arrogãs, sensum adulterinum ex uerbis Christi in hoc mysterio elicuerit, quid huic reliquũ est, nisi ut cõtrà Christus eũ à se diuidẽs, partẽ eius cũ infidelibus aliquãdo ponat? *Luc.12.*

Multi in hoc sacramento abhorrentes Christi uerba penitus abnegare, non minus temere eadem male interpretando errant, qui arbitrantur nihil in Eucharistia esse, nisi signum nudum significans Christum non præsentem, siue solam figuram sanctissimi corporis Christi absentis, & non uerum reuera Christi corpus esse.

Proinde hoc insanum deliramentũ tantopere errans, omnino reijciendum est, atque ex ipsis Christi uerbis asseuerandum, firmitérq; credendum, in sancto Eucharistiæ sacramẽto reuera & speciem panis & uini esse: atq; etiã uerum Christi corpus spirituale, & sanguinem spiritualem.

Speciem panis & uini ſeſe conſpectui noſtro offerentem,oculis noſtris uidemus,ueritatẽ corporis & ſanguinis Chriſti cõſtare in Euchariſtia, fides habenda uerbis Chriſti poſtulat. Chriſtus nãque qui fidelis eſt in omnibus uerbis ſuis ma-
Luc.22. nifeſte ait: Hoc eſt corpus meũ,quod pro uobis datur: Hic eſt ſanguis meus,qui pro uobis funditur: non metaphoricè, non phantaſticè, non tantum in ſigno,ſed ſicut ipſa uerba manifeſtãt, uerum & naturale corpus quod pro nobis datũ eſt: & uerum & naturalem ſanguinem, qui pro nobis fuſus eſt in redemptionem noſtram:ac nõ magis ea ſignificatiuè ſiue figuratiuè eſſe dicta,
Ioan.1. quàm ſint hæc uerba Ioannis euangeliſtæ: Ver-
Mat.16. bum caro factum eſt. Vel hæc uerba Petri: Tu es Chriſtus filius ille Dei uiui. Aut hæc uerba Sa-
Ioan.4. maritanorum: Ipſi enim audiuimus, & ſcimus quòd hic eſt uere ſaluator mundi. Aut hæc uer-
Luc.3. ba Dei patris: Tu es ille filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui.

Iam ſi uerè intelligimus hæc uerba iam citata, penitus citra allegoriam ullam, metaphorã, tropum figurámue dici,neque alio intelligi modo, quàm ipſa uerba germano ſenſu ſignificant, ac docent, qua quæſo tum cogemur neceſſitate,in
Luc.22. uerbis hiſce luce clarioribus(nẽpe: Hoc eſt corpus meũ, quod pro uobis datur: Hic eſt ſanguis meus, qui pro uobis fũditur:) peregrinũ ſenſum extorquere, alienúmque à uerborum ſignificatione,

tione,& coactũ magis quàm genuinum ſequi?

Præterea in his ſcripturis iam adductis,uerbũ es, uel eſt, nõ poteſt accipi pro ſignificat, uel pro figura intelligi,quia tũc uerbum caro non reuera factum eſt, ſed ſignum eſt uerbũ carnem eſſe factũ,uel figura eſt carnis factæ.Et Chriſtus non erit uerè ille filius Dei uiui,ſed ſignificat filium Dei uiui,uel eſt figura filij Dei uiui. Et Chriſtus nõ erit nobis in actu ſaluator mundi,ſed ſignificat ſaluatorẽ mũdi,uel eſt figura ſaluatoris mũdi. Neque ex uerbis illis patris: Tu es ille filius meus dilectus, pater dixit,Chriſtum eſſe filium ſuum dilectum, ſed Chriſtum ſolum ſignificare filium ſuum dilectũ,uel eſſe figuram filij ſui dilecti. Cæterum quis non uidet quàm abſurda quámque inſana ſunt iſta? Imo quæ maior blaſphemia poteſt excogitari,quàm facere & Deum patrem,& Chriſtum Dei uerbũ,diſſimulatores, imo manifeſtè mendaces?

Neque hæ ſcripturæ,ſcilicet: Hoc eſt corpus meum: Hic eſt filius meus: Ipſe eſt ſaluator mũdi,&c.ſunt ſimiles iſtis:Ego ſum uitis: Ego ſum *Ioan.15.* oſtium:qualia multa manifeſtũ habentia tropũ, *Ioan.10.* ſacramẽti aduerſarij cõgerunt,ut aſtruant ſicuti in illis,ſic etiã in his uerbis:Hoc eſt corpus meũ: hic eſt ſanguis meus:ſubeſſe tropũ.inter quæ tantum intereſt, quantum inter cælum & terram. Certè in primis illum tropum qui frequens iſtis in ore eſt: nempe,petra erat Chriſtus,Paulus de *1.Cor.10.*

uenturo Christo figuram esse aperit, cùm petra in deserto à Moyse percussa, patribus aquam copiosè funderet. Neque infrequẽs cuiquam uideri debet, pleraque patribus ante aduẽtum Christi, per tropos & figuras declarata fuisse, quibus
1.Cor.10. omnia in figura contigisse Paulus docet.

Porrò tropos in scripturis frequentes haberi, multæ admodũ causæ cogunt. Sæpe enim in parabolis aliquid per tropos enũciatur, qui ad sui declarationem planiora uerba requirũt, ut dum Christus parabolam de seminante semen suum
Luc.8. exponens, dixit: Semen est uerbum Dei: qui autẽ secus uiã, hi sunt qui audiunt: deinde uenit diabolus, & uerbum de corde eorũ tollit, ne credentes salui fiant, & quę sequuntur. Vel cum per parabolam in somnis, Deus aliquid futurũ aperit,
Gen.41. sicut Ioseph Pharaoni somnium enarrãs, ait: Septem boues pulchræ, & septẽ spicæ plenæ, septẽ ubertatis anni sunt: & septem boues tenues, & septem spicæ tenues, septem anni uenturæ sunt famis. Interdum tropi adduntur, uel ad increpationem eorum, qui duris uerbis arguuntur, sicut
Mat.23. Christus scribis & pharisæis inquit: Serpentes & genimina uiperarum, quomodo fugietis à iudi-
Luc.13. cio gehennæ? & de Herode dixit: Ite, dicite uul-
Mat.16. pi illi. Et Petro: Vade post me Satana, scãdalum
Ioan.6. es mihi. Et discipulis, de Iuda loquens: Vnus ex uobis diabolus est. Vel dum quispiã ob uirtutẽ laudibus extollitur, ut de Ioanne Baptista Christus

ſtus dixit, Ipſe eſt Elias. Et de eodem, Ille erat *Mat.11.*
lucerna ardens, & lucẽs. Vel dum affectus dile- *Ioan.5.*
ctionis exprimitur, quemadmodum matri de di
lecto diſcipulo, Chriſtus in cruce pendens dixit:
Mulier ecce filius tuus, & deinde diſcipulo in- *Ioan.19.*
quiens, Ecce mater tua. Nonnunquam per ſimi-
litudinem aliquid proponitur, quò profundius
memoria recondatur: ueluti dum Chriſtus ait,
Ego ſum uitis, uos palmites, apertè ipſe ſimilitu- *Ioan.15.*
dinem enarrans, dicẽdo: Nam ſicut palmes non
poreſt ferre fructum à ſemetipſo, niſi mãſerit in
uite, ſic nec uos niſi in me manſeritis. Ille gratiæ
ſuæ ſuccum nobis in ſe manẽtibus ſuppedirans,
nos fructuoſos reddit, ſicuti palmiti uitis ſuccũ
miniſtrans, ipſum botros proferre facit. Ad hæc
dum Chriſtus dicit: Ego ſum oſtium: prouerbiũ *Ioan.10.*
ab Apoſtolis nõ intellectum, exponit. Et pleraq;
eiuſmodi, paſſim in ſacris occurrunt literis.

Præterea Ioannes Euangeliſta, diligentiſſimus
uerborũ Chriſti & ſcriptor, & interpres, non mo
do eorum quæ in ſuo Euãgelio, ſub aliquo tropo
à Chriſto dicta commemorat, ſenſum explicat
ipſe, ſed & eorũ, quæ alij Euãgeliſtæ ante ipſum,
ſub tropis à Chriſto dicta ſcripſerunt, ſenrẽtiam
aperuir. Quale eſt illud: Soluite rẽplum hoc, & *Ioan.2.*
in tribus diebus excitabo illud. Dixerunt ergo
Iudæi, quadraginta & ſex annis ædificatum eſt
templum hoc, & tu in tribus diebus excitabis il
lud? ille autem dicebar de tẽplo corporis ſui. De

Mat.26. quo tamē Christi dicto, & Matthęus, & Marcus
Marc.14. ante illum meminerūt, dum tempore passionis, testes falsum contra Christum testimonium, de templo soluendo dicerēt: nec quid Christus sensisset, explicuerant: id quod Ioannes surda aure non prætereundum existimauit, sed de quo tem
Ioan.3. plo Christus diceret, palam fecit omnibus: nēpe
Ioan.7. de templo corporis sui. Quin etiā ubi Christus dixit, Si quis sitit, ueniat ad me, & bibat: qui credit in me, sicut dicit scriptura, flumina de uētre eius fluent aquæ uiuæ. Ioānes, ne dubium remaneret quid Christus sensisset, adiecit: Hoc autē dicebat de spiritu, quem accepturi erāt credentes in eum. Atque ideo, si Ioannes in illis uerbis: Hoc est corpus meū, quod pro uobis datur: hic est sanguis meus, qui pro uobis funditur: quæ ab aliis Euāgelistis scripta comperit, subesse tropum aliquē putasset, id plane explicuisset, quod tamen nō fecit. Quandoquidem uerba Christi, non sub figura, sed germano sensu, nō modo ad interiorem hominem pascendum, sed etiam ad
Ioan.6. exteriorem, prolata existimauit. Insuper cū Capharnaitæ audientes manducandam Christi carnem, & sanguinem eius bibendum, duritia sermonis offensi ab eo recessissent, putātes eum de carne in frusta præcidenda, & de sanguine fundendo, sensisse. Ioannes sensum Christi, nō aliis uerbis, quàm illius ipsius, explicuit, dicentis: Si uideritis filium hominis ascendentem, ubi erat prius

prius?Spiritus est qui uiuificat,caro non prodest quicquã. Verba quæ ego locutus sum uobis,spiritus & uita sunt. Hoc est,quando uidebitis me ascendentem ubi eram prius,uos ipso conspectu testimonium perhibebitis me uiuere. Nam caro humana sola sine spiritu,ut uos intelligitis,nihil prodest,at uerba quæ ego locutus sum uobis,spiritus & uita sunt. Per quę uerba,inquit Cyrillus, totum corpus suum,uiuifica spiritus uirtute plenum esse ostendit:non quòd caro in spiritũ mutata sit,sed quia summè cum eo coniũcta,totam uiuificandi uim hausit. Quod perinde est, ac si Christus dixisset: Ego & uita,& spiritus sum, & omnes me in esum recepturi, & uiuẽtem,& spirantem,intra se habituri sunt,ut sint illi mihi tẽplum,& ego in eis habitator, ac mihi capiti mẽbra mei corporis adhæreant,nec à me diuellantur unquã,nisi se sua sponte,à corpore meo præcidãt: nam eum qui ad me(inquit)uenit,nequaquam eiiciam foras. Quocirca nõ in figura,quæ nec uitã habet ipsa,nec ulli donat,sed in ueritate Christum esuri sunt, qui uiuificam eius carnem edẽt,quibus ob illum esum,uitã æternam dabit. Porrò si illa uerba, Hoc est corpus meum,quod pro uobis datur: hic est sanguis meus,qui pro uobis funditur, per tropos & allegorias fuissent dicta,iam Eucharistiæ sacramentum,penitus irritum esset,& proposita de eo doctrina,fundamẽto careret:nã super allegoriam nihil stabile fun-

dari poteſt. Auguſtinus enim, in epiſtola ad Vincentium, inquit. Quis autem non impudentiſſime nitatur, aliquid in allegoria poſitũ, pro ſe interpretari: niſi habeat & manifeſta teſtimonia, quorum lumine illuſtrẽtur obſcura? Cæterũ manifeſta eiuſmodi teſtimonia, cõtra ueritatẽ corporis & ſanguinis Chriſti in Euchariſtia, nulla unquã neque adducta ſunt, nec adduci poſſunt.

*Epiſt.*48.

*1.Cor.*11. At Chriſtus ſi Paulo credimus, uſq; ad ſecũdum aduẽtum corpus ſuum edi, & ſanguinem ſuum bibi à fidelibus ſub ſacramento uoluit, id quod fieri nequit, ſi à literali ſenſu uerborum illorum diſcedamus, & tropos, & allegorias ſequamur.

Etenim quando tropis Chriſtus eſt uſus, aut euangelia ipſa admonent eum ſub parabolis locutum, ut altius quiddam inquiramus quàm parabolarum uerba præſeferunt: aut uerborũ præcedentium & ſequentium circunſtãtia declarabit, utrum tropi ſint appoſiti, an uerba quæ dicuntur, germano ſuo ſenſu proferãtur. Chriſtus autem poſt agni paſchalis eſum, nouum paſcha, nouũmq; teſtamentum ſubſtituens, corpus ſuũ non in ſolo ſpiritu, ſed in corpore ſpirituali edi, & ſanguinẽ ſuum, non in ſolo ſpiritu, ſed etiã in ſanguine ſpirituali bibi à nobis uoluit, ſicut Euãgelia aperte docẽt: ſicq; edendo & bibendo, memoriã mortis Chriſti, uſq; ad ſecũdum aduentũ eius frequẽtari debere, Pauli uerba manifeſte indicãt. Nã ſi ſolo ſpiritu edi & bibi, ac nõ corpore ſi-

re ſimul & ſanguine ſpirituali à nobis uoluiſſet, potius dixiſſet porrigēs ſacramentū, hic eſt ſpiritus meus, quàm, hoc eſt corpus meū: hic eſt ſpiritus meus, quàm, hic eſt ſāguis meus. Atqui quia nihil omnino māducari poteſt, quod nō ſit corporale: ſpiritus enim ſolus eſibilis non eſt, nec corpus & ſanguinē habet, ſicut Chriſtus in Euāgelio dixit: Spiritus carnem & oſſa non habet, ſicut me uidetis habere. Chriſtus ideo, qui uerbū caro factus eſt, aperte dixit: Hoc eſt corpus meum, hic eſt ſanguis meus: ut corpus eius ſpirituale à fidelibus ſumi, & ſanguis eius ſpiritualis bibi, in perpetuū ſuæ paſſionis, mortis, & reſurrectionis monumētum, poſſet: ita quòd nec ſpiritus ſine corpore, nec corpus ſine ſpiritu ſumeretur. Nam omnia quæ ad diſpēſationem ſalutis noſtræ attinent, ipſe non in ſolo ſpiritu, ſed in carne ſua uerbo & ſpiritui unita, pro redemptione noſtra peregit, ac præſtitit. Alioqui ſi ſolo ſpiritu, ac non corpore, hæc perfeciſſe aduerſarij contendunt, iam putidam Marcionis hæreſim, qui phātaſma carnis fuiſſe in Chriſto, & nō uerā carnem aſſeruit, reſuſcitāt. Quamobrem omnino fateri oportet, poſt uerba illa, Hoc eſt corpus meum, quod pro uobis datur: hic eſt ſanguis meus, qui pro uobis funditur, à miniſtro Eccleſiæ pronunciata: ibi eſſe Chriſti uerū re ipſa corpus ſpirituale, & uerum re ipſa ſanguinem ſpiritualem, uirtute, & efficacia uerbi, ac ſpiritus

Luc.24. *Ioan.1.* *Mat.26.*

Christi,summi & æterni sacerdotis.

Neque ex hoc sequetur, quòd minister, uel quiuis alius hominum,creare potest,uel cælum, uel terram,uel angelũ,uel hominem,Solem,Lunam,uel sydera,arborem,herbam, uel gramen, diem,uel noctẽ,lucem,uel tenebras.Népe causa in promptu est, quòd nõ habemus Dei uerbum, quod nobis aliquid tale facere mandat: quanquam enim inuenimus hæc uerba in scriptura, Fiat lux,fiat firmamentũ, fiant luminaria in firmamento,faciamus hominem ad imaginem, & similitudinem nostrã,&c. Quæ uerba declarãt, Deũ ipsum suo uerbo ea creasse & fecisse.At non legimus usquã in scriptura, dominũ Deum alicui homini dixisse,fac lucem, fac firmamẽtum, &c. Veruntamen de memoria passionis Christi frequentãda,eo modo quo fecit Christus, habemus plane præcipientia uerba,nempe hæc: Hoc facite in mei commemorationem:id quod haud dubiè est faciendum: atque illis uerbis ipsis, & eo modo, memoria illa frequentanda, quo fecit Christus ipse,suis discipulis corpus suum, & sanguinem in cœna ministrans.

Gen.1. *Luc.22.*

Nonnulli uolunt obiicientes dicere,quòd signum,siue monumẽtum alicuius rei,& res ipsa, non possunt esse eadem,sed semper sunt diuersa, sicut corona hederæ,pẽdens apud ostium tabernæ,indicãs uinum uenale, & uinum in taberna, diuersa sunt,ac non eadem: atque ideo contendunt,

dunt,neque in ſacramento Euchariſtiæ,ſignum ipſum ſpeciei panis & uini,& rem ipſam, nempe corpus, & ſanguinem Chriſti, quæ indicantur,poſſe eadem eſſe.

Hoc telum homines illiterati,& idiotę ueritatis ignari,ineuitabile eſſe putant.Cęterum obiectio hæc,falſò innixa principio, nihil penitus habet momenti.Nam ſicut ſignum,& res ipſa,aliquando poſſunt eſſe diuerſa,ita ſæpenumero, & in multis poſſunt eadem eſſe,ſed reſpectu diuerſo:ueluti exempli gratia . Panis in ſignum in feneſtra piſtoris proſtans,& ſignum eſt ibi haberi panũ copiam,& ipſe panis proſtãs,eſui eſt aptus. Similiter pãnus,aut ſericum, in mercatoris pergula ad indicãdum expoſitum,& ſignum eſt ibi pannum,& ſericum,in copia haberi:& pannus, & ſericum ipſum pro ſigno poſitum , in quẽuis uſum ſumi poteſt. Itidem multa alia innumera, per urbes, uel in feneſtris, uel in pergulis exponuntur,ut per plateas tranſeuntes,ubi nam talia parabilia reperiantur,aſpiciant . Quæ quamuis ſigna ſint,quæ indicant ibi eiuſmodi res haberi, ſunt tamen res ipſæ eiuſdem generis, cuius ſunt cætera, quorum ſunt ſigna,& in eundem uſum ſumi poſſunt.

Per hæc facile quiuis intelligere poteſt, in ſancto Euchariſtiæ ſacramẽto,ſimul & ſignum,uel ſacramentum eſſe poſſe, & naturale Chriſti corpus iam ſpirituale:tametſi nõnulli qui ſibi ſcioli

uidētur, toto cælo errãtes, ac ſomniis ſuis fidentes, inconſideratius aſſerant, omne ſignum, non ſui ipſius, ſed alterius rei ſignum eſſe: quod manifeſte falſum eſſe conuincitur, tum in exemplis prædictis, tum innumeris ſimilibus, inueſtigãti facilè occurrentibus. Nam reuera ſacramentum corporis & ſanguinis domini, diuerſo reſpectu, & ſignum eſt, & res ſignata: ſignum autem eſt, fruẽdæ in cælo futurę æternæ beatitudinis, quãdo prorſus omni uelamine ſublato, diuinitatem

1.Cor.13. ipſam facie ad faciem aperte contuebimur. Res uerò ipſa eſt, nempe corpus Chriſti, & ſanguis re ipſa fidelibus, in præſenti uita, ſub ſacramenti uelamẽto, in Euchariſtia inuiſibiliter præſentia:

Ser. de cœna Domini. ſicut Cyprianus aperte atteſtatur dicens: Panem angelorum ſub ſacramento mãducamus in terris, eundem ſine ſacramẽto manifeſtius edemus in cælis, non miniſterio corporali, ſæpe repetitis actionibus ad eadẽ reuertentes, ſed conſummato ſacerdotio noſtro, erit & permanebit, perpetua & ſtabilis, implens & reficiens nos ſufficientia, quam proferet palam abſq; ullis integumentis, omnibus conſpicabilis, ſummi præſentia ſacerdotis. Et niſi nos id uerum eſſe fateamur, ut in Euchariſtia, & ſignum & ſignatum, alio atque alio reſpectu, idem eſſe poſſit, plane negabimus

Mat.26. aperta, & manifeſta Chriſti uerba, dicentis, Hoc eſt corpus meum, quod pro uobis datur: hic eſt ſanguis meus, qui pro uobis funditur. id quod

ſummæ

summæ foret insaniæ, atque hominis penitus infidelis, nullam Christi uerbis fidem, omnino habentis.

His Tigurini repugnantes, & fidem suã, edito pridem libello, profitentes, inquiunt: *Christi corpus in cælo est, sedétq; post ascẽsionem, ad dexteram patris, quod (inquiunt) disertis uerbis in Euãgelio Dominus ait: Exiui à patre, & ueni in mundum: iterum relinquo mundum, & uado ad patrem. Item: Posthac non ero in mundo, ipsi autem (discipuli scilicet) in mundo sunt: ego autem ad te uenio. Et ueritatẽ dico uobis, expedit uobis ut abeam. Nam si non abiero, consolator ille non ueniet. Si autem abiero, mittam illum ad uos. Cum itaque uerba hæc omnia, clara, ac dilucida sint, sed & corporalem corporis Christi in terris hisce præsentiam, simpliciter abnegent: non temere profecto nostræ fidei commissos, absurdo illo de corporali corporis Christi præsentia & eius fructu, dogmate, nequaquã onerandos esse censemus. Hæc Tigurini.*

Ioan. 16.
Ioan. 17.
Ioan. 16.

Quid sibi non arrogat, impudens humana temeritas, imo uerò satanica peruersitas, quę Christi Euangeliũ subuertere nõ erubescit? Vbi quæso usquam in Euãgelio dixit Dominus, posthac non ero in mundo? Verba ipsa non Christi sunt, sed addita ab hæreticis. Christus abiturus ad patrẽ, consolans discipulos ait: Exiui à patre, & ueni in mundum. Iterum relinquo mũdum, & uado ad patrem, & iam iam instans animi sui propositum, quasi rem iam factam indicans, subdit:

Ioan.17. Iam non ſum in mundo, ipſi autem in mundo ſunt, cum tamen adhuc nō diſceſſiſſet ab eis. At illa uerba: Poſthac non ero in mūdo, impudentiſſime, & falſò conficta ſunt, ut imponant ſimplicibus, nec archetypis Grecis uerbis, nec Latinis cōgruentia. Porro Chriſtus poſt tridui mor-
Act.1. tem reſurgēs, per quadraginta dies, uſq; ad aſcēſionem, cum diſcipulis conuerſatus eſt. Necnon poſt aſcenſionē, in terris apparuit bis Paulo Apo
Act.9. ſtolo: primum in uia, iterū eidem in tēplo Hie-
Act.22. roſolymis. Quocirca illa uerba, poſthac non ero in mūdo, falſò & contra ſcripturas, adiecta ſunt. Itaque hæc quæ adducta ſunt, nec clara ſunt, nec dilucida, ſed falſo adiecta, ut præſentiam Chriſti, terris abnegent. Imo uerò contrà, Chriſtus
Mat.ult. Deus & homo, præſentiam ſuam poſt aſcenſionem terris promittit, uſque ad cōſummationem ſeculi. Et alio in loco Chriſtus ait diſcipulis:
Mat.18. Vbicunque duo uel tres cōgregati ſunt in nomine meo, ibi ſum in medio eorum. Vbi tametſi de præſentia ſecūdum diuinitatem poſſit intelligi, non tamen negatur de præſentia corporali: quādo Chriſtus nuſquam in ſcripturis, ſibi terris interdixerit, aut quaſi in cælis ad dexteram patris reſidens, libertatem nō habeat, corporis ſui præſentiam, ubi uolet, in terris exhibere: cum reſur-
Mat.28. gens à mortuis Chriſtus apparens diſcipulis teſtatus ſit, datam ſibi omnem poteſtatem in cælo & in terra. At in omni poteſtate, præcipuè continetur

netur

netur poteſtas in terris ubique ſe oſtẽtandi cum uolet: neque enim corpus Chriſti ad dexterã patris ſedens,cęlo uelut carcere clauſum,aut coercitum eſt, ut terris amplius apparere, uſq; ad ſecundum aduẽtum nequeat: quo quid magis inſanum,aut impium dici poſſit,non uideo.

Tigurini alio in loco aiunt: *Caro illius ſemel in terris hiſce profuit, ut ſalutem ſcilicet noſtrã operaretur,nunc eiuſdem in terris hiſce,uſus nullus eſt,nec etiã in terris hiſce præſens eſt. In cælis reſidet, & ibi plurimum utilitatis affert.* Hæc Tigurini.

Hic diſputãt de carne Chriſti,ut de carne cuiuſuis tantum hominis,& non filij Dei,cum tamẽ in Chriſto, tota diuinitatis plenitudo habitet corporaliter, ut inquit Paulus,& qui ſoluerit *Coloſſ.2.*
Chriſtum, id eſt diuinitatem ab humanitate ſeiũxerit,ſit Antichriſtus, ut Ioãnes Apoſtolus te- *1.Ioan.4.*
ſtatur.Sed nihil homines ſemel in Deũ rebellantes,& maieſtatem blaſphemantes,deterrere poteſt,ne non præcipites eant in abyſſum. Si Chriſti carnis in terris nullus eſt uſus, nec in terris hiſce præſens eſt,iam ſacramentũ carnis,& ſanguinis Chriſti,antiquatum erit, id quod, ſacramentariorũ eſt ſcopus.Veruntamen in hoc my- *1.Cor.11.*
ſterio,mortem domini annũciare in terris iubemur,donec ueniat,nec ſola ſpirituali manducatione, mortem Domini annunciare poſſumus, quando ſpiritus manducari nequit,nec diuinitas Chriſti ſola mãducabilis ſit,ſed corporale ſit

oportet, quod mãducetur. Itaque si caro Christi nõ est in sacramẽto, sed spiritus Christi, cur porrigẽs sacramẽtum, dixit: Hoc est corpus meum, & non potius, hic est spiritus meus, uel hæc est diuinitas mea? Cæterum Christus bene gnarus, nihil edi posse, quod non sit corpus, dixit: Accipite, edite, hoc est corpus meum.

Ephes.2. Porrò quia ipse ab æterno Dei filius, quod semel propter charitatẽ nimiam, qua nos dilexit, assumpsit, ut homo fieret, & corpore moriẽs, sanguine suo nos redimeret, ne recordatio tã ingentis beneficij, ullo unquam tẽpore antiquaretur, Christus, inquam, Deus & homo discessurus ex hoc mundo, immensi sui in nos amoris pignus, hoc est, corpus suum edendũ, & sanguinẽ suum bibendum, inuisibiliter in sacramento carnis & sanguinis sui, ne uisio carnis & sanguinis, nos abhorrẽtes redderet, sub specie panis & uini, quę nostra consueta sunt nutrimenta, prębere nobis uoluit: idq; à cunctis fidelibus frequentari præcepit, donec ueniat. Itaque præsens est Christus inuisibiliter in mysterio suo, tametsi corporis *Ioan.8.* oculis inuisibilis, uel diabolo, qui mendax est, inuito, uel inuitis omnibus qui sunt ex parte illius: sicq; nobiscum præsens erit in Ecclesia, usque ad consummationem seculi, quantumuis lunam allatrent rabidi canes.

Tigurini addunt: *Hæc omnia ipse Dominus loquutus est, & se ueritatem loqui testatus est: quis ergo illum*

illum arguet mendacij? Hæc Tigurini.

Nemo ſane Chriſtianus, tãtum nephas audebit. At uos inſani, quos nihil pudet, quãdo Chriſtus non iam infans, ſed triginta trium circiter annorum, & uerbum, & ſapientia, & poteſtas patris, palam de porrecto ſacramẽto dixit: Hoc eſt corpus meum: uos, inquam, dicere nõ piget: hoc nõ eſt corpus eius, ſed figura corporis eius: cum uerbum Dei, ut inquit Paulus, non ſit in illo, eſt & nõ, ſed eſt in illo fuit. Si figura corporis ſecundum uos erit, ueritas non eſt, qui nihil figuratũ, rem ueram eſſe uultis, & omne ſignum, non ſui ipſius, ſed alterius rei ſignum eſſe dicitis, ac ſignũ & ſignatũ, diuerſa ſemper eſſe contra ipſam ueritatem contenditis. Atque hoc pacto, uos Chriſtum mendacij arguere nitimini. Cæterum fruſtra: quandoquidem nos ſupra mundo patefecimus, & ſignum & ſignatum, eadem ſæpenumero, ac non diuerſa eſſe poſſe. 2.Corin.1.

Tigurini præterea, inquiunt, *Spiritus eſt qui uiuificat, caro non prodeſt quicquam: nõ quòd per omnia inutilis ſit, ſed quòd comeſa nihil fructus afferat: de ſua enim carne ibi loquitur* Dominus, *quæ cum corporaliter mãducata nihil proſit, & ſpiritus ſit, qui uiuificat, multũ certè admirãda eſt eorum temeritas qui aduerſus tam clara, & expreſſa* Dei *uerba, docere audent, ſpiritualem corporis & ſanguinis* Chriſti *manducationem, & potum, ad uitam nõ ſufficere, niſi corporaliter quoque* Dominus *mãducetur.* Hæc Tigurini. Ioan.6.

Vbi Christus dixit: Spiritus est qui uiuificat, caro nõ prodest quicquam. Cyrillus enarrat inquiẽs: Non imperite omnino carnem uiuificam esse negatis, nam si sola intelligitur, nihil prorsus uiuificare potest, quippe quæ uiuificante indigeat. Quum uerò incarnationis mysterium, laudabili cura scrutati fueritis, & habitantẽ in carne cognoueritis: quamuis nihil penitus caro per seipsam possit, uiuificam tamen esse factam credetis: nisi etiam spiritum sanctum, non posse uiuificare contenditis. Nam quoniam cum uiuificante uerbo, caro coniuncta est, tota est effecta uiuifica. Non enim ad corruptibilem suam naturam, iunctum Dei uerbum detraxit, sed ipsa ad melioris uirtutem eleuata est. Quamuis ergo natura carnis, ut caro est, uiuificare nequeat, facit tamẽ hoc, quia totam uerbi operationem suscepit. Corpus enim nõ cuiusuis hominis, cuius caro prodesse quicquã non potest, (nõ enim Petri aut Pauli aut cæterorũ) sed ipsius uitæ, & saluatoris nostri Iesu Christi corpus, in quo diuinitatis plenitudo corporaliter habitat, hoc facere potest. Nam si mel cum naturaliter dulce sit, ea dulcia facit, quibus miscetur, nonne stultũ erit, uiuificam uerbi naturam putare, non dedisse homini in quo habitat, uiuificãdi uirtutem? Quas ob res, caro quidem cæterorum hominũ quicquam uerè nõ prodest, caro autem Christi, quia in ipsa unigenitus Dei filius habitat, sola uiuificare

Coloss.2.

care

care poteſt. Spiritũ uerò ſeipſum appellat, quoniam Deus ſpiritus eſt, ut ait Paulus: Dominus ſpiritus eſt. Nec iſta dicimus quia ſpititum ſanctum, in propria perſona ſubſiſtere nõ putemus, ſed quia ſicut factus homo filium ſe hominis appellat, ſic ſe à proprio ſpiritu, ſpiritum nominat. Non eſt enim alienus ab eo ſpiritus ſuus. *2. Corin. 3.*

Et ubi Chriſtus dixit: Verba quæ ego locutus ſum uobis, ſpiritus & uita ſunt: inquit Cyrillus, totum corpus ſuum uiuifica ſpiritus uirtute, plenum eſſe oſtendit. Spititum enim hic ipſam carnem nũcupauit, non quia naturam carnis amiſerit, & in ſpiritum mutata ſit, ſed quia ſummè cum eo coniuncta, totam uiuificãdi uim hauſit. Nec turbari propter hoc decet: nam qui Domino conglutinatur, unus cum eo ſpiritus eſt: quomodo igitur caro ſua, una cum eo non appellabitur? Huiuſmodi ergo eſt quod dicitur: Putatis me, inquit, dixiſſe uiuificum natura ſui, terreſtre hoc eſſe corpus? Ego uerò de ſpiritu & uita æterna locutus ſum: non enim natura carnis, uiuificum reddit ſpiritũ, ſed uirtus ſpiritus, uiuificam carnẽ efficit, uerba ergo quæ uobis locutus ſum, ſpiritus, id eſt ſpiritualia, & de ſpiritu & uita, id eſt de uiuifica, & naturali uita ſunt. Sed quod diximus, id iterũ repetere, non erit inutile. Natura carnis ipſa per ſe, uiuificare nõ poteſt: quid enim maius natura deitatis haberet? Nec ſola in Chriſto eſſe intelligitur, ſed habet filium Dei ſibi cõ- *Ioan. 6.* *Lib. 4. in Ioan. cap. 24.*

iunctum, qui consubstantialirer uita est, quãdo igitur uiuificam Christus ipsam appellat, nõ ita illi, ut sibi, siue proprio spiritui uim uiuificandi attribuit. Nã propter seipsum spiritus uiuificat, ad cuius uirtutem per coniunctionem caro cõscendit: quomodo autem id fiat, nec mente inrelligere, nec lingua dicere possumus, sed silentio, & firma fide, id suscepimus. Hæc Cyrillus.

Ar ubi inferunt quòd caro Christi comesa, nihil fructus afferar, & manducara nihil profit: Quis talia unquam audiuit? Si uita æterna fructus sit huius manducationis, sicut ait Christus
Ioan.6. apud Ioannem: Et panis quem ego dabo caro mea est, quam ego dabo pro mundi uira. Ac qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, habet uitam æternam, & ego resuscitabo eum in nouissimo die: &, Qui edit meam carnem, & bibit meum sanguinem, in me manet & ego in eo: Sicut misit me uiuens pater, & ego uiuo propter patrem, & qui manducat me, & ipse uiuet propter me: Præterea quia Christus utrãque narurã diuinitatis, & humanitaris, perfectam, in unitate personæ habet, eius autem diuinitas ore non est esibilis, atque ideo quod mãducatur, necesse est ut de humanitate, & toto Christo, Deo simul & homine, intelligatur, quomodo caro Christi comesa, nihil fructus affert? An uitæ æternæ fructus nihil est? An in Christo manere, & Christum manentem in se habere,

nihil eſt? An ſemper uiuere propter Chriſtum, ſicut ipſe uiuit propter patrẽ, nihil eſt? Quis Chriſtianus tam ſtupidus, quis tam inſanus unquam repertus eſt, ut hæc nõ modo effari, ſed uel mẽte ſecum agitare ſit auſus? Conſimili deliramento correpti quondam erant Meſſaliani hæretici, qui diuinum cibum nec prodeſſe, nec lædere dicebant, ſicut Theodoreti hiſtoria narrat.

Quòd uerò corporis & ſanguinis Chriſti mãducatio, & potus, non ſpiritualis ſolum, ſed corporalis quoque, ad uitam requiruntur, Hilariũ audiamus, tubã latini ſermonis, ut inquit Hieronymus. Hic nãque ſcribens contra Arianos, qui filium patri ὁμοούσιον, hoc eſt conſubſtãtialem negabãt, & unitatem inter patrem & filium, per concordiam uoluntatis, non per unitatem ſubſtantiæ, aſſerebant, inter cætera argumenta quæ congerit, ut filius ſit eiuſdem cum patre ſubſtantiæ, in octauo libro de Trinitate, unũ præcipue ſumptum à corpore & ſanguine Domini in Euchariſtia affert, quod ſequitur his uerbis.

Eos nunc qui inter patrem & filium uoluntatis ingerũt unitatem, interrogo, utrum ne per naturæ ueritatem hodie Chriſtus in nobis ſit, an per concordiam uoluntatis? Si enim uerè uerbũ caro factum eſt, & nos uerè uerbum carnem, cibo dominico ſumimus, quomodo non naturaliter manere in nobis exiſtimãdus eſt, qui & naturam carnis noſtræ iam inſeparabilem, ſibi ho- *Lib.9. de Trinit.*

mo natus assumpsit, & naturã carnis suæ, ad naturam æternitatis, sub sacramento nobis cõmunicandæ carnis admiscuit? Ita enim omnes unũ sumus, quia & in Christo pater est, & Christus in nobis est. Quisquis ergo naturaliter patrem in Christo negabit, neget prius non naturaliter uel se in Christo, uel Christum sibi inesse: quia in Christo pater, & Christus in nobis, unũ in his esse nos faciunt. Si uerè igitur carnem corporis nostri, Christus assumpsit, & uerè homo ille, qui ex Maria natus fuit, Christus est, nósq; uerè sub mysterio, carnẽ corporis sui sumimus, & per hoc unũ erimus, quia pater in eo est, & ille in nobis, quomodo uoluntatis unitas asseritur, cùm naturalis per sacramentũ proprietas, perfectæ sacramẽtum sit unitatis? Non est humano, aut seculi sensu, in Dei rebus loquendũ, neq; per uiolentã atque impudentem prædicationem, cælestium dictorũ sanitati, alienæ atque impiæ intelligentiæ, extorquẽda peruersitas est. Quę scripta sunt, legamus, & quæ legerimus intelligamus, & tũc perfectę fidei officio fũgemur. De naturali enim in nobis Christi ueritate quæ dicimus, nisi ab eo discimus, stultè atque impiè dicimus. Ipse enim
Ioan. 6. ait: Caro mea uerè est esca, & sanguis meus uerè est potus. Qui edit carnem meam, & bibit sanguinẽ meum, in me manet, & ego in eo. De ueritate carnis, & sanguinis, non relictus est ambigendi locus: nũc enim & ipsius Domini professione

ſione & fide noſtra, uerè caro eſt & uerè ſanguis eſt. Et hæc accepta atque hauſta, id efficiunt ut & nos in Chriſto, & Chriſtus in nobis ſit. An ne hoc ueritas non eſt? Contingat plane his uerum non eſſe, qui Chriſtum Ieſum uerum eſſe Deum negant. Eſt ergo in nobis ipſe per carnem, & ſumus in eo, dum ſecum, hoc quod nos ſumus, in Deo eſt. Quod autem in eo, per ſacramẽtum cõmunicatæ carnis, & ſanguinis ſimus, ipſe teſtatur dicens: Et hic mundus iam me nõ uidet, uos autem me uidebitis: quoniam ego uiuo, & uos uiuetis: quoniam ego in patre meo, & uos in me, & ego in uobis. Si uoluntatis tantum unitatem intelligi uellet, cur gradum quendam, atque ordinem, conſummandę unitatis expoſuit, niſi ut cum ille in patre per naturam diuinitatis eſſet, nos contrà in eo per corporalem eius natiuitatẽ, & ille rurſum in nobis per ſacramentorum ineſſe myſterium crederetur: ac ſic perfecta per mediatorem unitas doceretur, cùm nobis in ſe manentibus, ipſe maneret in patre, & in patre manens ipſe maneret in nobis, & ita ad unitatem patris proficeremus, cum qui in eo naturaliter, ſecundum natiuitatem ineſt, nos quoque in eo naturaliter ineſſemus, ipſo in nobis naturaliter permanente. Quod autẽ in nobis naturalis hæc unitas ſit, ipſe ita teſtatus eſt: Qui edit carnem meam, & bibit ſanguinem meum, in me manet, & ego in eo. Nõ enim quis in eo erit, niſi in quo

Ioan. 14.

Ioan. 6.

ipse fuerit, eius tantum in se assumptam habens carnem, qui suam sumpserit. Perfectæ autem huius unitatis sacramentum, superius iam docuerat dicens: Sicut me misit uiuẽs pater, & ego uiuo per patrem, & qui manducat meam carnem & ipse uiuet per me. Viuit ergo per patrem, & quomodo per patrem uiuit, eodẽ modo nos per carnem eius uiuemus. Omnis enim cõparatio, ad intelligentiæ formam præsumitur, ut id de quo agitur, secundum propositum exemplum assequamur. Hæc uerò uitæ nostræ causa est, quod in nobis carnalibus, manentem per carnẽ Christum habemus, uicturis nobis per eum ea conditione, qua uiuit ille per patrem. Si ergo nos naturaliter secundum carnem, per eũ uiuimus, id est, naturam carnis suæ adepti, quomodo non naturaliter secundũ spiritum, in se patrẽ habeat, cum uiuat ipse per patrem? Hactenus Hilarius.

Animaduerte quemadmodum Hilarius, patrem in filio naturaliter esse, per comparationẽ probare uolens, sic id in summa molitur: Sicut per naturam humanitatis Christus in nobis est, & nos in Christo, eodem modo per diuinitatis naturã pater est in filio, & filius in patre. Quòd autem per naturam humanitatis, nos in Christo simus, & Christus in nobis, ex eo manifestat, quia Christus uerbum patris carnem corporis, ex Maria matre, & uirgine, sumpsit, atq; itidem nos uerbum carnem factum, cibo dominico su-

mimus

mimus: quo perſpicuum fit, ut Chriſtus in nobis per ſacramentum carnis ſuæ, nobis in myſterio communicatæ, naturaliter ſit, & nos in Chriſto, tanquam membra in capite noſtro, ei adhærentes, qui pro nobis homo factus eſt, ut nos Deo patri filios adoptiuos, & ſibi cõfratres conciliaret. Corporaliter enim filius, per benedictionẽ myſticam, nobis ut homo unitur, ſpiritualiter autẽ ut Deus, ſui ſpiritus gratia, noſtrũ ad nouam uitam, & diuinæ naturæ participationem, ſpiritũ redintegrans. Itaque nexus unionis noſtræ ad Deum patrẽ, Chriſtus eſt, nobis quidem ut homo, Deo autẽ patri ut Deus, naturaliter unitus. non enim erat poſſibile corruptioni ſubiectam hominis naturam, ad immortalitatem conſcendere, niſi natura immortalis ad eam deſcẽdiſſet, ac cõmunione participationéq; ſui, à mortalitatis terminis, ad ſuum bonũ reformatos eleuaret.

Præterea quòd per ſacramentum, naturaliter Chriſtus in nobis ſit, & nos in Chriſto, Hilarius, prius admonens nõ eſſe humano, aut ſeculi ſenſu de diuinis rebus loquendum, confirmat ex uerbis Chriſti, dicẽtis: Caro mea uerè eſt cibus, & ſanguis meus uerè eſt potus: qui edit meam carnem, & bibit meum ſanguinẽ, in me manet, & ego in eo. de ueritate enim, inquit, carnis & ſanguinis, non relictus eſt ambigendi locus. Nã ipſius Domini profeſſione & fide noſtra, uerè caro eſt, & uerus ſanguis. Et hæc accepta, atq; hau-

perſpicuum eſt quod ſequit[ur]

ſta id efficiunt, ut & nos in Chriſto, & Chriſtus in nobis ſit, id quod interrogando confirmat, dicens: An ne hoc ueritas non eſt? Contingat planè his uerum nõ eſſe, qui Chriſtum filium Dei negant. quaſi diceret: Chriſtiani omnes fidem habent uerbis Chriſti, & nemo nõ uerbis eius credit, niſi qui negat Chriſtum filiũ Dei, cum quo uelut ſummè impio, nihil Chriſtianis eſt commercij, quippe qui extra Chriſti gregẽ foris ſit, & ſuæ impietati relinquendus.

Quòd autem eodem modo quo filius eſt in nobis, pater ſit in filio, Hilarius probat ex uerbis Euangelij: Sicut miſit me uiuens pater, & ego uiuo propter patrem, ita & qui edit me, & ipſe uiuet propter me: uiuit ergo ipſe per patrẽ eodem modo, quo nos per carnem eius uiuemus. Nam omnis comparatio, ad intelligentiæ formam aſſumitur: uitæ etenim noſtræ cauſa hæc eſt, quòd in nobis carnalibus, manentẽ per carnem Chriſtum habemus, per quem ea conditione uiuemus, qua uiuit ille per patrem. Cum ergo Chriſtum in nobis naturaliter eſſe, per ſacramentum Hilarius conuicerit, concludit ex hoc, patrem in Chriſto naturaliter eſſe, dicens: Si ergo nos naturaliter ſecundum carnem per eum uiuimus, id eſt naturam carnis ſuæ adepti, quomodo non naturaliter ſecundum ſpiritum, patrem in ſe habeat, cum uiuat ipſe per patrem?

Ioan.6.

nota.

In tota autem hac diſceptatione, loquendo de natura

natura Christi, & nostra, de substãtia Christi, & nostra, secundum humanitatẽ intelligit. Et dum dicit naturaliter Christum in nobis esse, intelligit substantialiter, ut concludat filium, qui uiuit per patrem, uiuere per eum naturaliter & substãtialiter, sicut nos per Christũ naturaliter & substantialiter uiuimus. Nam alioqui nisi per naturam Hilarius substãtiam intelligeret, nihil probaret contra Arianos, qui filium per cõcordiam uoluntatis tantum, & non per substantiã, unum esse cum patre contendebant. Nam de substantia patris & filij, an eadẽ esset, tota erat Arianis, cum catholicis controuersia.

concludit et hilarium usque ad unguem declarat.

Illud etiam insuper certum est, Hilarium de ueritate naturæ, & substantiæ carnis Christi in Eucharistia, locutum esse, non de sola figura carnis Christi, aut nudo signo: alioqui si loquens de sola figura uoluisset probare unitatem substãtię, nulla fuisset rerum consequẽtia, nõ magis quàm si quis contenderet, quando edebatur agnus paschalis, ibi ideo fuisse substantiam Christi, quia ibi erat figura Christi. Aut quãdo Moyses in deserto, serpentem æneum in ligno suspendit, ut à populo aspiceretur, ibi fuisse substantiam Christi: quod sanè ridiculũ esset asserere, quandoquidem serpens ille sola erat figura Christi, pro redemptione nostra in cruce suspendendi. Itidem quoq; si ego cuiusquam figuram in pariete depictam cernens, ei monstrãdo dicerem, Ecce ibi

ſubſtãtia tua: nonne ille merito me inſanire diceret? Itaq; ueritatem naturæ & ſubſtãtiæ Chriſti eſſe in Euchariſtia, Hilarius omnino aſſeuerat: ut Arianos de ſubſtantia patris & filij contendentes, gladio ſpiritus, hoc eſt uerbo Dei, iugulans proſternat.

Itaque & Hilarius, & uetuſtiſſimi quique orthodoxi ſcripturæ enarratores, Chriſtũ & Deũ, & hominẽ, in unitate perſonæ, ſecundum utrãque naturam iam in ęternum uiuẽtem, in ſacramẽto corporis & ſanguinis ſui, inuiſibiliter à nobis ad uitam, non modo ſecundum ſolum ſpiritum, ſed etiam ſecũdum corpus ſpirituale, & ſupernaturale, ſumendum tradiderunt: ſicut ipſi à

Ioan.6. Ioannis Euãgelio didicerunt, ſic docente: Panis quẽ ego dabo caro mea eſt, quam ego dabo pro mundi uita. Niſi manducaueritis carnẽ filij hominis, & biberitis eius ſanguinem, non habebitis uitam in uobis. Qui edit meam carnem, & bibit meum ſanguinem, habet uitam æternam, & ego reſuſcitabo eũ in nouiſſimo die. Caro enim mea uerè eſt cibus, & ſanguis meus uerè eſt potus. Qui edit meam carnem, & bibit meum ſanguinem, in me manet, & ego in illo. Sicut miſit me uiuens pater, & ego uiuo propter patrem, ita & qui ederit me, uiuet ipſe quoque propter me. Igitur qui in ſacramento ſpiritualem manducationem, ſolam ſufficere ad uitam æternã putant, contra Ioannis Euangelium, Chriſti inſtitutio-

nem

nem palam reiiciunt, qui carnem ſuam ore manducari, & ſanguinem ſuum bibi inſtituit, ut uitã æternã aſſequamur, cùm diuinitas ſola manducabilis non ſit, ut fatetur etiam ipſe Neſtorius.

Tigurini quoque in Euchariſtia, poſt uerba Chriſti, ſuper creaturas panis & uini pronũciata, nihil mutatum aſſerentes, dicunt: *Cum Paulo* Rom. 4. *quoque Apoſtolo Deum omne quod loquitur exequi poſſe, & quod pollicetur certo præſtare docemus. Hinc uerò & illud cõcludimus, quòd quæ ſequitur* Dei *actio uerba quæ præcedunt exponat, & declaret. Ipſum factum enim uerborũ finis & ſcopus eſt: unde cum illud non ſit quod uerba ſignificare uidentur, iam ex eo conſtat, alium uerborũ quæ dicta ſunt ſenſum eſſe. Dominus dixit: Fiat lux, & facta eſt lux. talis nimirum quæ* Gen. 1. *& cerni & ſentiri poterat. Cæco idem dicebat, uiſum* Luc. 18. *recipe, & uiſum recepit. Mortuis quoque, Reſurge ait,* Mar. 5. *& mox reſuſcitati ſurrexerunt. Sic cùm leproſo dixiſ-* Mat. 8. *ſet, Mundus eſto, & ſtatim mundatus eſt. Peccatores quoque ſolatus ait, Remiſſa ſunt uobis peccata ueſtra,* Mat. 9. *& ſtatim ea ſibi remiſſa eſſe ſenſerũt. Et ſic quidem ſe-* Luc. 5. *quens euentus, antecedentium uerborũ ſenſum declarauit. Cum itaq; Dominus in cœna dicat:* Hoc eſt corpus meũ, quod pro uobis traditur: hic eſt ſangnis meus, qui pro uobis effunditur. *Haud dubiè omne hoc reuera ſic eueniſset, ut naturale illud corpus, uerè & propriè ſentire potuiſsent: ſiquidem ſymbola hæc corpus ſuum naturale, uerè & corporaliter eſse uoluiſset. Cum uerò nihil horum eueniat, quod uerba ſecundum literam*

ſonant, ſed nec panis nec uini ſubſtantia mutetur, ſequens hoc factum certo euincit, quod uerba hæc nequaquam iuxta literam, craſſo ſenſu debeant intelligi. Hactenus Tigurini.

Hoc loco nimium craſſos theologos hi ſe produnt, qui tam ſtupida ſcribunt, ignorantes planè quid interſit inter uiſibilia miracula, quę oculis cerni poſſunt, & inuiſibilia, atque eo maiora miracula, quæ fide credenda ſunt. Etenim quia miraculis inuiſibilibus, quę nullo ſenſu exteriori apprehendi queunt, fidem haberi difficilius apud homines uidetur, Chriſtus illis fidē per miracula corporea, quæ palam cerni queunt conci-
Matth. 9. liat, ſicuti in paralytico fecit cui dixit: cōfide fili remittuntur tibi peccata tua. Et cùm Iudæi intra ſe blaſphemaſſe eum ideo putarent, quòd ſolus Deus peccata remittat: Chriſtus, quē duntaxat hominem arbitrabantur, ut ſe Deum eſſe probaret, fidémq; uerbis ſuis habendā monſtraret, miraculo uiſibili paralytici curās corpus, ut animā eius à peccatis uerbo eſſe ſanatā agnoſcerent, dixit illi: Tolle lectum tuum, & uade in domum tuam. Et ſurrexit, & abiit in domū ſuam. Videntes autem turbæ miratæ ſunt, & glorificauerunt Deum, qui dedit poteſtatem talem hominibus. Propterea enim Chriſtus uiſibilia miracula, in initio naſcētis Eccleſiæ in terris fecit, atq; Apoſtoli & Diſcipuli poſt eum, quò fidem miraculis inuiſibilibus, & ſpiritualibus cōciliarent. Nā

mira-

miracula uiſibilia ſigna ſunt infidelibus, non fidelibus: fideles uerò iam radicati in fide, ſignis ad credendum non egent. Itaque uiſibilia miracula iam diu in Eccleſia deſierũt, inuiſibilia uero miracula, per fidem quotidie adhuc in Eccleſia fiunt, nec ulla unquam ætate fieri deſinent. Quòd ſi quæ nullo ſenſu corporis percipiuntur, miracula non erunt, ea quæ ſpiritualia, & inuiſibilia ſunt, miracula omnium plane præcipua, nomen amittent.

Porrò Auguſtinus, ſermone decimooctauo de uerbis Domini, loquens de miraculis corporalibus, ait: Hęc ergo fecit Dominus, ut inuitaret ad fidem: hæc fides nunc feruet in Eccleſia, toto orbe diffuſa: Et nunc maiores ſanitates operatur, propter quas non eſt dedignatus tunc exhibere illas minores. Sicut enim animus melior eſt corpore, ſic & melior ſalus animi, quàm ſalus corporis, modo caro cæca non aperit oculos miraculo Domini, & cor cæcũ aperit oculos ſermone Domini. Modo non reſurgit mortale cadauer: reſurgit anima, quę mortua iacebat in uiuo cadauere: Modo aures corporis ſurdæ non aperiuntur, ſed quàm multi habent aures clauſas cordis, quæ tamen uerbo Dei penetrante pateſcunt, ut credant qui non credebant, & bene uiuant qui male uiuebant, & obediant qui non obediebant: & dicimus ille credidit, ac miramur cum audimus de iis, quos aliquando duros noueramus. Cur er-

go nunc miraris credentem, innocentem, Deo seruientem, nisi quia conspicis uidentem, quem noueras cæcum, conspicis uiuenté, quem noueras mortuum, conspicis audiẽtem, quem noueras surdum? Nam uidete aliter mortuos, de quibus mortuis dicebat Dominus, cuidã ideo tardanti ne dominum sequeretur, quia sepelire patrẽ uolebat: Sinite (inquit) mortuos sepelire mortuos suos. Et postea addit: Hæc ergo Dominus faciens diuina, pariẽs humana, admonet nos corporalibus miraculis, & patiẽtia corporali, ut credamus & sanemur, ad conspicienda illa inuisibilia, quæ carnis oculus nescit.

Mat. 8. *Luc.* 9.

At obiiciunt: *Si corpus Christi in sacramento esset, ibi etiam manifeste appareret, & existere uideretur, sicut alia miracula à Christo facta in corporibus à lepra, uel à cæcitate, uel à paralysi sanatis, uel à morte resuscitatis, statim conspicua erant omnibus.* Verùtamen talia obiecta diluere facilè est: nam corpora illa siue sanata, siue à morte resuscitata, hominũ tantum erant corpora, conspectui cuiusq; obiecta, nondum glorificata. Christi uerò corpus plenum gloria, gratia, & ueritate cùm adhuc uersaretur in terris, Dei & hominis erat corpus, atque post resurrectionem corpus erat glorificatum. Eiusmodi autem corpus non uidetur, nisi quando uideri uult, & ubi libet: sicut Christus ibat cũ duobus discipulis eũtibus in Emaus, & peregrinus existimatus, ambulãs cum eis usq; ad uesperam

sane dictum.

Luc. ult.

ram mansit incognitus, donec in fractione panis agnitus, euanuit ex oculis eorum, quia amplius ab his uideri noluit. Praeterea clausis ostiis Iesus *Ioan.20.* intrans, stetit in medio dscipulorum non uisus, antequã diceret eis: Pax uobis. Et Mariæ Magda- *Ibidem.* lenæ tanquã hortulanus apparuit, nõ prius agnitus quàm eã nomine uocaret, dicens, Maria: qua uoce cognoscẽs illum, appellat eum, Rabboni.

propria uoce loquutus est magdalene christus ut patet. sed dabus discipulis eu[...] tibus emaccm a[...]llum, minime. s[...] uoce peregrina.

Glorificata namque corpora similia angelis, hãc uidentur habere dotẽ, ut quando uelint uideantur, quando uideri nolint, mortalibus oculis conspicua non sint. Itaque qui arguit in sacramento corpus Christi non esse, quòd oculis non uideatur, resurrectionem Christi negare uidetur. Cæterũ Paulus Corinthios docet, seminari corpus *1.Cor.15.* in corruptione, surgere uerò in incorruptione, seminari in ignobilitate, surgere in gloria, seminari in infirmitate, resurgere autem in uirtute, seminari corpus animale, surgere uerò corpus spirituale. Nã oportet corruptibile hoc, induere incorruptionem, & mortale hoc, induere immortalitatem. Quocirca Christi corpus post resurrectionem, & spirituale, & glorificatũ est. Itaque si corpus Christi in sacramẽto, non uidetur mortalibus exterioris hominis oculis, sicut ambulauit in terris, & nihil exterius apparet nisi species panis, at ueritas corporis Christi, per fidẽ ibi uidetur ab interiori homine, quia Christus *Ioan.14.* ueritas est, & fidelis in omnibus uerbis suis. Atq; *Psal.144.*

quemadmodum ſpiritus ſanctus per fidem præ-
Matth.3. ſens eſſe creditur in omni baptiſmo, tametſi nō
Ioan.1. uideatur in columbę ſpecie, ſicut uiſus eſt in baptiſmo Chriſti, ita Chriſtus in omni altari poſt cōſecratam Euchariſtiam, præſens adeſſe à fidelibus creditur, ſicut præſens fuit in ipſa prima cœna, quando diſcipulis ſuis corporis & ſanguinis ſui ſacramētum, manibus propriis porrexit.

ul chrī simile.

Porro quis hominum amicum inuitat ad conuiuium, cui non ipſe inuitans adeſſe uelit? Nimirū
Mat.22. rex in Euangelio ad filij nuptias plurimos inuitans, poſt cōuiuarum diſcubitum, intrat ipſe ut diſcūbentes uideat, & comperiens hominē ueſte nō nuptiali ueſtitū, iubet extra conuiuium trudi in tenebras exteriores: id quod de Eccleſia in hac
Apoc.21. uita intelligi neceſſe eſt. Nā in cæleſtē Hieruſalem nihil coinquinatū intrat, ut poſſit extrudi.

Ad hæc. Quis Chriſtianus ignorat, ſpiritum ſanctum in myſterio baptiſmi præſentē eſſe, & baptiſato peccata omnia remitti? Veruntamen nullo ſenſu corporeo apprehendi poteſt, uel condonata eſſe peccata, uel ſpiritum ſanctum ſiue in columbæ ſpecie, ſiue in ſonitu uehementi, ſiue in linguis igneis adeſſe.

Cum multa Chriſtus de carne ſua edenda, & ſanguine ſuo bibendo, cum Capernaitis nō credentibus diſſeruiſſet, atque illi per infidelitatem
Ioan.6. ab eo receſſiſſent, dixit ad duodecim: Nunquid & uos uultis abire? Reſpōdens autem Petrus pro

cęteris ait:Domine ad quem ibimus? Verba uitæ æternæ habes:Et nos credimus & cognouimus, quòd tu es Christus filius Dei uiui. Apostolis tunc fidem profitentibus, atque agnoscentibus mysterium uerbis eius inesse, quando Capernaitis dixit:Hoc uos offendit, quid igitur si uidebitis filium hominis ascendentem, ubi erat prius? Spiritus est qui uiuificat, caro non prodest quicquam:Verba quæ ego locutus sum uobis, spiritus & uita sunt: quamuis ipsis Apostolis Christus mysterium eo tempore non aperuit, tamen ad patrem ex hoc mundo abiturus, pridie quàm pateretur, totum illud recōditum mysterium in ultima cœna ipsis iam fidem in eū ante professis, patefecit: accipiens panem cùm gratias egisset, ac benedixisset, dicens: Accipite & manducate:hoc est corpus meum. & calicē similiter accipiens, & inquiens:Hic est sanguis meus, bibite ex hoc omnes: hoc facite in mei commemorationē. Quid est, hoc facite? nēpe quod me uidetis facere. Ego uobis meis discipulis credentibus uera esse mea uerba, nec dubitātibus, panem à me sanctificatum esse corpus meum: necnon quod in poculo sanctificatum est, esse sanguinē meū, in memoriam passionis meæ, corpus meū edendum, & sanguinem meum bibendum, porrigo. Id quod Capernaitis, uerbis meis fidem nō habentibus, sed per infidelitatem à me recedentibus nō cōcessi. Et uos itidem hoc facite, omni-

Mat.26. Mar.14. Luc.22.

bus credentibus, hoc myſterium ſacroſanctum participate: nõ credentibus autem myſteria tanta celate.

Proinde Eccleſia ſancta ab Apoſtolis edocta, illud ſemper obſeruauit, ut credẽtibus, & fidem Chriſti baptiſmo profeſſis, corpus & ſanguinẽ Domini impartiret, nondum autem fidem profeſſis, non impartiret: id quod Iuſtinus philoſophus & martyr, in ſecunda Apologia ſua ad gentes, aperte teſtatur, inquiẽs: Deinde profertur illi, qui fratribus præeſt, panis, & poculũ aqua & uino mixtum, quæ cùm is acceperit, laudem & gloriam ei qui pater eſt omnium, per nomen filij, & ſpiritus ſancti deſtinat, & gratiarum actionem, quòd ab illo dignus his ſit habitus, prolixe facit: quo conſummante preces, & Euchariſtiã, totus qui præſens eſt populus approbat, dicens: Amen. Illud autem, amẽ, Hebraica lingua ſignificat, fiat. Cum autem is qui præeſt, gratias egerit, & totus populus approbauerit, hi qui uocantur apud nos diaconi, diſtribuunt unicuiq; præſentiũ, ut participent de pane, in quo gratię actæ ſunt, & de uino & aqua: & iis qui non ſunt præſentes, deferunt. Atque hoc alimentum uocatur apud nos Euchariſtia: de quo nulli alij participare licitum eſt, niſi qui credit uera eſſe, quæ docẽtur à nobis, & qui lauacro in remiſſionem peccatorũ, & in regenerationẽ lotus eſt, & ſic uiuit ſicut Chriſtus tradidit. Neq; enim ut cõmunem panem,

Iustinus phil.

pané,& cómune poculum,hæc suscipimus. Sed quemadmodum per uerbum Dei incarnatus Iesus Christus seruator noster, & carné, & sanguinem habuit: sic & uerbi sui oratione consecratum gratiarum actione alimentum,ex quo sanguis & caro nostra per transmutationé aluntur, ipsius incarnati Iesu & sanguiné, & carnem esse,edocti sumus. Apostoli enim in commentariis suis,quę Euangelia uocantur,sic ipsis pręcepisse Iesum tradiderunt, cum accepisset panem gratiis actis dixisse:Hoc facite in mei cómemorationem,hoc est corpus meum.& poculum similiter cum accepisset,& gratias egisset,dixisse: Hic est sanguis meus, & solis ipsis impartisse. Hæc Iustinus. *Luc.22.*

Quocirca ueteres concionatores apud promiscuum populum,tam gentilium,quàm Christianorũ,uerbũ Dei seminantes,cum de Eucharistiæ mysterio uerba facerent,propter catechuminos nondum baptisatos, rem totã aperire nõ audẽtes,ne more Capernaitarum à Christo deficerent,dicere sæpe solent:norunt fideles,norunt initiati. Qui modus loquendi admodũ frequẽs est apud ueteres, præcipue uerò apud Augustinum,& Chrysostomum, quibus uerbis accẽdebant etiam mẽtes auditorum ut cuperẽt id edoceri,quod adhuc arcanum latens eos celabatur. Quòd si in mysterio nihil arcani lateret,sed tantum esset figura,uel significatio aliqua,nihil ue-

taret catechuminis rem totam aperire, quando figurę, & sola signa quibusuis enarrata, nō modo statim à mediocri ingenio præditis percipi, sed facile etiã à uetulis non omnino deliris possent.

nota cum sale Itaque si Christus testamentum nouum non nisi in figura fecit, dum dixit: Hic est sanguis meus noui testamẽti, id est, ut sacramentarij interpretãtur, figura sanguinis mei, irritũ erit Christi testamentum, quod ueritate subnixum non est, sed ueritatis figura. Porro figura ut ueritatis similitudinem quãdam referre potest, ita ab ipsa ueritate tantum distat, quantum rei figura à re ipsa quę figuratur. Atque ea ratione non sanguis Christi, sed figura sanguinis eius, in redemptionem

1.Pet.2. nostram erat fusa. At Petrus in epistola nos erudiẽs, redemptos nos precioso sanguine quasi agni immaculati testatur. Facessat igitur fanaticus hic error, qui Christi dispensationem totam inanem facit, ueritatis lucem figurarum umbra obscurat, testamentum nouum totum irritum reddit, dum nō nisi allegoricum esse contendit. At quis unquam uel hominũ, testamẽtum suum non apertissimis, & maxime significãtibus uerbis condidit? Quamobrem metaphoricum, uel tropis refertum Christi testamẽtum asserere, est in totũ abolere ab Ecclesia nouum testamẽtum, & Christum intestatum ex hoc mũdo discessisse fateri, contra omnium Prophetarum, Apostolorum, atque ipsorum Euangeliorum fidem, & contra

contra ipsam Ecclesiam Christi sponsam, à qua qui desciscit, uelut extra arcam Noë in diluuio mundi fluctuans, perit. Augustinus enim de morïētium uerbis nouissimis, proprio sensu intelligendis, in libro de unitate Ecclesiæ, sic scribit. Quid hoc est rogo? cùm uerba nouissima hominis morientis audiuntur ituri ad inferos, nemo eum dicit esse mentitū, & impius iudicatur hæres, qui forte illa contempserit. Quomodo ergo effugiemus iram Dei, si uel non credentes, uel cōtemnentes repulerimus uerba nouissima, & unici filij Dei, & Domini ac saluatoris, & ituri in cælū, & inde prospecturi, quis ea negligat, quis obseruet, & inde uēturi ut de omnibus iudicet? Habeo manifestissimā uocem pastoris mei commendantis mihi, & sine ullis ambagibus exprimentis Ecclesiam, mihi imputabo si ab eius grege, quod est ipsa Ecclesia, per uerba hominum seduci, atque aberrare uoluero: cum me præsertim admonuerit dicens: Quæ sunt oues meę, uocē meam audiunt, & sequuntur me. Ecce uox eius clara, & aperta, & audita. Qui eum non sequitur, quomodo se ouem eius dicere audebit?

Verba novissima morienti memoriter tenenda sincero sensu

Ioan. 10.

Vides Augustinum sentire, morïētium hominū uerba nouissima syncerè accipienda, quibus si de mēdacio arguantur, non datur amplius ad allegorias, aut tropos confugere, ut sese excusent aliter sensisse quàm uerba sonāt. Porro ab hominibus ex uita exeūtibus, quicquid sit prolatum,

auditores syncere dictũ, ut uerba proprie significant existimare solent. At Ecclesia Dei catholica quæ spiritu sancto regitur, per uniuersum orbẽ diffusa, nouissima illa Christi uerba: Hoc est corpus meum, quod pro uobis datur: hic est sanguis meus, qui pro uobis funditur: syncere sicut proprio sensu uerba significant, non per tropos aut allegorias, dicta esse per omnes ętates à Christo passo, intellexit. A quorum uerborum recto sensu qui discedunt, quomodo oues Christi se audebunt dicere, qui pastoris sui uocem claram, & apertam, audire nequaquam uolunt?

Tigurini quoque quodam in loco, aiunt: *Hoc est corpus meum, quod pro uobis est datum: hic est sanguis meus, qui pro uobis funditur. Dicũt aduersarij hic præberi corpus Christi: idem & nos dicimus. Vbi ergo dißidium est? Dicunt aduersarij corpus Christi naturale & substantiale: nos sacramentale. hinc pugna, &c. Hæc Tigurini.*

Sacramentũ & mysterium potest Christi corpus naturale, & substãtiale, ab oculis nostris celare, corpus autẽ ipsum, tametsi mysterio celatum, naturale corpus manet. Quemadmodum uelatum corpus uelamine nõ mutatur. Quòd si sacramentale corpus solum uisibile signum, & uelamen nudum appellant, quo celantur, quæ in mysterio sunt abscondita, non autem ea quæ in eo continentur, iam quæso, quis unquam sic loquitur, ut appellet mysterium, id quod nihil la-

tens

tens habet reconditum? At si quis stolide pertinax, contendere uelit in mysterio nihil omnino cõtineri, is de eorum numero erit, de quibus dicit Paulus: Aberrantes conuersi sunt in uaniloquium, uolentes esse legis doctores, non intelligentes neque quæ loquuntur, neque de quibus asseuerant. Quòd si quicquam in hoc mysterio continetur, id necesse est naturale, ac substantiale, spiritualéque sit corpus, non solùm sacramẽtale, ut isti dicunt: Atqui si nihil est in mysterio abditum, iam mysterium nõ erit. Itidem si nihil est in sacramento, iam sacramentum non erit. 1.Tim.1.

OEcolampadius in dialogo cum suo Nathanaele, quẽ διὰ τῆς ῥινὸς ἕλκων, quidlibet fateri, quidlibet negare stupidum cogit, inquit: *Vrgẽt aliqui, panem Dominicũ esse ipsissimum corpus Christi, ita ut quicunque siue pij, siue impij illo pascantur, non solùm panem & sacramẽtum, sed etiam corporaliter corpus Christi manducent, ac in os stomachi transmittãt. Nos uerò contradicimus, & elementum nequaquam in talem honorem euectum asserimus, ut omnium dignissima creatura, in unam naturalémque illius substãtiam se uniat, uel ita naturaliter in eo contineatur, ut per ipsum tanquam per medium canalem, transfundatur gratia, quam ipse spiritus sanctus fidelibus cõcedit, & contactu uel gustu eius, etiã impij, ipsum uerum corpus Christi contingant, ac edant, gratiæ ue participes fiant.* Hæc OEcolampadius.

His qui dicunt corporaliter in sacramẽto cor-

pus Christi mãducari, OEcolampadius contradicit, & elemētum nequaquam in talem honorem euectũ asserit, ut omnium dignissima creatura, in unam naturalémq; illius substantiam se uniat, uel ita naturaliter in eo contineatur, ut per ipsum tanquam per medium canalem, spiritus sancti trãsfundatur gratia. Quid mirũ si OEcolãpadius Antichristus, Christo cõtradicat? Christus plenus gratia & ueritate, de corpore & sanguine suo, discipulis in sacramento porrecto, disertis uerbis dixit: Hoc est corpus meum, hic est sanguis meus. OEcolampadius gratiæ & ueritatis expers, nullũ honorem uerba Christi elemento dedisse, & impudenter & mendaciter asserit,
Luc. 21. cum Christus in Euangelio dicat: Cælum & terra transibunt, uerba mea non transibunt. & per
Psal. 88. Psalmistam: Quæ procedunt de labiis meis non
Esa. 55. faciam irrita: & per Esaiam nos admoneat, inquiens: Sicut exaltantur cæli à terra, sic exaltatæ sunt uiæ meæ à uiis uestris, & cogitationes meæ à cogitationibus uestris. Et quomodo discendit imber & nix de cælo, & illuc ultra nõ reuertitur, sed inebriat terram, & infundit eam, & germinare eam facit, & dat semen serenti, & panem comedēti, sic erit uerbum meum, quod egredietur de ore meo. Nõ reuertetur ad me uacuum, sed faciet quęcunque uolui, & prosperabitur in his ad quę misi illud. Quęso te, quisquis es, qui Christũ es professus, qui Christum uerbum patris, ueritatem

tatem esse agnoscis, qui Christum Dei sapientiã non ignoras, qui Christum Dei uirtutem, & potentiã profiteris, an ne uerbum eius dicẽtis: Hoc est corpus meum, hic est sanguis meus, uacuum ad eum reuersum est? an uiuus sermo Dei, & efficax, & penetrantior quouis gladio ancipiti, irritus ideo factus est, quòd OEcolampadius suo animali sensu cõprehendere non potuit, quomodo dignissima omnium creatura, nẽpe Christus ipse, uerba sua de porrecto sacramento intelligeret, nisi per tropum? Quasi uerò humanum ingenium, opera Dei uel minima cõprehendere possit. Id quod Salomon palàm negat inquiens: Quomodo ignoras quæ sit uia spiritus, & qua ratione compingantur ossa in uentre prægnãtis, sic nescis opera Dei, qui fabricator est omnium. Et alibi idem ait: Intellexi quòd omnium operũ Dei, nullam possit homo inuenire rationem eorum quæ fiunt sub sole, & quanto plus laborauerit ad quærendum, tanto minus inueniet. Etiam si dixerit sapiens se nosse, non poterit reperire. Admonet quoque Paulus Apostolus, nõ plus sapere quàm oportet sapere, sed sapere ad sobrietatem, & unicuique sicut diuisit Deus mẽsuram fidei. Si OEcolampadio propter suã infidelitatem, mensura fidei diuisa non est, ut his uerbis Christi fidem habeat, nisi quatenus animali suo sensu cõprehendit: an illius incredulitas fidem Christi euacuabit? absit, inquit Paulus: nã Deus

Heb.4. 1.Cor.2. Eccle.11. Eccle.8. Rom.12. Rom.3.

uerax est, omnis autem homo mēdax, sicut scri-
Psal.50. ptum est: ut iustificeris in sermonibus tuis, & uincas cum iudicaris.

Theophilus Alexādrinus Episcopus in suo libro Paschali, à diuo Hieronymo in Latinam linguam translato, nonnullas Origenis impietates enumerans, blasphemiam summam esse censet, quòd Origenes diceret spiritū sanctum nō operari in iis quæ inanima sunt, nec ad irrationabilia peruenire. Ipsa Theophili uerba in libro primo, sunt hæc: Ad aliam eius ueniamus impietatem, quam uelut de profundissimis tenebris eructans loquitur, & blasphemiarum suarum pessimā mundo reliquit memoriam. Dicit enim, spiritum sanctum nō operari ea quę inanima sunt, nec ad irrationabilia peruenire. Quod asserens non recogitat aquas in baptismate mysticas, aduentu sancti spiritus consecrari, panémque Dominicum, quo saluatoris corpus ostenditur, & quem frangimus in sanctificationem nostri, & sacrum calicem, quæ in mensa Ecclesię collocātur, & utique inanima sunt, per inuocationē & aduentum sancti spiritus sanctificari. Si ad irrationabilia, & ad ea quæ absque anima sunt, sancti spiritus fortitudo nō peruenit, cur Dauid ca-
Psal.138. nit: Quo abibo à spiritu tuo? Quod dicens ostendit sancto spiritu omnia contineri, & illius maiestate circundari, si omnia, in omnibus utique & irrationabilia & inanima sunt. Et alibi legimus:

mus: Spiritus Domini repleuit orbem terrarum. *Sap.1.*
Quod nunquam scriptura memoraret, nisi irrationabilia quæque & inanima, illius numine complerentur.

Addit Theophilus mox in eodem libro, & aliam intolerandam Origenis blasphemiam, dicentis filium Dei, id est rationem & sermonem ac uirtutem eius, ad ea tantum quæ rationabilia sunt, peruenire. Theophili uerba sunt, hæc ipsa quæ sequuntur: Verum nõ est contentus hoc fine blasphemiæ, sed in morem lunaticorum, qui furorem suum illisione dentium, & spumãtium saliuarum eiectione testantur, rursum eructat, & dicit, Filium Dei, id est rationem & sermonem ac uirtutem eius, ad ea tantum quæ rationabilia sunt, peruenire. Quod audiẽs, miror unde sumpserit, aut quomodo legisse se nesciat, Omnia *Ioan.1.*
per ipsum facta sunt. Ex quo approbatur, ad cuncta uerbi Dei fortitudinem peruenire: forsitan oblitus & illius historiæ, quando uirtute Christi *Ioan.11.*
Lazarus suscitatus est. Cuius utique corpus, eo tẽpore quo de morte surgebat in uitã, ut anima, ita & ratione caruit. Ignorauit & illud, quòd de *Mat.14.*
quinque panibus, quinq; milia saturata sunt hominum, exceptis mulieribus & infantibus, & superfuerunt duodecim cophini fragmentorum: quod utiq; Christi fortitudo perfecit. Arbitror *Ibidem.*
eum nec illius miraculi recordatum, quãdo irrationabiles maris fluctus, diuino calcãs pede, trã-

quillitati nauigantiũ reddidit. Quæ Christi uirtus, & nõ alterius patrauit imperium. Quomodo ergo nõ toto corde, & animo, & corpore perhorrescit, dicẽs, fortitudinem uerbi Dei ad irrationabiles creaturas non posse pertingere? Et qui iactat se in scientia scripturarum, & putat tanta legisse, quãta nullus hominum legerit, sciat scriptum, quòd ægrotantes in lectulis deferebãt, & ponebant in triuiis & plateis, ut Petri eos umbra contingeret, & sanaret, quod sacra Apostolorum acta testãtur, arguentia Origenis stultitiam, per quam id Apostolorum umbra fecisse conuincitur, quod ille filium Dei, uerbũ Dei, non potuisse testatur: Simili errore deceptus, & nesciẽs quid loquatur, eorum qui nolunt Dei prouidentiam usque ad omnes creaturas, & mũdi inferiora descendere, sed tantum in cælorum regionibus cõmorari, ut scilicet id umbra fecerit Petri, quod implere saluatoris fortitudo nõ quiuerit. Hactenus Theophilus.

Act. 5.

Hic manifeste cernis OEcolampadium summa impudentia, eandem impietatem, easdémq; blasphemias eructantem, & contra Christum & cõtra spiritum sanctum, quas ante illum Origenes euomuit: nec quicquã eum pudet longa obliuione sepultas hæreses ab inferis euocare, quò sibi apud impios, cũ summo uerbi Dei & ipsius Christi contemptu, nomen grande faciat. An nõ per inuocationem, & aduentum spiritus sancti, panis.

panis & calix ſanctificātur,& fit Euchariſtia? An is nullus honor eſt, ex communi pane, & uino mixto,prodire corpus & ſanguinē Domini? An Chriſtus quando accepit in manus panem,quādo gratias egit,quando benedixit,quādo fregit, quando porrexit diſcipulis dicēs, hoc eſt corpus meum, nullum honorem elemento panis dedit? an laborem illum in uanū ſumpſit? an in caſſum uerba ea fudit? aut uiuus ſermo eius & efficax, tūc efficacia omni caruit, & nihil panis aut uini creaturis contulit?quis de Chriſto,non omnino demens & penitus ἄθεος,dicere auderet, eum in uanum uerba facere, & temere quodcunque in buccam uenerit effutire,ut ſolent homines temulenti? Cæterū Apoſtolici uiri,ſtatim à principio naſcentis Eccleſiæ, ab Apoſtolis ipſis & ſpiritu ſancto edocti, poſt conſecrationem panis & uini aqua mixti,diuinis uerbis peractam,iam non amplius communem panem eſſe, aut commune poculum arbitrabantur,ſed creaturas illas panis,& uini mixti,quæ alioqui extra uſum ſacrorum communia nobis ſunt alimenta, ex quibus maxime nutrimur, poſtquam uerbis Dei conſecratæ ſunt, corpus & ſanguinem Chriſti incarnati iam eſſe,Eccleſiam Dei edocuerunt,uti Iuſtinus philoſophus & martyr adteſtatur, cuius uerba ſupra retulimus.

Mat.26.

Itidem Irenæus ita ſcribit: Quemadmodum qui à terra eſt panis, percipiēs uocationem Dei,

Cōtra hær. lib.4. cap. 34.

iam non communis panis eſt,ſed Euchariſtia ex duabus rebus conſtans, terrena & cæleſti: ſic & corpora noſtra percipientia Euchariſtiam, iam non ſunt corruptibilia, ſpem reſurrectionis habẽtia. Quibus uerbis Irenæus admonet, Euchariſtiam poſt conſecrationẽ, ex duabus rebus conſtare, terrena nempe & cęleſti, hoc eſt, ex terrena ſpecie panis, & cæleſti diuinitate corporis &
Coloſſ.2. ſanguinis Chriſti incarnati. Nam in Chriſto (ut inquit Paulus) inhabitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter.

Et Remigius Remenſis Archiepiſcopus, is qui Gallorum uocatur Apoſtolus, qui ante Gregorium, primum eius nominis Epiſcopum Romanum, nonaginta annis præceſſit, ut palam teſtãtur temporum additiones ad Euſebium, in commẽtariis ſuis epiſtolę primæ ad Corinthios, ſcri-
1.Cor.10. bit: Calix benedictionis cui benedicimus, nonne communicatio ſanguinis Chriſti eſt? Idcirco primum calicem nominauit, quia poſtea de pane plus erat diſputaturus. Calix autem benedictionis dicitur, qui benedicitur à ſacerdotibus in altari. Appellatur & ipſe calix cõmunicatio, quaſi participatio, quia omnes communicant ex illo, partémq; ſumunt ex ſanguine Domini, quẽ continet in ſe. (Et panis quem frangimus) in altari (nonne participatio corporis Domini eſt?) utique primum cõſecratur & benedicitur à ſacerdotibus & ſpiritu ſancto, & deinde frãgitur, cum

cum iam licet panis uideatur, in ueritate corpus Christi est: ex quo pane quicunque cõmunicãt, corpus Christi edunt(quoniã unus panis)subaudis Christi, (& unum corpus)Christi (multi sumus)qui comedimus illum panem. Caro, quam uerbum Dei patris assumpsit in utero uirginali, in unitate suæ personæ, & panis qui consecratur in Ecclesia, unũ corpus Christi sunt. Sicut enim illa caro, corpus Christi est, ita iste panis trãsit in corpus Christi, nec sunt duo corpora, sed unum corpus. Diuinitatis enim plenitudo quæ fuit in illo, replet & istum panem, & ipsa diuinitas uerbi, quæ implet cælum & terram & omnia quæ in eis sunt, ipsa replet corpus Christi, quod à multis sacerdotibus per uniuersum orbem sanctificatur, & facit unum corpus Christi esse. Huius Remigij librum unum atque alterum, uetusta scriptos manu, atq; illius inscriptos nomine, nos aliquando uidimus. Quem posteriores nõnulli eius ætatis, eisdem penè uerbis secuti esse uidentur. Iam si uerbi incarnati diuinitas replet illum panem, & facit esse corpus Christi, quod à multis sacerdotibus per uniuersum orbem sanctificatur, quomodo non plusquam insana, & penitus Antichristiana est Oecolampadij & sequacium impudens asseueratio, nẽpe in nullum honorem euectum esse sacramentum, ut uel Christus in eo supra naturam contineatur, uel per illud tanquam per canalem transfundatur gratia

ſpiritus ſancti? Spiritum enim ſanctum in conſecratione Euchariſtię illud operari, ut panis & uini mixti creaturæ, nobis corpus & ſanguis fiant Chriſti, tum Baſilius, tum Chryſoſtomus in ſuis liturgiis atteſtantur.

Chryſoſtomus nãq; in liturgia ſua ſic precatur: Ἔτι προσφέρομέν σοι τὴν λογικὴν ταύτην, καὶ ἀναίμακτον λατρείαν, καὶ παρακαλοῦμεν, καὶ δεόμεθα, καὶ ἱκετεύομεν, κατάπεμψον τὸ πνεῦμά σου τὸ ἅγιον ἐφ' ἡμᾶς, καὶ ἐπὶ τὰ προ-
Πραξ.β. κείμενα δῶρα ταῦτα. Κύριε ὁ τὸ πανάγιον πνεῦμα ἐν τῇ τρίτῃ ὥρᾳ τοῖς Ἀποστόλοις καταπέμψας, τοῦτο ἀγαθὲ μὴ ἀντανέλῃς ἀφ' ἡμῶν. Ποίησον τὸν μὲν ἄρτον τοῦτον, τίμιον σῶμα τοῦ Χριστοῦ σου· τὸ δὲ ἐν τῷ ποτηρίῳ τούτῳ, τίμιον αἷμα τοῦ Χριστοῦ σου, μεταβαλὼν τῷ πνεύματί σου τῷ ἁγίῳ, ὥστε γενέσθαι τοῖς μεταλαμβάνουσιν εἰς νῆψιν ψυχῆς, εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν, εἰς κοινωνίαν τοῦ ἁγίου πνεύματος, εἰς βασιλείας οὐρανῶν πλήρωμα, εἰς παῤῥησίαν τὴν πρὸς σέ, μὴ εἰς κρίμα ἢ εἰς κατάκριμα.

Præterea offerimus tibi rationalem hunc & incruentum cultum, & inuocamus, & rogamus, & ſupplicamus: emitte ſpiritum tuum ſanctum
Act.2. ſuper nos, & ſuper propoſita dona hęc. Domine, qui hora tertia ſanctiſsimum ſpiritum tuum in Apoſtolos miſiſti, hunc ô bone, ne auferas à nobis. Et fac panem quidem hunc, precioſum corpus Chriſti tui: in calice uerò hoc, precioſum ſanguinem Chriſti tui, tranſmutans ſpiritu tuo ſancto, ut fiat ſumentibus in lotionem animarum, in remiſsionem peccatorum, in communionem ſancti ſpiritus, in regni cælorum impletionem,

in

in fiduciam apud te, non in iudicium, non in condemnationem.

Baſilius quoque in ſua liturgia ſimiliter orat: σοῦ δεόμεθα, καὶ σὲ παρακαλοῦμεν ἅγιε ἁγίων, εὐδοκίᾳ τῆς σῆς ἀγαθότητος, ἐλθεῖν τὸ πνεῦμά σου τὸ ἅγιον ἐφ' ἡμᾶς, καὶ ἐπὶ τὰ προκείμενα δῶρα ταῦτα, καὶ εὐλογῆσαι αὐτὰ, καὶ ἁγιάσαι, καὶ ἀναδεῖξαι τὸν μὲν ἄρτον τοῦτον, αὐτὸ τὸ τίμιον σῶμα τοῦ κυρίου, καὶ θεοῦ, καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ· τὸ δὲ ποτήριον τοῦτο, αὐτὸ τὸ τίμιον αἷμα τοῦ κυρίου, καὶ θεοῦ, καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, τὸ ἐκχυθὲν ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου ζωῆς, μεταβαλὼν τῷ πνεύματί σου τῷ ἁγίῳ.

Te rogamus, & te inuocamus ſancte ſanctorum, beneplacito tuæ bonitatis, ut ueniat ſpiritus tuus ſanctus in nos, & in propoſita dona hæc, & benedicat hæc, & ſanctificet, & oſtendat panem hunc, ipſum precioſum corpus Domini, & Dei, & ſeruatoris noſtri Ieſu Chriſti: poculum uerò hoc, ipſum precioſum ſanguinẽ Domini, & Dei, & ſeruatoris noſtri Ieſu Chriſti, effuſum pro mundi uita, transmutans ſpiritu tuo ſancto.

Quinetiã Beda, in ſermone in Epiphania Domini, idem docet: Non ſolum autem lauit nos à peccatis noſtris in ſanguine ſuo, quando ſanguinem ſuum dedit in cruce pro nobis, uel quando unuſquiſque noſtrum, myſterio ſacroſanctæ paſſionis illius, baptiſmo aquæ ablutus eſt, uerum etiã quotidie tollit peccata mundi. Lauat itaque nos à peccatis noſtris quotidie in ſanguine ſuo, cum eiuſdem beatæ paſſionis ad altare memoria

replicatur, cùm panis & uini creatura, in sacramentum carnis & sanguinis eius, ineffabili spiritus sanctificatione transfertur, sicq; corpus & sanguis illius, non infidelium manibus ad perniciem ipsorum funditur, & occiditur, sed fidelium ore suam sumitur in salutem.

Et Cyprianus quoq; in sermone de cœna Domini scribit: Panis iste quem discipulis Dominus porrigebat, non effigie, sed natura mutatus, omnipotentia uerbi factus est caro. Et sicut in persona Christi humanitas uidebatur, & latebat diuinitas, ita sacramẽto uisibili, ineffabiliter diuina se infudit essentia, ut esset religioni circa sacramenta deuotio, & ad ueritatẽ cuius corpus sacramenta sunt, syncerior pateret accessus, usq; ad participationem spiritus.

Augustinus itidem, cui nihil nõ tribuunt sacramentarij, cum aliquid dicere uidetur, quod à se stare putant, in epistola ad Volusianum, bene

Epist.3. admonet, inquiens: Ipsa uirtus per inuiolatæ matris uirginea uiscera, mẽbra infantis eduxit, quæ

Ioan.20. postea per clausa ostia, membra iuuenis introduxit. Hic si ratio quæritur, non erit mirabile: si exemplum poscitur, non erit singulare. Demus Deum aliquid posse, quod nos fateamur inuestigare non posse: in talibus rebus tota ratio facti est potentia facientis.

Rom.11. Paulus quoque Apostolus incomprehensibilia iudicia Domini, & inuestigabiles uias eius excla-

exclamans admiratur. At Oecolampadio, si superis placet, uiæ Domini uestigatæ sunt omnes, & comprehensa iudicia etiam incomprehensibilia, uerbáq; Christi quantumuis clara, uel penitus negãda, uel ad tropum uel figuram potius torquẽda sunt, quàm illius animalis sensus non omnia comprehendat. An nõ hoccine est quod de Rege Babylonis scribit Esaias, Ascẽdere eum super altitudinem nubium, & similem se facere altissimo? Cæterum tremendum ualde est, quod Propheta subdit: Veruntamen ad infernum detraheris in profundum laci. A quo Deus haud dubie liberabit omnes Christi fideles, de ueritate & omnipotẽtia uerbi eius nihil ambigentes. Porro nihil hunc tumultum excitat, nisi infidelitas & elata hominis superbia, si tamen hominis appellatione dignus est tam ignarus diuinæ potẽtię, ut nihil Christum posse existimet, quod humana solertia non assequatur. *Esa. 14.*

Vbi uerò negat Oecolampadius, impios contactu uel gustu ipsum uerum corpus Christi cõtingere ac edere, gratiæ ue participes fieri, coniungit ea quæ separanda sunt. Porro catholica fatetur Ecclesia, impios gratiæ non fieri participes. Nam quæ participatio iustitiæ cum iniquitate? aut quæ societas luci ad tenebras? At quòd contactu & gustu, etiam impij uerum Christi corpus contingant ac edant, ipse Paulus Apostolus testatur, qui de sacramento iam consecrato *2. Cor. 6.*

per docte profe[...] oecolampadius a[...] fundi lux- [...]

1.Cor.11. inquit: Quicunque mãducauerit panem, uel biberit calicem Domini indignè, reus erit corporis & sanguinis Domini. Itaque indignè panem Domini comesum, & calicem Domini ebibitũ esse oportet, ut reus quis constituatur corporis & sanguinis Domini: alioqui si corpus & sanguinem Domini indignè non comedit aut gustauit, quomodo reus erit esus, aut gustationis corporis Domini, quando reuera ipsum corpus Christi non contigit ac edit, si Oecolampadio credimus?

Chrysostomus in homilia de proditione Iudę inquit: Et Iudas erat præsens, ista Christo dicente: Iste est sanguis. Dic Iudas, quem triginta denariis uẽdidisti, iste est sanguis, de quo ante cum Pharisæis pacta fecisti. O Christi misericordia, O Iudæ dementia, ille eum triginta denariis paciscebatur, ut uẽderet: & Christus ei sanguinem quem uendidit, offerebat, ut haberet remissionẽ peccatorum, si tamen impius existere noluisset. Nam affuit Iudas & illius sacrificij communicationem meruit, & pedes eius quando aliorum discipulorum, lauit, ut excusationem suæ maliciæ non haberet: sed ille detestandus, suæ mentis insidias cogitabat.

Et Augustinus de baptismo cõtra Donatistas lib.5.cap.8.ait: Sicut enim Iudas, cui buccellam tradidit Dominus, non malum accipiendo, sed malè accipiendo, locum in se diabolo præbuit,

sic

ſic indignè quiſque ſumens Dominicum ſacramentum, non efficit ut quia ipſe malus eſt, malum ſit, aut quia non ad ſalutem acceperit, nihil acceperit. Corpus enim Domini, & ſanguis nihilominus erat, etiam illis quibus dicebat Apoſtolus: Qui mãducat & bibit indignè, iudicium ſibi manducat & bibit. *1. Cor. 11.*

Et Oecolampadius quoq; ipſe tractãs quendam locum Bernardi de Cœna Domini, citatũ à ſuo Nathanaele, ei reſpondens illud idem fatetur, indignos ſumere corpus Domini. locus quẽ citat Nathanael is eſt: Potes ne æſtimare, quale & quantum eſt hoc ſanctum ſanctorũ, & ſacramentum ſacramẽtorum, amor amorum, dulcedo dulcedinum? Hæc ſunt uerè feſta pocula, hęc ſunt gaudiorum fercula uitalia iuſtorũ, hæc ſunt ſpirituales deliciæ iuſtorum & ſanctorum, hic bibuntur in loco uberi torrentes lactis, flumina mellis, liquores balſami cęleſtis, hic efficitur una caro ſponſa cum ſpõſo, unus ſpiritus ſancta anima cum Chriſto, experientia horũ & ſimilium ſpiritus eſt ac uita, amici ſponſi, id eſt, boni epiſcopi, boni abbates & cæteri guſtauerunt, & pleniſſime experti ſunt quod nos dicimus, ideóq; ad menſam altaris frequentius accedunt, omni tempore candida facientes ueſtimẽta ſua, id eſt corpora, prout poſſunt melius, utpote Deũ ſuũ manu & ore contrectaturi, & colloquentem ſibi ipſis audituri. Et poſtea: Tria in hoc altaris ſa- *Eccle. 9.*

cramento attendere debes, ſpeciem panis, ueritatem carnis, & uirtutem gratiæ ſpiritualis. Vſque ad ſpeciē panis pertingit ſenſus exterior: ad ueritatem carnis, fides interior: ad uirtutē gratiæ ſpiritualis, charitas ſuperior. Speciē panis rodit aliquando ſorex paruiſſimus: ueritatē carnis, Chriſtianus etiam recipit peſſimus: uirtutē gratiæ ſpiritualis, nō niſi prædeſtinatus recipit. Itē addit, Quod uidemus ſpecies eſt panis & uini, quod autē ſub ſpecie illa credimus, uerum corpus eſt & uerus ſanguis Domini, quod pependit in cruce & de latere fluxit. Comeſtio itaque ſacramētalis quantum ad uiſibilem ſpeciem, & quātum ad corporis Chriſti ueritatem, cōuenit bonis ac malis communiter. Sed eſt alia comeſtio, ſicut iam diximus, bonorum ſolummodo, quam per Dei gratiam ac per fidem ex dilectione operantem uitæ meritum efficit, & affectus mētium in cordibus percipientium uel miniſtrantium, intercedente ſpirituali & ſubtiliore quadam unione capitis & membrorū. Obſerua, nonne & hæc clara ſunt & perſpicua, Deū ſuū manu & ore cō trectaturi & colloquentē ſibi audituri? Et deinde ueritatē carnis contineri dicit in ſacramento altaris, ad quam fides interior pertingit. Aut uidentur hæc tibi adhuc ambigua? Oeco. Non legeram illa apud Bernardum, ſed cōtra Adelhardum, illam ſententiam aduerſariorum non affert. Super Cātica autē ſatis docet, quid ſit audire

mox quito

re Deum & habere collocutorem, addo & oscula & amplexus mysticos, unde & uerba ista quæ citas intelligo. Cæterum quòd uerum corpus & sanguinẽ ponit in mysterio, sciui pridem, & ipse eodem sensu nihil dubito quo ille locutus est. Nam qui credit etiam fide mortua, Christum filium Dei & Mariæ, pro nostra recõciliatione, & uiuificatione mortuũ, & testatur hoc sacramento se id credere, illi utique uerum corpus Christi est in sacramento altaris. Nam & ipse subleuat sensus, tametsi gratiam & uirtutem nõ assequatur. Ad hæc, esto humilior sit is quàm ut capiat, Ecclesia tamen corpus Christi uerum agnoscit, propter quod ille nequaquam impunis erit. Etenim sic sensisse Bernardum sentio. Excellebat enim exactiore iudicio omnes suæ tẽpestatis uiros. Hactenus Oecolampadius.

En tibi ab ipso hoste ueritatis testimonium ueritatis, quòd indignè & fide mortua credens filium Dei pro nobis mortuum, uerum corpus Christi recipit in sacramẽto, tametsi gratiam & uirtutem non assequatur. Maluit enim id fateri quàm à Bernardo, tam excellẽti uiro, uideri dissentire. Sic Deus mendaces nonnunquã immemores reddit, ne meminerint quæ pridem dixerant, ut uincat cum iudicatur. *Psal. 50.*

Corpus uerò Domini à malis contingi, & intra fauces recipi, Cyprianus sermone 5 de lapsis manifestè indicat, narrans de paruula sacrificiis

gentilium inquinata. Ait enim: Pręſente ac teſte me ipſo, accipite quid euenerit. Parentes forte fugientes dum trepidi minus cõſulunt, ſub nutricis alimento, paruulam filiam reliquerunt, relictam nutrix detulit ad magiſtratus: illi ei apud idolum quò populus confluebat, quòd carnem necdum poſſet edere per ætatem, panem mero mixtum, quod tamen & ipſum de immolatione pereuntium ſupererat, tradiderunt. Recepit filiã poſtmodum mater: ſed facinus puella commiſſum tam loqui & indicare nõ potuit, quàm nec intelligere prius potuit, nec arcere. Ignoratione igitur obreptum eſt, ut ſacrificãtibus nobis, eam ſecum mater inferret. Sed enim puella mixta cũ ſanctis, precis noſtræ & orationis impatiẽs, nũc ploratu concuti, nunc mentis æſtu fluctuabunda iactari, uelut tortore cogente, quibus poterat indiciis cõſcientiam facti, in ſimplicibus adhuc annis, rudis anima fatebatur. Vbi uerò ſolennibus adimpletis, calicem diaconus offerre præſentibus cœpit, & accipientibus cæteris locus eius aduenit, faciem ſuam paruula, inſtinctu diuinæ maieſtatis auertere, os labiis obturantibus premere, calicem recuſare. Perſtitit tamen diaconus, & reluctanti licet, de ſacramento calicis infudit. Tunc ſequitur ſingultus & uomitus, in corpore atque ore uiolato Euchariſtia permanere non potuit. Sanctificatus in Domini ſanguine potus, de pollutis uiſceribus erupit, tanta

eſt

est potestas Domini, tanta maiestas. Secreta tenebrarum sub eius luce detecta sunt, sacerdotem Dei nec occulta crimina fefellerũt. Hoc circa infantem, quæ ad loquendum alienum circa se crimen necdum habuit ætatem. Narrat quoque simile quiddam de adulta, subdens:

At uerò ea quæ ætate prouecta, & in annis adultioribus constituta, sacrificantibus latenter obrepsit, non cibum sed gladium sibi sumens, & uelut quædã uenena lethalia intra fauces & pectus admittens, angi & anima exæstuante cõcludi postmodum cœpit, & pressuram non iam persecutionis sed delicti sui passa, palpitans & tremens concidit: impunitum diu non fuit, nec occultum dissimulatæ conscientiæ crimen: quæ fefellerat hominem, Deum sensit ultorem. Hæc Cyprianus.

Enimuero qui dignè edit carnem Christi, & bibit eius sanguinem, manet in Christo, & Christus in eo. Cæterum qui indignè corpus Domini & sanguinem intra fauces recipere audet, ad iudiciũ sibi illud sumit: in os enim maligni intrat ut iudicet, sed non ut ibi maneat. *Ioan. 6.* *1. Cor. 11.*

Porrò in Eucharistia, nos ueritatem corporis & sanguinis Chtisti sumere, manifestum est ex Nicena Synodo, cuius ipsa uerba sequuntur:

Ἐπὶ τῆς θείας τραπέζης πάλιν κἀνταῦθα, μὴ τῷ προκειμένῳ ἄρτῳ καὶ τῷ ποτηρίῳ ταπεινῶς προσέχωμεν, ἀλλ' ὑψώσαντες ἡμῶν τὴν διάνοιαν, πίστει νοήσωμεν ὠδὶ τῆς ἱερᾶς ἐκείνης τραπέ-

ζης, τὸν ἀμνὸν τοῦ θεοῦ τὸν αἴροντα τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου, ἀθύτως ὑπὸ τῶν ἱερέων θυόμενον, καὶ τὸ τίμιον αὐτοῦ σῶμα, καὶ αἷμα ἀληθῶς λαμβάνοντας ἡμᾶς, πιστεύειν ταῦτα εἶναι τὰ τῆς ἡμετέρας ἀναστάσεως σύμβολα. διὰ τοῦτο γὰρ οὔτε πολὺ λαμβάνομεν, ἀλλ᾽ ὀλίγον, ἵνα γνῶμεν ὅτι οὐκ εἰς πλησμονὴν, ἀλλ᾽ εἰς ἁγιασμόν.

Iterum etiam hic in diuina mensa, ne humiliter intēti simus ad propositum panem, & poculum, sed attollentes mentem, fide intelligamus situm in sacra illa mensa, agnum illum Dei, tollentem peccata mundi, incruentè à sacerdotibus immolatum, & preciosum ipsius corpus & sanguinem nos uerè sumentes, credere hæc esse nostræ resurrectionis symbola: propter hoc enim neq; multum accipimus, sed parum, ut sciamus quòd non satietati, sed sanctimoniæ sumimus.

At Oecolampadius postquam in Eucharistia à catholicæ Ecclesiæ sententia desciuit, cernens inter cætera ueritatis propugnacula, præcipuè concilium Nicenum, uniuersis sacramentariorum machinis fortiter obstare, cùm dicit in sacra illa mensa iacere agnum illum Dei tollentē peccata mundi, incruentè à sacerdotibus immolatū, & nos preciosum ipsius corpus & sanguinē uerè sumere: quæ uerba manifestè uiuificum & incruentum ecclesię sacrificium in Eucharistia cōfirmant, fretus quòd Græcæ linguæ peritus esset, se facile posse simplicibus subdola interpretatione mentis aciem perstringere, atque à uero sensu

in sua

in ſua deliramenta abducere, ſic uerba illa Græca ἀθύτως ὑπὸ τῶν ἱερέων θυόμενον, Latinè uertit, qui non uictimarum more à ſacerdotibus ſacrificatur. Qua uerſione de particula illa priuatiua ἀ in aduerbio ἀθύτως quod incruentè, hoc eſt abſq; mactatione, abſque cruore ſignificat, negationē faciens atque ad ſacrificium referens: id quod Concilium affirmat, mira uafricia negare molitur, quaſi nullum ſit ſacrificium in Euchariſtia, cum tamē Concilium apertè teſtetur poſt ſemel in cruce peractam unica oblatione cruenta æternam redemptionem, nunc uſque ad ſecundum aduentū ſacrificium uiuificum noui teſtamēti, in Euchariſtia incruentum ſupereſſe: in qua preſens adeſt ipſe Chriſtus, iā non amplius moriēs, noſtram gratiarum actionem patri offerēs nóſque ſua membra agnoſcens. Quod ſane ſacrificium frequentātes, filij Dei & Chriſti cohęredes efficimur, & capiti noſtro Chriſto cōiungimur. *Rom.6.* *Rom.8.*

Hic Oecolampadius multa uerba in uanum effutit, contendens omnia conſtare fide in Chriſtum paſſum, nō fide qua humiliter ſentimus in pane corpus Chriſti latēs, ſic enim loquitur. At Concilium cōtra manifeſte admonet, ne humiliter intenti ſimus ad propoſitum panem & poculum, quæ ſenſibus obiecta ſunt, ſed fide intelligamus poſitum in ſacra illa menſa agnum Dei tollentem peccata mūdi, à ſacerdotibus abſque mactatione immolatū, & precioſum ipſius cor-

pus nos uerè sumentes credere hæc esse nostræ resurrectionis symbola. Quomodo enim nõ resurget corpus hoc nostrum, quod uita pastum è mundo exiens, uitam secum effert, quam nimirum uitam, ipsum scilicet corpus & sanguinem Christi positi in sacra mensa, & tollentis peccata mundi, in sacramento uerè sumimus? Nam Christum passum credunt etiam qui sacramentum nõ recipiunt: quid opus est enim sacramẽto, si fides in Christum passum sufficit, & nihil in sacramento latens est? Itaq; spiritualis sola manducatio sine corporali, spiritum iuuare potest: at nostrũ hoc terrestre corpus, & sua corporali mãducatione & simul spirituali alendum est, ut in uitam resurgat, idque cõcilium apertissime docet, quantumcunque hic demens erro deliret.

Quòd Christus in Eucharistia
sit adorandus.

Porro qui corpus Christi in Eucharistia non adorandum censent, infideles sese esse orbi manifestãt, Christi uerbis fidem non habẽtes, quòd carnalibus eorum oculis nihil nisi panis & uinũ mixtum uideatur: Aut enim Christum dicentẽ, Hoc est corpus meum, hic est sanguis meus, credunt nõ ueracem in uerbo suo, sed dissimulatorem, quòd corporis sensibus tantum mysterium
Rom. 3. non capiant, cum tamen Deus sit uerax, omnis autem homo mendax: Aut omnipotẽtiam uerbi eius, & uirtutem & efficaciam spiritus sancti penitus

penitus negāt, tanquā non possit præstare quod dixit, & efficere ut quod nobis uidetur panis aut uinum mixtū, reuera sit corpus & sanguis Christi: atque ideo in blasphemias intolerandas erūpunt, asserētes adorationem illam idololatriam apertā esse, & corpus Christi in Eucharistia, merum idolum: id quod auditu intolerādum Christianæ aures ferre recusant.

Quādo populus Israel in deserto per columnæ nubis descensum, intellexerat gloriam Dei fuisse præsentem, unusquisque stans in ostio tabernaculi sui, respiciēs ad tabernaculum adorabat. Scriptū est enim in Exodo: Cum egrederetur Moyses ad tabernaculum, surgebat uniuersa plebs, & stabat unusquisque in ostio papilionis sui, & respiciebant tergum Moysi donec ingrederetur tentorium. Ingresso autē illo tabernaculum fœderis, descēdebat columna nubis, & stabat ad ostium, loquebatúrq; cum Moyse cernentibus uniuersis, quòd columna nubis staret ad ostium tabernaculi, stabántque ipsi & adorabāt per fores tabernaculorum suorum. Itaque admoniti per nubem gloriam Dei adesse, quam aliter quàm per nubem uidere non poterāt, adorabāt. *Exod.33.*

Itidem in libro Iosuę ubi Iosue in cāpo Hiericho uidit hominem stātem cōtra se euaginatum habentē gladium, pergēs ad eum quisnam esset interrogauit, inquiēs, Noster es an aduersariorū? Qui respōdit, nequaquā, sed sum princeps exer- *Iosue.5.*

citus Domini, & nunc uenio. Cecidit Iosue pronus in terrã, & adorãs ait: Quid Dominus meus loquitur ad seruũ suum? Solue, inquit, calceamẽtum de pedibus tuis: locus enim in quo stas, sanctus est. fecitque Iosue ut sibi fuerat imperatum. Hunc locum Eusebius & Græci omnes interpretes, intelligunt de filio Dei, quem in specie hominis Iosue adorabat, quamuis Christus non nisi post multa secula incarnatus fuerit.

Ios. 5.

Eusebius de demonstratione euangelica libro 5 cap. 19. de Iesu Naue scribit: Τῷ μὲν οὖν Ἀβραὰμ παρὰ τῇ δρυῒ φανεὶς ἐν ἀνθρώπου εἴδει, γαληνῷ καὶ εἰρηναίῳ σχήματι ἑαυτὸν ἀποδείκνυσι, τὴν σωτήριον εἰς ἀνθρώπους αὐτοῦ παρουσίαν ἐξ ἐκείνου προοιμιαζόμενος. Τῷ δὲ Ἰακὼβ ὡς ἀσκητῇ, καὶ ἀγωνιστῇ, παλαίειν πρὸς ἐχθροὺς καὶ ἀγωνίζεσθαι μέλλοντι, οἷα ἄνθρωπος. Μωσεῖ δὲ καὶ τῷ λαῷ ἐν εἴδει νεφέλης καὶ πυρὸς καθηγεῖται, φοβερὸν ὁμοῦ καὶ ἐπεσκιασμένον παρέχων ἑαυτόν. ἐπειδὴ δὲ ὁ τοῦ Μωσέως διάδοχος Ἰησοῦς, πολεμίοις ἔμελλε παρατάττεσθαι, τοῖς τὸ πρὶν Παλαιστίνων γῆς οἰκήτορσι, ἀλλοφύλοις ἔθνεσι καὶ ἀσεβεστάτοις, εἰκότως μετὰ ῥομφαίας ἐσπασμένης, καὶ κατὰ τῶν πολεμίων ἠκονημένης, ἀποφαίνεται, μονονουχὶ διὰ τῆς ὄψεως ἀποδεικνύς, ὅτι δὴ αὐτὸς ἀοράτῳ ῥομφαίᾳ, ἐνθέῳ δυνάμει, τοὺς ἀσεβεῖς μετιέναι ἔμελλε, τοῖς οἰκείοις συστρατευόμενος, καὶ συναγωνιζόμενος. διὸ κατὰ καιρὸν καὶ ἀρχιστράτηγον κυρίου ἑαυτὸν αἰνίττεται.

Γεν. ιη.
Ἐξο. λγ.
Ἰησ. ε.

Abrahæ apud quercum apparens in hominis specie, tranquillo & pacifico habitu, seipsũm demõstrat, salutarem ipsius ad homines aduentum ex eo prænuncians: Iacob uerò tanquam exercitato

tato

tato & certatori, qui luctaturus cum inimicis & concertaturus erat, tanquam homo: Moysi uerò & populo in specie nubis & ignis ductor erat, terribilẽ simul ac obumbratũ exhibens seipsum. Quoniam autẽ Moysis successor Iesus, cum inimicis in acie congressurus erat, nempe iis qui prius Palestinæ inhabitatores fuerant, externis gentibus & impiissimis, merito cum gladio euaginato & contra inimicos exacuto ostensus est, propemodũ ex ipso conspectu manifestãs, quòd ipse inuisibili gladio, diuina potẽtia impios aggressurus erat, unà cum suis propriis cõmilitans atque concertans: quocirca opportune & exercitus Domini ductorem seipsum appellauit.

Et Ambrosius Psal. 39: Christus expectatus est, & in Iesu Naue, & certe uenit, qui & potestatem suã & nomen accepit, ut & populũ in terrã promissionis induceret, & uerè Iesu nomine uocaretur. Siccauit fluenta, cõuertit amnem in suum fontẽ, solem statuit, donec consummaret in uirtute uictoriam, sed adhuc figura erat illa & non ueritas. Denique uerus ei dux militię cælestis effulsit, & adorauit eum Iesus Naue, quamuis nõdum in corpore uerus astiterat, sed adhuc ueneerat in figura.

Ios. 3. *Ios. 10.* *Ios. 5.*

Scribitur quoq; in Genesi quomodo Dominus appatuit Abrahæ in conualle Mãbre, sedenti in ostio tabernaculi sui, in ipso feruore diei. Cúmque eleuasset oculos, apparuerát ei tres uiri *Gen. 18.*

ſtantes prope eum, quos cum uidiſſet, cucurrit in occurſum eorũ de oſtio tabernaculi ſui, & adorauit in terra, & dixit: Domine ſi inueni gratiam in oculis tuis, ne transeas ſeruum tuum, ſed afferam pauxillum aquæ, & lauentur pedes ueſtri, & requieſcite ſub arbore, ponámque buccellam panis, & cõfortetur cor ueſtrum, poſtea tranſibitis, idcirco enim declinaſtis ad ſeruum ueſtrũ. Qui dixerunt, fac ut locutus es. Quem locũ Euſebius & alij Græci, exponunt de filio Dei nondum incarnato, comitato tunc duobus angelis, qui poſtea miſſi fuerunt ad incendendam Sodomam.

Euſebius enim de demonſtratione Euangelica libro 5 in cap. 8. ubi tractat quemadmodũ Dominus in humana forma & habitu apparuit Abrahæ apud quercum Mambre in meridie, ait: ἀλλ' οὐκ ἄγγελος ὁ προφανεὶς ἀνηγόρευται, κρείττων δέ τις ἀγγέλου θεὸς καὶ κύριος πρὸς τῇ ἀναγεγραμμένῃ δρυῒ μετὰ τῶν δυοῖν ἀγγέλων, ἐν ἀνθρώπου σχήματι ὁραθείς. πάλιν γε μὴν οὐδὲ τὸν ἐπὶ πάντων θεὸν ἡγητέον διὰ τοῦτο δηλοῦσθαι. μεταβάλλειν γὰρ φάναι τὸ θεῖον, καὶ σχηματίζεσθαι εἰς ἀνδρὸς εἶδος καὶ μορφήν, οὐχ ὅσιον. λείπεται δὴ αὐτὸν εἶναι τὸν τοῦ θεοῦ λόγον, τὸν διὰ τὴν πρόσθεν προθεολογημένον ὁμολογεῖν, ὅθεν ἐσέτι καὶ νῦν παρὰ τοῖς πλησιοχώροις, ὡς ἂν θεῖος ὁ τόπος, εἰς τιμὴν τῶν αὐτόθι τῷ Ἀβραὰμ ἐπιφανέντων θρησκεύεται, καὶ θεωρεῖται γε εἰς δεῦρο ἀναμένουσα ἡ τερέβινθος. οἱ γὰρ τῷ Ἀβραὰμ ἐπιξενωθέντες, ἐπὶ γραφῆς ἀνακείμενοι δύο μὲν ἑκατέρωθεν, μέσος δὲ ὁ κρείττων ὑπερέχων τῇ τιμῇ, εἴη δ' ἂν ὁ δεδηλωμένος ἡμῖν κύριος αὐτὸς ὁ ἡμέτερος σωτήρ, ὃν καὶ οἱ ἀγνῶτες σέβουσι, τὰ θεῖα λόγια πιστούμενοι,

μενοι. οὗτος δὲ αὐτὸς ἐξ ἐκείνου τὰ τῆς εὐσεβείας σπέρματα, εἰς ἀνθρώπους καταβαλλόμενος, ἀνθρώπειον ὑποδὺς εἶδός τε καὶ σχῆμα, τῷ θεοφιλεῖ προπάτορι Ἀβραὰμ ὅστις εἴη αὐτὸς ἐξέφηνε, καὶ τὴν τοῦ πατρὸς αὐτοῦ παρεδίδου γνώμην.

At neque angelus is qui apparuit designatus est, sed melior quispiã angelo Deus ipse, & Dominus apud proditã literis quercum cum duobus angelis in hominis habitu conspectus est. Rursus uerò neq; Deum qui est super omnia, putãdum est per hos manifestatum esse. Nam Deũ dicere mutatum, & in hominis speciem & formam conuersum, non est pietati consonum. Superest igitur ipsum Dei uerbum eum fateri, id quod per antiquiores diuulgatum est: unde etiã usque nunc apud uicinas gentes, tanquam diuinus locus in honorem eorum qui Abrahæ illic apparuerunt, colitur & conspicitur usque adhuc manens terebinthus. Qui enim ab Abrahã hospitio recepti sunt, in pictura cernuntur recumbentes, duo quidem utrinq;, medius autem præstantior pręcellens honore. Posset etiã esse qui ostensus est, ipse Dominus noster seruator, quem ignorantes uicini colunt, eloquiis diuinis fidem habentes. Ipse igitur ille ab illo tempore pietatis semina in homines serens, humanã indutus speciẽ & habitum, Dei amatori Abrahę, quis nam esset seipsum ostendit, & patris sui prodidit consiliũ.

Et Ambrosius de Abraham patriarcha libro. 1. cap. 5. Tres uidet, & unum Deum appellat, ipsius *Gen. 18.*

solius se seruũ fatetur: deinde cõuersus ad duos, quos ministros arbitrabatur, etiam ipsis deferre gestit obsequium, iam non iure debito seruitutis astrictus, sed blando sedulitatis nomine usúque famulatus. Et cap. 6: Quid autem sibi uult, quòd ipsi qui ad Abrahã simul cum Domino uenerãt, Sodomam petierunt uiri, nisi ut aceruaretur crimen eorum, si quos iustus honorauerat, his maiore sacrilegio, impij uim conarentur inferre? Nam quòd uiros dixit, euidẽs est ratio, quia speciem præseferebant uirorum.

Iam uerò postquam nos uerbo Christi certiores facti sumus, ipsum præsentem esse in corporis & sanguinis sui sacramento, quod nobis in memoriam passionis suæ usque in aduẽtum secundum reliquit frequẽtandum, maior à nobis fides Christo adhibenda est in hoc mysterio, ut adoremus Christum præsentẽ, quàm uel Abraham, uel Iosue habuit, qui illum uiderunt dumtaxat sub futuræ suæ humanitatis figura: maiórque quàm habebãt filij Israel, qui Deum adorabant in nube. Sed ineruditi isti, quãtumuis sibi Salomones uideantur, Christi uerbis fidẽ nõ habentes, omnino sunt infideles, quos uerba Christi in cœna tam apertè conuincunt.

Gen. 18. *Ios.* 5. *Exod.* 33.

Præterea Augustinus Psalmo 98, super illo loco, Adorate scabellum pedum eius, quoniã sanctum est, inquit: Fluctuans cõuerto me ad Christum, quia ipsum quæro hic, & inuenio quomodo

do ſine impietate adoretur terra, & ſine impietate adoretur ſcabellum pedum eius. Suſcepit enim de terra terram, quia caro de terra eſt, & de carne Mariæ carnem accepit. Et quia in ipſa carne hic ambulauit, & ipſam nobis carnem manducandam ad ſalutem dedit (nemo autem illam carnem manducat niſi prius adorauerit) inuentum eſt quemadmodum adoretur tale ſcabellũ pedum Domini, & nõ ſolum nõ peccemus adorando, ſed peccemus non adorando.

Ambroſius quoque eundem locum interpretans, libro 3 de ſpiritu ſancto, cap. 12. ait: Videamus tamẽ ne terram illam dicat adorãdam propheta, quã Dominus Ieſus in carnis aſſumptione ſuſcepit. Itaque per ſcabellum terra intelligatur, per terram autem caro Chriſti, quam hodie quoq; in myſteriis adoramus, & quam Apoſtoli in Domino Ieſu, ut ſupra diximus adorarunt. *Mat.ult.*

Tigurini quoque Lutherum increpant, quòd cum aſſerat in pane uerum & naturale corpus Chriſti eſſe, & in Euchariſtia uerè & corporaliter Chriſtum eſſe præſentem, ſacramentum tamen non adorandum cenſeat, ita enim in eum ſcribunt: *Quid uerò? panis uerum & naturale Chriſti corpus eſt, & in cœna uerè & corporaliter (ut Papa & Lutherus docẽt) Chriſtus præſens eſt? cur ergo Dominus illic adorari non debet, ubi illum præſentem eſſe dicitis? Quamobrem illud adorare prohibebimur, quod non ſacramẽtaliter modò, ſed corporaliter quoque cor-*

Ioan.20. *pus Christi est.Thomas uerum Christi corpus à mortuis excitatũ cõtrectat,ac in genua prouolutus adorat, dicẽs,Deus meus & Dominus meus.Discipuli Dominum tam ante quàm post ascensionem eius adorant,* Matth.28.Acto.1. Et Dominus apud Ioannem,cap.9. *cæco inquit, Credis in filium? Et respondit illi, dicens: Domine,quis est ut credã in illum? Et dixit ei Iesus: Et uidisti eum,& qui loquitur tecum,ipse est. Et ille ait: Credo Domine,& adorauit eum. Quòd si Domini panem naturale Christi corpus reuera esse doceremus,cũ Papistis certè fideliter quoque essemus adoraturi.* Hæc Tigurini. Itaque illi sacramentum se ideo non adorare dicunt,quòd nihil nisi symbolum Christi absentis id esse,contra Lutherum putent.

Ser.de cœna Do. Cæterum Cyprianus longe diuersæ est sententiæ,sic scribens:Sacramenta quidem quãtum in se est,sine propria esse uirtute nõ possunt, nec ullo modo diuina se absentat maiestas mysteriis, sed quamuis ab indignis se sumi uel cõtingi sacramenta permittãt,non possunt tamen spiritus esse participes , quorũ infidelitas uel indignitas tantæ sanctitudini contradicit.Hęc Cyprianus.

Ab exordio autem nascentis Ecclesiæ,nusquã quisquam catholicus ad baptismũ admissus,dubitauit de præsentia Christi in Eucharistiæ sacramento, sed omnes antequam ad lauacri fontem admittebantur,ita edocti,se id credere profitebantur,uti Iustinus martyr in secunda apologia suá contra gentes testatur.Cæterum quomodo

do panis qui ante consecrationem erat communis, ineffabili spiritus sanctificatione transiret in corpus eius, ueterum doctissimi quiq; inscrutabile existimauerũt, ne cum Capernaitis non credẽtes uerbis Christi, sed quomodo id fieret quærentes, tentarent supra sobrietatem sapere plus *Rom.12.*
quàm oportet. Illis uerò satis superq; uisum est, omnipotentiæ ac uerbis Christi firmiter credere, qui fidelis est in omnibus uerbis suis, quíque *Psal. 144.*
mirabilium suorum operãdi modum, solus cum patre & spiritu sancto nouit. Porro ante Innocẽtium tertium Romanũ episcopum, qui in Lateranensi cõcilio præsedit, tribus modis id posse fieri curiosius scrutãtibus uisum est: Aliis existimantibus unà cum pane, uel in pane Christi corpus adesse, ueluti ignem in ferri massa, quem modum Lutherus secutus uidetur: Aliis panem in nihilum redigi, uel corrumpi: Aliis substantiam panis transmutari in substantiam corporis Christi, quem modum secutus Innocentius, reliquos modos in eo concilio reiecit, quamuis miracula nõ pauciora, imò uerò plura quàm in reliquis reiectis ab eo modis, oriri curiosius inuestigantibus uideantur. Sed Dei omnipotẽtiæ, cui nihil est impossibile, miracula cũcta cedere, his qui cum Innocentio in eo Concilio interfuerũt uisum est, quòd is modus maxime cum uerbis hisce Christi, Hoc est corpus meum, hic est san- *Mat.26.*
guis meus, cõgruere illis uisus est. Nam Ioannes

Scotus libro quarto Sententiarum, distinctione undecima, quæstione tertia, recitando Innocentium, ait tres fuisse opiniones: Vna quòd panis manet, & tamen cum ipso uerè est corpus Christi: Alia quòd panis nō manet, & tamen non cōuertitur, sed desinit esse, uel per annihilationem, uel per resolutionem in materiam, uel per corruptionem in aliud: Tertia quòd panis transubstātiatur in corpus, & uinum in sanguinem. Quælibet autem istarum uoluit istud commune saluare, quòd ibi uerè est corpus Christi, quia istud negare est planè contra fidem. Expressæ enim à principio institutionis Eucharistiæ fuit de ueritate fidei, quòd uerè ibi & realiter corpus Christi continetur. Hactenus Ioannes Scotus à scholasticis ob mirum ingenij acumen, doctoris subtilis nomine insignitus. An satius autem fuisset curiosis omnibus imposuisse silentium, ne scrutarētur modum quo id fieret, cum uiæ Domini sint inuestigabiles, sicut fecerunt prisci illi qui inscrutabilia quærere non tentabant, & facile Deum aliquid efficere posse putabant, cuius nos rationem inuestigare nō possumus: Scribit nāque Augustinus ad Volusianum, dicens: Demus Deum aliquid posse, quod nos fateamur inuestigare non posse: in talibus rebus tota ratio facti, est potentia facientis: An uerò potius de modo quo id fieret, curiosum quemque suæ relinquere coniecturæ, sicut liberum fuit ante illud conci-

Epist.3.

concilium, modò ueritatem corporis & sanguinis Domini in Eucharistia esse fateretur: quæ fuit ab initio ipsa Ecclesiæ fides: An fortasse melius de tribus illis modis suprà memoratis, illam unam eligere, quæ cum uerbis Christi maxime quadraret, & cæteros modos abiicere, ne alioqui inter nimis curiosos illius ætatis homines, finis contentionum non fuisset, quando contentioso illo seculo linguis curiosis silentium imponi alio modo nō potuit: Iustum existimo ut de eiusmodi, quia Ecclesia columna est ueritatis, firmū eius omnino obseruetur iudicium. Cæterū qui palam contendunt illum modum transsubstantiationis reiiciendum penitus esse, quòd uocabulum transsubstantiationis in scripturis non reperiatur, nimis præfracti iudicij sese ostendunt. Quasi uerò Christus eo modo, illud quod uult efficere non posset: cuius omnipotentiæ & spiritus sancti operationi, in totū detrahere sua assertione uidentur. Et in multo maius audaciæ crimen incidunt ipsi, quàm quod Lateranensi concilio obiiciunt: quādoquidem si illis credimus, nec Christus, nec spiritus sanctus id efficere possit, ut panis in corporis Christi substantiā transeat. Cuius uerbo quoniam etiam increata cūcta cesserunt, ut sint quæ non erant, quanto magis creata cuncta in id transmutantur, quod ea esse uoluit: sicut uirga Moysi reipsa mutata est in serpentem uerum, & rursus à serpēte in uirgam ue- *Exod. 7.*

ram. At Tigurini θεομαχοῦντες, nihílque per infidelitatem nimiam non audentes, corporis & sanguinis Christi ueritatem in Eucharistia penitus negant, qua de re nunquam post Christum passum catholicus quispiam dubitauit.

Quòd Eucharistia conseruanda sit ad uiaticum infirmorum.

Quòd autem conseruatio Eucharistiæ iam cõsecratæ, ad uiaticum infirmorũ uel in hora mortis, uel in graui ægritudine id poscentium, in primitiua Ecclesia fiebat: illud sciendum est, Græcorum Ecclesiã, in quadragesima Eucharistiam non cõsecrare, nisi in sabbatis & dominicis diebus. Cæteris uerò diebus utũtur liturgia antè cõsecratorum, quæ in illum usum seruantur, si cui cõmunicare per hebdomadã libeat. qualis mos ab antiquo in die parasceues, in Latinorũ etiam Ecclesiis seruari solitus est. A Græcis ἡ θεία λειτουργία τῶν προηγιασμένων uocatur. de quo in 52 capite 6. synodi cauetur. Per quadragesimam præter sabbata, & dominicas, & annunciationis diem, non aliam liturgiam nisi hanc frequentandam.

Ἐν πάσαις ταῖς τῆς ἁγίας τεσσαρακοστῆς τῶν νηστειῶν ἡμέραις, παρεκτὸς σαββάτου, καὶ κυριακῆς, καὶ τῆς ἁγίας τοῦ εὐαγγελισμοῦ ἡμέρας, γινέσθω ἡ τῶν προηγιασμένων ἱερὰ λειτουργία.

In omnibus sanctæ quadragesimę ieiuniorũ diebus, præter sabbatum, & dominicam, & sacrum annunciationis diem, fiat antè cõsecratorum sacrum ministerium.

Et

Et Cyrillus ad Calosyrium episcopũ scribit: Audio quòd dicāt mysticam benedictionem, si ex ea remanserint in sequentem diem reliquiæ, ad sanctificationem inutilem esse, sed insaniunt hæc dicentes: Non enim alius fit Christus, neq; sanctum eius corpus immutabitur, sed uirtus benedictionis, & uiuifica gratia manet in illo.

Ambrosius in oratione funebri de obitu fratris sui Satyri narrat, quomodo Satyrus frater suus in naufragio constitutus, cùm ea qua uehe retur nauis scopuloso illisa uado, & urgentibus hinc atque inde fluctibus solueretur, non mortẽ metuẽs, sed ne uacuus mysterij exiret è uita, quos initiatos esse cognouerat, ab his diuinum illud fidelium sacramentum poposcit, non ut curiosos oculos insereret arcanis, sed ut fidei suæ consequeretur auxilium. Etenim ligari fecit in orario, & orarium inuoluit in collo, atq; ita se deiecit in mare, non requirens de nauis compage resolutam tabulã, cui supernatans iuuaretur, quoniam fidei solius arma quæsierat. Itaque se tectũ atque munitum satis credens, alia auxilia nõ desiderauit. Simul fortitudinẽ eius spectare licet, qui fatiscente remigio, non quasi naufragus tabulam sumpserit, sed quasi fortis ex se ipso, adminiculum suæ uirtutis assumpserit. Nec deseruit spes, nec fefellit opinio.

In Ecclesiastica quoq; Eusebij historia lib.6. cap.34. huiusmodi ex Dionysio Alexãdrino nar-

ratur historia: Serapionem quendam fuisse apud Alexandriam, unum ex his qui lapsi sunt, eundémq; sæpe deprecatum ut susciperetur, nec tamen impetrasse. Oppressum deinde hunc esse ægritudine, ita ut triduo iam sine uoce prorsus iaceret, paulalum uerò quarta die respirantem, uocasse ad se filiam suã, & dixisse: Quousq; me detinetis? Quæso uos, cito aliquis presbyterum roget, ut possim aliquando dimitti. Et cum hæc dixisset, rursum sine uoce permansit. Abiit cursu puer ad presbyterum noctis tempore, infirmabatur presbyter, uenire non potuit, tamen quia præceptum fuerat à me, ut lapsis in exitu nemo reconciliationis solatia denegaret, & maxime his, quos prius id rogasse constaret, parum Eucharistię puero, qui ad se uenerat, dedit, quod infusum iussit seni præberi. Regrediente adhuc puero, antequam regrederetur domum, rursum Serapion respiciens: Redisti, inquit, fili? Et licet presbyter uenire nõ potuit, tu tamẽ imple quod tibi præceptum est, ut possim discedere. Cumq; esset completa solennitas, uelut catenis quibusdam, uinculísq; diruptis, lætiorem iam spiritum reddidit. Ex quo, inquit, cõstat certissime, huius boni auxilio nullum debere fraudari.

Basilius quoque ad Cęsariam Patriciam, quæ Eucharistiam propria manu cótingere, religione quadam uerebatur, ita scribit: καὶ τὸ κοινωνεῖν δὲ καθ᾽ ἑκάστην ἡμέραν, καὶ μεταλαμβάνειν τοῦ ἁγίου σώματος, καὶ αἵματος

αἵματος τοῦ Χριστοῦ, καλὸν καὶ ἐπωφελὲς, αὐτοῦ σαφῶς λέγοντος, ὁ τρώγων μου τὴν σάρκα, καὶ πίνων μου τὸ αἷμα, ἔχει ζωὴν αἰώνιον. Ἰω. ς. τίς γὰρ ἀμφιβάλλει, ὅτι τὸ μετέχειν συνεχῶς τῆς ζωῆς, οὐδὲν ἄλλο ἐστὶν ἢ ζῆν πολλαχῶς, ἡμεῖς μέντοι γε τέταρτον καθ' ἑκάστην ἑβδομάδα κοινωνοῦμεν, ἐν τῇ κυριακῇ, ἐν τῇ τετράδι, καὶ ἐν τῇ παρασκευῇ, καὶ τῷ σαββάτῳ, καὶ ἐν ταῖς ἄλλαις ἡμέραις, ἐὰν ᾖ μνήμη ἁγίου τινός. τὸ δὲ ἐν τοῖς τοῦ διωγμοῦ καιροῖς ἀναγκάζεσθαί τινα μὴ παρόντος ἱερέως, ἢ λειτουργοῦ, τὴν κοινωνίαν λαμβάνειν τῇ ἰδίᾳ χειρὶ, μηδαμῶς εἶναι βαρὺ, περιττόν ἐστιν ἀποδεικνύναι. διὰ τὸ τὴν μακρὰν συνήθειαν τοῦτο δι' αὐτῶν τῶν πραγμάτων πιστώσασθαι. πάντες γὰρ οἱ κατὰ τὰς ἐρήμους μονάζοντες, ἔνθα μὴ ἔστιν ἱερεὺς, κοινωνίαν οἴκοι κατέχοντες, ἀφ' ἑαυτῶν μεταλαμβάνουσιν. Ἐν Ἀλεξανδρείᾳ δὲ ἐν Αἰγύπτῳ, ἕκαστος καὶ τῶν ἐν λαῷ τελούντων, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ἔχει κοινωνίαν ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ. ἅπαξ γὰρ τὴν θυσίαν τοῦ ἱερέως τελειώσαντος, καὶ δεδωκότος, εἰκότως μεταλαμβάνειν, καὶ ἀποδέχεσθαι πιστεύειν ὀφείλει. καὶ γὰρ καὶ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ὁ ἱερεὺς ἐπιδίδωσι τὴν μερίδα, καὶ κατέχει αὐτὴν ὁ ὑποδεχόμενος μετ' ἐξουσίας πάσης, καὶ αὐτὴν προσάγει τῷ στόματι τῇ ἰδίᾳ χειρί. ταυτὸν τοίνυν ἐστὶ τῇ δυνάμει, εἴτε μίαν μερίδα δέξεταί τις παρὰ τοῦ ἱερέως, εἴτε πολλὰς μερίδας ὁμοῦ.

Et communicare per ſingulos dies, & participare de ſacro corpore & ſanguine Chriſti, pulchrum & ualde utile eſt, ipſo manifeſtè dicente: Qui edit meam carnem & bibit meum ſanguinem, habet uitam æternam. *Ioan. 6.* Quis enim ambigit quin frequens uitæ participatio, nihil aliud ſit quàm pluribus modis uiuere? Nos idcirco quater in ſingulis hebdomadis cõmunicamus. In die dominico, in quarto die hebdomadæ, in paraſce-

ue, & in sabbato, ac in aliis diebus, si qua memoria fuerit sancti alicuius. Illud autem in persecutionis temporibus necessitate cogi quempiã, nõ præsente sacerdote aut ministro, communionẽ propria manu sumere, nequaquam esse graue, superuacaneum est demonstrare, propterea quòd longa consuetudine, hoc ipso rerum usu confirmatum est. Omnes enim in eremis solitariam uitam agentes, ubi nõ est sacerdos, communionem domi seruantes, à seipsis communicant. In Alexãdria uerò & in Aegypto, unusquisque eorum qui sunt de populo, plurimùm habet communionẽ in domo sua. Semel enim sacrificium sacerdote cõsecrante & distribuẽte, merito participare, & suscipere, credere oportet. Etenim & in Ecclesia sacerdos dat partem, & accipit eam is qui suscipit cum omni libertate, & ipsam admouet ori propria manu. Idem igitur est uirtute, siue unam partem accipiet quispiam à sacerdote, siue plures partes simul. Ex hac epistola cernere licet, persecutionis tempore necessitate cogente, uetustum Ecclesiæ morem cœpisse, ut sacerdote sacrificium peragente, quisque de populo cõmunionem ab eo interdum una, nonnunquam pluribus partibus simul susciperet, & apud se domi seruaret. Cumque ei communicare liberet, à seipso communionem sumeret, ne sacrum uiaticum uel in periculo constitutis, uel è uita exeuntibus deesset, moremq; illum in Ecclesia seruari so-

ri so-

ri ſolitum ſuo tempore, ſcribit Baſilius. In Niceno quoque concilio cautum eſt, ut ſi quis egreditur ex corpore, ultimo & neceſſario uitæ ſuæ uiatico non priuetur. Id quod ſecundũ antiquæ legis regulam, obſeruandum ſtatuit. Generaliter autem cuilibet in exitu poſito, & poſcenti ſibi communionis gratiam tribui, epiſcopus probabiliter ex oblatione dare debebit. Ex quo manifeſtum eſt, ſacrum uiaticum, in eum uſum ſemper ſeruari ſolitum. Alioqui ſi nullum uiaticum ſeruatum eſſet, plerique uel de nocte animam agentes, uel eo diei tempore quo parari in eum uſum uiaticum non poſſet, ſine communione è uita decederent.

DE BAPTISMO.

OEcolampadius ſicut per Nicenum cõcilium ſubdola uerſione, ſacrificium in Euchariſtia antiquare molitur, ita etiam qua parte idem concilium de baptiſmo ſentẽtiam ſuam profert, ſolita ſua uafricia mentem concilij enarrando peruertens, aquæ uim in baptiſmo tollere conatur, ac primo Græca recitat, & poſtea Latina ſubdit, quæ ſequuntur. Τὸ βάπτισμα ἡμῶν, οὐ τοῖς αἰσθητοῖς ὀφθαλμοῖς κατανοητέον, ἀλλὰ τοῖς νοεροῖς. ὕδωρ ὁρᾷς, νόησον τὴν ἐν τοῖς ὕδασι κρυπτομένην τοῦ θεοῦ δύναμιν. ἐν γὰρ πνεύματι ἁγίῳ καὶ πυρὶ βαπτίζεσθαι ἡμᾶς, οἱ ἱεροὶ διδάσκουσι λόγοι. ἐν γὰρ πίστει

τοῦ βαπτίζοντος καὶ τοῦ βαπτιζομένου, διὰ τῆς ἱερᾶς ἐπικλήσεως, πλήρη τοῦ ἁγιασμοῦ τοῦ πνεύματος, καὶ τοῦ θείου πυρὸς,
Λουκ. γ. νοεῖ τὰ ὕδατα. αὐτὸς γὰρ, φησὶ, βαπτίσει ἐν πνεύματι ἁγίῳ καὶ πυρί. κατέρχεται μὲν οὖν βαπτιζόμενος ὑπεύθυνος ἁμαρτημάτων, καὶ τῇ τῆς φθορᾶς δουλείᾳ ἐνεχόμενος. ἀνέρχεται δὲ ἐλευθερωθεὶς τῆς τε τοιαύτης δουλείας, καὶ τῆς ἁμαρτίας, υἱὸς τοῦ θεοῦ, καὶ κληρονόμος χάριτι αὐτοῦ γεγονὼς, συγκληρονόμος δὲ
Γαλ. γ. Χριστοῦ, αὐτὸν ἐνδυσάμενος τὸν Χριστόν. καθὼς γέγραπται, ὅσοι εἰς Χριστὸν ἐβαπτίσθητε, Χριστὸν ἐνεδύσασθε.

De sancto Baptismo.

Baptisma nostrum non sensibilibus oculis, sed mentalibus considerandum est. Aquam uides? Considera diuinam uim, quæ in aquis latet.
Luc.3. Nos enim spiritu sancto, & igni baptizari tradũt sacra eloquia. Nam in fide eius qui baptizat, & eius qui baptizatur, per sanctam inuocationem, plenas sanctificatione spiritus, & diuini ignis cogita aquas. Ipse enim, inquit, baptizabit in spiritu sancto & igni. Itaque descẽdit quidem is, qui baptizatur, peccatis obnoxius, & corruptionis seruitute detentus: ascẽdit autem ab ea seruitute & peccatis liber, filius Dei, & hęres gratia Dei factus, cohęres autem Christi, ipsum indutus Christũ. sicut scriptũ est: Quotquot baptizati estis in
Gal.3. Christum, Christũ induti estis. hucusq; Canon.

Deinde Nathanaelem Oecolãpadius interlocutorem in dialogo suo faciens, & quidlibet fateri, quidlibet negare, pro arbitrio cogẽs, sic interro-

terrogantem inducit. Natha. *Hoc nimirũ uidetur uelle Canon, externis oculis aquam, internis uirtutem Dei contemplandam tribuit. Sed quomodo latet in illa diuina uis?* huic interrogationi respondet Oecolampadius, inquiens: *Neque hic crassum licet intelligere, ita ut elementum rei summæ, cuius nõ est capax, particeps fiat. Aqua enim quoniam insensata est, ac rationis expers, gratiam spiritus sancti, cuius sola mens domicilium est, in se non habet. Nam ut annulus nuptialem fidem in se non continet, ita nec illa tantã gratiam, sed utentibus illo symbolo, legitimè, uerè & absq; damno, gratia adest.* Hoc Canon apertè habet, dicens, *in fide eius qui baptizat, & baptizatur, per sanctam inuocationem plenas sanctificatione spiritus, & diuini ignis cogita aquas. Quibus uerbis monet: uide quomodo lateat uis, quidue gratiæ sanctificationis sit capax: quasi dicat, Ad fidem respiciendum erit, si spiritus sancti uasculum inquiris, sicut annulus per se non est capax fœderis, sed in fide sponsi & sponsæ per mutuam promissionem, cogita annulum coniugalis fœderis indissolubile uinculum possidere, & uident externi oculi nihil præter annulum, interni uero, matrimonij uinculum.* His uerbis Oecolampadij Nathanael hians acquiescit, & stolidus cedit impostori prestigiatoris sponsalis annuli dissimili similitudine stupefactus.

Atq; hic palam cernis, quas præstigias illusor iste profert: fidem baptizantis & baptizati contuendam esse monet, si quis spiritus sancti uascu

lum inquirit,nam elementũ inquit aquæ, quoniam insensata est,rei summæ non est capax: atque ita lectorem abducit, ne aliud quàm fidem baptizãtis & baptizati respiciat, cum alioqui cõcilium considerare etiam iubeat, diuinam uim, quæ in aquis latet, & unà cum fide eius qui baptizat,& qui baptizatur,per sanctã inuocationẽ plenas sanctificatione spiritus, & diuini ignis cogitandas esse aquas admonet. At impostor iste, contrà,tum expressa uerba,tum mentem concilij,negat diuinam uim ullam esse in aquis,sed in fide baptizantis, & baptizati omnia cõstare docet,nec per sanctam inuocationẽ aquas sanctificatione spiritus & diuini ignis plenas cogitãdas esse uult,contra manifesta concilij uerba: nã nihil spiritus esse capax,nisi humanam animã,esse putat, nec in inanimata quicquam operari spiritum sanctum credit. Aqua enim(inquit)quoniam insensata est,ac rationis expers, gratiã spiritus sancti, cuius sola mens domicilium est, in se nõ habet. Itaque spiritum sanctum in ea quæ ratione carent, & inanimata sunt, nihil operari affirmat.Atqui si nulla diuina uis in aquis latet, quare concilium considerare uim illam latẽtem in aquis iubet?Si per sanctam inuocationem plenas sanctificatione spiritus,& diuini ignis cogitare iubet aquas,quàm inuerecunda & perfricta fronte est Oecolampadius, ipse omni aqua insensatior,qui nullam gratiam spiritus eas habe-

recéset, quas per sanctam inuocationem plenas sanctificatione spiritus, & diuini ignis, conciliũ confirmat. Nam quantũuis per fidem in baptismo, spiritus sanctus domicilium sibi in baptizati anima parat, attamen ad illius domicilij archi tecturam Christus aquam adhibere mandat: nimirum diuinam uim ei inserens, ut ad opus destinatum seruiat, & nõ frustra apponatur. Porro quãquam fides plurimum ualet ad opificiũ men tis extruendum, aquam tamen simul adhibendã esse, Christus architectus instituit. Itaque concilium Nicenum Christi institutum approbás, nihil dubitat quin uis ingens diuina lateat in aquis, quam considerandam esse hortatur. *Mat.28.*

Quinetiam, ut magis scias orthodoxos omnes ab origine Ecclesiæ, cum concilio Niceno consentire, & diuinam uim quæ in aquis latet considerandam esse censuisse, nec unquã dubitasse, quin per sanctam inuocationem plenæ sanctificatione spiritus, & diuini ignis aquæ baptismi fuerint existimãdæ, uisum est quorundam ueterum cum Niceno concilio consentientiũ, quorũ nonnulli concilium ipsum antecesserũt, alij uerò secuti sunt, de ea re sententiam adiungere.

Itaq; Tertullianus in libro de Baptismo, in testimoniũ citãdus occurrit, qui sic scribit: Igitur omnes aquæ de pristina originis prorogatiua, sacramẽtum sanctificationis consequuntur inuocato Deo. Supetuenit enim statim spiritus de *Gen.1.*

cęlis,& aquis supereſt,ſanctificans eas de ſemetipſo,& ita ſanctificatæ uim ſanctificandi combibunt: quãquam ad ſimplicem actum competat ſimilitudo, ut quoniã uice ſordium delictis inquinamur,aquis abluamur. Sed delicta ſicut non in carne comparẽt,quia nemo ſuper cutem portat maculam idololatriæ,aut ſtupri, aut fraudis,ita eiuſmodi in ſpiritu ſordẽt qui eſt auctor delicti. Spiritus enim dominatur, caro famulatur,tamen utrunque inter ſe communicant reatum, ſpiritus ob imperium, caro ob miniſteriũ. Igitur medicatis quodammodo aquis,per angeli interuentum, & ſpiritus in aquis corporaliter diluitur,& caro in eiſdẽ ſpiritualiter mundatur. Huc uſque Tertullianus,cuius ſenſus eſt.

Quia ſpiritus Domini in principio ferebatur ſuper aquas, omnes aquæ de priſtina originis pręrogatiua,ſacramentum ſanctificationis inuocato Dei nomine conſequuntur, ſtatim enim ſuperuenit ſpiritus ſanctus de cęlis ſuper aquas,ſãctificans eas de ſemetipſo,atque ita ſanctificatę, ipſæ uim ſanctificandi combibunt,& medicatis aquis per angeli interuentũ, ſpiritus & caro quæ inter ſe reatum communicant, ſpiritus ob imperium,caro ob miniſterium,mundantur uterque. Ac ſpiritus in aquis corporaliter diluitur, & caro in eiſdem ſpiritualiter mundatur. En tibi in ipſo elemento aquæ inuocato Deo, uim ſpiritus eſſe teſtatur.

Simi-

Similiter Irenæus sese offert inquiens: Sicut enim de arido tritico massa una fieri non potest sine humore, neque unus panis: ita nec nos multi unũ fieri in Christo Iesu poteramus sine aqua, quæ de cælo est. Et sicut arida terra, si non percipiat humorem, non fructificat: sic & nos lignum aridum existentes primùm, nũquam fructificaremus uitã, sine superna uoluntaria pluuia. Corpora enim nostra, per lauacrum illud quod est ad incorruptionem, unitatem acceperũt: animæ autem per spiritum: unde & utraque necessaria, cùm utraque proficiunt in uitam Dei, miserante domino nostro Iesu Christo, Samaritanæ præua ricatrici, quæ in uno uiro non mansit, sed fornicata est in multis impiis, & ostendente ei & pollicente aquam uiuam, ut ulterius non sitiret, neque occuparetur ad humectationem aquæ laboriosæ, habens in se potum salientem, in uitã æternam: quam Dominus accipiens munus à patre, ipse quoq; his donauit, qui ex ipso participãtur, in uniuersam terram mittẽs spiritum sanctum.

Iren. cõtra hær. lib. 3. cap. 9.

Ioan. 4.

Hic Irenæus testatur per lauacrum baptismi, corpora nostra ad incorruptionem tendere, animas uerò per spiritũ qui est in aquis: unde utraque necessaria & spiritus & aqua, ut in uitã Dei proficiamus.

Chrysostomus quoque in Ioannem hom. 35. ex cap. 5. ait: Primùm igitur pollutiones corporum, inde uaria morborum genera, per aquam sanã-

tur. Siquidem cum uellet Deus appropinquantis baptiſmatis fidem nos erudire, nõ ſolùm peccata, ſed morbos per aquã expulit. Propiores enim ueritati imagines, & in baptiſmate, & paſſione, & in aliis certiores fuerũt, quàm uetuſtiores. Nã ſicut regij familiares, haſtatis honoratiores ſunt,
Ioan.5. ita & propiores figuræ. Et deſcendens angelus motæ aquæ ſanandi uirtutem largiebatur, ut intelligerẽt Iudæi, longe magis angelorum dominum, omnia animæ impedimenta ſanare poſſe. Et quemadmodum huius aquæ natura per ſe nõ ſanabat: ſiquidem ſemper ſanaſſet, ſed duntaxat cum ab angelo mouebatur: ita & in nobis, non ſimplex aqua operatur, ſed cum ſpiritus gratiam accipit, omnia abluit peccata.

Hic Chryſoſtomus cõparat aquam baptiſmi, ad aquam probaticæ piſcinæ, quæ per ſe non ſanabat aquæ natura, alioquin ſemper ſanaſſet etiã angelo non deſcendente, & mouente aquam, ſed dũtaxat quãdo ab angelo mouebatur, qui prior deſcẽdiſſet ſanabatur: ſimiliter, inquit, in nobis baptizandis, nõ ſimplex aqua operatur, ſed cùm aqua ſpiritus gratiã accipit, omnia abluit peccata. Atque ita uides aquã baptiſmi, gratię ſpiritus eſſe capacem, ſicut Nicenum conciliũ affirmat.

Chryſoſtomus etiam homilia 7, Pſal. 22. ſcribit hoc modo: Eſt & aqua catholica, in qua oſtẽditur fons æternus, qui reficit, id eſt iterum facit, quomodo generatio & regeneratio reficit animas,

mas, quia innouat in fide, abluit sordes, tollit maculas, rudem facit aptum, expoliens ueterem hominem cum actibus suis, induẽs nouum eũ, qui secũdum Deũ creatus est. Hæc aqua primatum tenet in elementis: sed cùm istud elementũ acceperit spiritum sanctum, fit sacramẽtum, & iam non erit aqua potationis, sed sanctificationis: nõ erit aqua communis, sed refectionis. Per istam aquam educit purgatos, facit perfectos, ratione claritatis & gratiæ illuminans & replens eos: ut ubi abundauerat peccatum, faceret diuites in gratia.

Hoc etiam loco cernere licet, baptismi aquã cum acceperit spiritum sanctum, fieri sacramẽtum: & iam non esse aquam potationis, sed sanctificationis, per quam purgati redduntur perfecti, ratione gratiæ illuminantis, & eos replentis.

Quinetiam Cyrillus in Ioannẽ lib.2. cap.42. testis non omittendus uidetur, sic scribẽs: Nam cum non simplex, sed cõpositus ex corpore sensibili, & intellectuali anima homo sit, duplici quodam ad regenerationem indiget modo, qui duplicitate sua ad utrumque possit accõmodari: spiritu enim sancto, spiritus hominis, aqua uerò corpus sanctificatur. Quemadmodum enim uiribus ignis intensius aqua calefacta, non aliter quàm ignis urit: sic spiritus sancti operatione ad diuinam aquæ reformantur uirtutem, qua baptizati corpus abstergunt.

Vides hic per ſpiritus ſancti operationem,ad diuinam uirtutem aquas reformari,quę ſpiritus uirtutem combiberunt, & à peccati maculis baptiſatum abſtergere.

Si pergam in recenſendis ueteribus,de hac re cum concilio Niceno conſentientibus, nullus erit modus: ſimul namque creſcet uolumen in immenſum,& nimis multos recitans,faſtidium lectori non leue ingenerabo. Quocirca cogitāti mihi ſatius uiſum eſt, hoc loco receptui canere: Oecolāpadium uerò, qui gratiam ipſe deſerens, aquæ gratiam nullam eſſe pronūciat, quia aqua ipſa inſenſata fidei non ſit capax, ueſaniæ ſuæ relinquere.

En tibi cādide lector, ipſe lethifer auernus, ipſe peſtilens abyſſi puteus, ipſa perfidiæ ſcaturigo, unde Anabaptiſtæ ſuum uirus hauſerūt, ut paruulos infantes ad baptiſmum non admitterent. Quia ratione carentes, fidem non habere poſſe contendunt. Nam quòd aliorum fide alij ſalui

Mat.15. fiant, Anabaptiſtæ nō recipiunt: cum tamē Chri-
Marc.2. ſtus, aliorum fide & filiam Cananææ uexatam à
Luc.7. dæmonio, & paralyticum demiſſum per tectū,
Luc.8. & Centurionis ſeruum ſanauerit, & filiā archiſynagogi mortuam, & Lazarum defunctum fide

Ioan.11. Marthæ dicentis, Domine ſi fuiſſes hic, frater meus non fuiſſet mortuus, ſed & nunc ſcio, quia quæcunque popoſceris à Deo, dabit tibi Deus, ſuſcitauit à morte corporis. Quódq; aliorū fide,

 Chriſtus

Christus à morte animæ nonnullos suscitauit, perspicuum est in paralytico demisso per tectū sanato, cui dixit, Remittuntur tibi peccata tua.

Hic Oecolampadius apostata Deum deserēs, postquam spiritus fornicationis illum in possessionem arripuit, impegit in illud saxum, in quod ante illum Origenes, ut nec spiritum sanctū, nec Christū, in inanimata, & ratione carentia, quicquam agere asseueraret: atque sicut in Eucharistia quicquam nō esse post consecrationem nisi symbolum putauit, ita nec uirtutem ullam in aqua baptismi sanctificata, diceret. Quem errorē ante annos mille, Theophilus episcopus Alexādrinus in suo Paschali libro cōfutauit: qui ab diuo Hieronymo in Latinam linguam translatus est, de quo errore cōfutato, latius suprà diximus. Sed quid non audet homo à Deo discedens, in porcum subantē uersus? Sed heu nimium multi, hoc miserando seculo eiusmodi salaces λάσταυροι prodeunt, post concupiscentias proprias ambulantes, qui nō modo carnis fragilitate lapsi, post carnem in concupiscentia abierunt, sed uirginitatis & cælibatus uota quantumuis Deo dicata, uniuersa irrita esse, contra Prophetica, Euangelica, & Apostolica scripta, impiè nimis afferunt. Et tamen in luce Euāgelij miseri se uersari iactitant, mentē habentes (ut inquit Paulus) obtenebratam abalienati à uita Dei, propter ignorantiam quæ est in illis, & excæcationem cordis. *Eph. 4.*

eorum, qui posteaquam peruenerunt eò ut dolere desierint, semetipsos dediderunt lasciuię, ad patrandum immunditiam omnem cum auiditate. Vtinã Deus misericors faxit, ut derelinquẽtes aliquando uias suas prauas, in uiam rectam
2.Tim.2. redeant, & resipiscentes à diaboli laqueis, à quo captiui tenentur, erratorum agant pœnitẽtiam.

At tu lector, quæso ignosce, si extra propositũ de Eucharistia stadium paululũ euecti, hanc breuem de baptismo digressionem obiter fecimus. Nam cum concilium Nicenum duo hæc præcipua fidei catholicæ sacramẽta, nempe baptismũ & Eucharistiam, stabilire uolens, sententiã suam de utroque sacramẽto posteritati reliquerit, qua illusor iste suis pręstigiis Ecclesiam fraudare molitur: uisum est mihi futurũ operępretium, si imposturam illius uafrè opertam detegens, orbi patefacerem, ut ne quis simplex amplius seductus, fallacem hunc erronem in posterum sequeretur. Sed priusquam ad institutũ opus redeamus, delassatum lectorem in huius libri fine paululum quiescentem, sese recreare sinamus, ut resumptis uiribus, alacrior ad legenda quæ sequuntur accedat.

PRIMI LIBRI FINIS.

LIBER SECVNDVS.

NE uideamur, Christiane lector, catholicam hanc de Eucharistia sententiam asserentes, nempe ueritatem corporis & sanguinis Christi esse in Eucharistia, nihil aliud proferre nisi sedulum latratum in hæc monstra opinionum, quæ nunc Ecclesiam infestant, ut ne de eorũ numero esse uideamur, quos Esaias propheta taxat uelut canes mutos non ualentes latrare: En tibi in conspectum exhibemus numerosa ueterum scripturę tractatorum testimonia, non quidem nuper enata, sed ab ipsis nascentis Ecclesiæ incunabulis, tã in Oriẽte quàm in Occidente recepta, quorum authores nonnulli pro fide Christi quam prædicabãt, sanguinem suum fundentes, martyrum meruere nomẽclaturam: id quod eo consilio fecimus, ut si tibi non liberet tractatum hũc totum perlegere, saltem ex appendice libri huius quem priori adiunximus, testimonium aliquod uetus in hæreticos paratũ, tanquam ex pharetra copiosa, telum in hostem citò promas, quo & fidei impugnatores incesses, & teipsum in catholica ueritate cõfirmes. Quorundam autem testimonia citamus, qui ut non sint de uetustissimis illis ante mille annos, proximi tamen ad illorũ accedunt ætatem, & neotericorum tempora multis seculis antecedunt,

Esa. 56.

quíq; ut à maioribus catholicam ueritatem traditam acceperũt, ita summa fide posteris tradiderunt. Neotericorum autem testimonia omisimus, quia ea quantumuis cum antiquis congruentia, hęretici omnino reiiciunt, ostentantes in omni cõgressu sese nõ dissentire ab antiquis, cum sint illi ipsi maxime neoterici, nisi quòd cũ antiquatis hæresibus neoterica sua deliramenta miscentes, multis partibus eas supetãt. Cæterum nos istis spretis fida ueterum testimonia sequẽtes, germanum Christi uerborum sensum ab hęreticorum uanis insomniis eruamus.

Quòd corporis & sanguinis Christi ueritas sit in Eucharistia.

NOn comedam escã corruptionis, neque uoluptates huius mũdi desidero: panem Dei uolo, panem cælestem, panem uitæ, qui est caro Iesu Christi filij Dei uiui (qui natus est in nouissimo ex semine Dauid & Abrahæ) & potum uolo sanguinẽ eius, qui est dilectio incorruptibilis & uita æterna. Ignatius epist. ad Romanos.

Εὐχαριστίας καὶ προσφορὰς οὐκ ἀποδέχονται, διὰ τὸ μὴ ὁμολογεῖν τὴν Εὐχαριστίαν σάρκα εἶναι τοῦ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, τὴν ὑπὲρ ἁμαρτιῶν παθοῦσαν, ἣν χρηστότητι ὁ πατὴρ ἤγειρεν.

Ἰγνάτιος ἐκ τῆς πρὸς Σμυρναίους ἐπιστολῆς.

Eucharistias & oblationes nõ admittunt, quòd non

non confiteantur Eucharistiam esse carnem seruatoris nostri Iesu Christi, quæ pro peccatis nostris passa est, quam pater sua benignitate suscitauit. Ignatius ex epistola ad Smyrnéses, ut citatur à Theodoreto in dialogo tertio, qui uocatur Impatibilis.

Ignatius in epistola ad Smyrnenses, infideles accusat quoniam putatiuè & nō uerè Christum ex uirgine corpus sumpsisse, crucémque & mortem non uerè passum esse dicebant. Et similiter Eucharistiam non fatebantur carnem esse Iesu Christi, quæ uera fides Ecclesiæ ab initio semper fuit. At quantum excandesceret Ignatius si nunc uiueret, in istos qui Eucharistiā nihil aliud quàm figuram aut significationem esse putant, non autem esse corpus & sanguinem Christi?

Εὐχαριστήσαντος δὲ τοῦ προεστῶτος καὶ ἐπευφημήσαντος παντὸς τοῦ λαοῦ, οἱ καλούμενοι παρ' ἡμῖν διάκονοι, διδόασιν ἑκάστῳ τῶν παρόντων μεταλαβεῖν ἀπὸ τοῦ εὐχαριστηθέντος ἄρτου καὶ οἴνου καὶ ὕδατος, καὶ τοῖς οὐ παροῦσιν ἀποφέρουσιν, καὶ ἡ τροφὴ αὕτη, καλεῖται παρ' ἡμῖν Εὐχαριστία, ἧς οὐδενὶ ἄλλῳ μετασχεῖν ἐξόν ἐστιν, ἢ τῷ πιστεύοντι ἀληθῆ εἶναι τὰ δεδιδαγμένα ὑφ' ἡμῶν, καὶ λουσαμένῳ τὸ ὑπὲρ ἀφέσεως ἁμαρτιῶν, καὶ εἰς ἀναγέννησιν λουτρόν, καὶ οὕτω βιοῦντι, ὡς ὁ Χριστὸς παρέδωκεν. οὐ γὰρ ὡς κοινὸν ἄρτον, οὐδὲ κοινὸν πόμα ταῦτα λαμβάνομεν, ἀλλ' ὃν τρόπον διὰ λόγου θεοῦ, σαρκοποιηθεὶς Ἰησοῦς Χριστὸς ὁ σωτὴρ ἡμῶν, καὶ σάρκα καὶ αἷμα ὑπὲρ σωτηρίας ἡμῶν ἔσχεν, οὕτω καὶ τὴν δι' εὐχῆς λόγου τοῦ παρ' αὐτοῦ εὐχαριστηθεῖσαν τροφήν, ἐξ ἧς αἷμα καὶ σάρκες κατὰ μεταβολὴν τρέφονται ἡμῶν, ἐκείνου τοῦ σαρκοποιηθέντος Ἰησοῦ καὶ

σάρκα καὶ αἷμα ἐδιδάχθημεν εἶναι. οἱ γὰρ Ἀπόστολοι ἐν τοῖς γενομένοις ὑπ' αὐτῶν ἀπομνημονεύμασιν, ἃ καλεῖται εὐαγγέλια, οὕτως παρέδωκεν ἐντετάλθαι αὐτοῖς τὸν Ἰησοῦν, λαβόντα ἄρτον, εὐχαριστήσαντα εἰπεῖν, τοῦτο ποιεῖτε εἰς τὴν ἀνάμνησίν μου. τοῦτ' ἔστι τὸ σῶμά μου. καὶ τὸ ποτήριον ὁμοίως λαβόντα καὶ εὐχαριστήσαντα εἰπεῖν, τοῦτό ἐστι τὸ αἷμά μου. Ἰουστῖνος ἀπολογίᾳ β.

Cum autem is qui præest gratias egerit, & approbauerit totus populus, ij qui uocantur apud nos diaconi, distribuunt unicuiq; præsentium ut participent de pane in quo gratię actę sunt, & de uino & aqua, & his qui non sunt præsentes deferunt. Atque hoc alimentũ uocatur apud nos Eucharistia, de quo nulli alij participare licitũ est, nisi qui credit uera esse quæ docentur à nobis, & qui lauacro in remissionem peccatorum, & in regenerationem lotus est, & sic uiuit sicut Christus tradidit. Neque enim ut cõmunem panem & cõmune poculum hæc suscipimus: sed quemadmodum per uerbũ Dei incarnatus Iesus Christus seruator noster, & carnem & sanguinem habuit: sic & uerbi sui oratione consecratarum gratiarum actione cibum, ex quo sanguis & caro nostra per transmutationem aluntur, ipsius incarnati Iesu & sanguinẽ & carnẽ esse edocti sumus. Apostoli enim in commentariis suis, quæ Euangelia uocãtur, sic ipsis præcepisse Iesum tradiderunt, cum accepisset panem gratiis actis dixisse,
Luc.22. Hoc facite in meam cõmemorationem, Hoc est corpus meũ: & poculum similiter cum accepisset

ſet & gratias egiſſet dixiſſe,hic eſt ſanguis meus.

Hic cernis Chriſtianos non ante ad baptiſmũ admiſſos ab initio fuiſſe, quàm Euchariſtiã eſſe carnem & ſanguinem Ieſu Chriſti edocti eſſent, quæ doctrina & fides omnium Chriſtianorum erat. Inſuper etiam liquet ipſa uerba euangelij, Hoc eſt corpus meũ,hic eſt ſanguis meus, ſuper Euchariſtiam pronunciata,literali & non tropico ſenſu ſemper intellecta fuiſſe.

Sed & ſuis diſcipulis dans conſiliũ,primitias Deo offerre ex ſuis creaturis,non quaſi indigenti, ſed ut ipſi nec infructuoſi nec ingrati ſint, eũ qui ex creatura panis eſt, accepit & gratias egit dicens,Hoc eſt meum corpus: & calicem ſimiliter qui eſt ex ea creatura,quæ eſt ſecundum nos, ſuum ſanguinem confeſſus eſt,& noui teſtamẽti nouam docuit oblationem, quam Eccleſia ab Apoſtolis accipiẽs in uniuerſo mũdo offert Deo, ei qui alimenta nobis præſtat,primitias ſuorum munerũ in nouo teſtamẽto.Irenęus lib.4.cap.32.

Apoſtoli à Chriſto edocti ſunt, atque Eccleſia ab Apoſtolis, corpus & ſanguinẽ Chriſti noui teſtamenti nouam oblationem accipiens, in uniuerſo mundo ſacrificium Deo putum offert.

Quomodo autem conſtabit eis, eum panem in quo gratiæ actæ ſint,corpus eſſe Domini ſui, & calicem ſanguinis eius, ſi non ipſum fabricatoris mũdi filium dicant,id eſt uerbum eius, per quod lignum fructificat,defluũt fontes,dat pri-

mùm quidē fœnū,pòst deinde spicā,deinde plenū triticū in spica. Quomodo autē rursus dicūt carnem in corruptionē deuenire,& nō percipere uitā,quæ à corpore Domini & sāguine alitur? Ergo aut sententiam mutēt,aut abstineant offerēdo quæ prædicta sunt. Irenæus lib.4.cap.34.

Hæretici nonnulli Christi patrem fabricatorem mundi negabant, & tamen Eucharistiā obseruabant:at hos conuincit Irenæus inquiens,Si Christus fabricatoris mundi filius non est, quo pacto cōstabit eis panē in quo gratiæ actæ sunt, esse corpus Domini sui, & calicē sanguinē eius, si non omnipotentis fabricatoris mundi filius, ipse omnipotens uerbum sui patris,potest uerbo suo Eucharistiam producere? Aut mutent ergo, inquit, sentētiam, fatentes patrē eius,cuius uerbum est,fabricatorem mundi:aut abstineant ab offerēdo Eucharistiam,quę produci nequit à nō omnipotente.Rursus dicentes carnē corruptioni obnoxiam uitā non percipere, nimium errāt: quia caro corpore & sanguine Christi, qui uita ipsa est,alitur spiritualiter in uitam æternam.

Quemadmodū enim qui est à terra panis percipiens uocationē Dei, iam non cōmunis panis est,sed Eucharistia,ex duabus rebus constās,terrena & cælesti:sic & corpora nostra percipientia Eucharistiam,iam non sunt corruptibilia, spem resurrectionis habentia.Irenæus lib.4.cap.34.

Eucharistiam constare dicit ex terrena specie panis.

panis & cælesti corpore & sanguine Christi, quę percepta à nobis, sic corpora nostra corrũpi non sinit, ut non resurgant in uitam.

Vani autē omnimodo qui uniuersam dispositionē Dei contemnũt, & carnis salutē negant, & regenerationē eius spernũt, dicētes nō eam capacē esse incorruptionis. Sic autē secũdum hęc uidelicet nec Dominus sanguine suo redemit nos, neque calix Eucharistiæ cōmunicatio sanguinis eius, neque panis quem frãgimus, cōmunicatio corporis eius est. Sãguis enim nō est nisi à uenis & carnibus, & à reliqua quæ est secũdum hominē substãtia, qua uerè factũ uerbũ Dei sanguine suo redemit nos, quemadmodum & Apostolus eius ait: In quo habemus redemptionē per sãguinē eius, & remissionē peccatorũ. Irenæus lib. 5. *Ephe. 1.*

Qui dicunt carnem nō capacem incorruptionis ut resurgat in uitam, & redemptionem nostram negare uidentur, & Eucharistiam esse corpus & sanguinem Domini, quæ nemo Christianus unquam negauit: ideoq; istos Christianismo in totum sese abdicare censet Irenæus.

Sed & caro abluitur ut anima emaculetur, caro ungitur ut anima consecretur, caro signatur, ut & anima muniatur: caro manus impositione adumbratur, ut & anima spiritu illuminetur: caro corpore & sanguine Christi uescitur, ut & anima de Deo saginetur. Tertullianus de resurrectione carnis.

Ecce caro etiā ipſa & nō ſolus ſpiritus corporali ſimul & ſpirituali eſu in eucharistia paſcitur.

Gen.49. Multo manifeſtius Geneſis in benedictione Iudæ, ex cuius tribu carnis cenſus Chriſti proceſſurus iam tunc Chriſtum in Iuda delineabat. Lauabit, inquit, in uino ſtolam ſuam, & in ſanguine uuæ amictum ſuum: ſtolam & amictū carnem demonſtrans & uinum ſanguinem. Ita & nunc ſanguinem in uino conſecrauit, qui tunc uinū in ſanguine figurauit. Tertullianus aduerſus Martionem lib. 4.

Vides hic in uino ſanguinem conſecrari in nouo teſtamento, ſicut in uetere ſanguinem per uinum figurari.

Καὶ διὰ τοιαῦτα δὲ Κέλσος μὲν ὡς ἀγνοῶν θεὸν, τὰ χαριστήρια δαίμοσι ἀποδιδότω, ἡμεῖς δὲ τῷ τοῦ παντὸς δημιουργῷ εὐχαριστοῦντες, καὶ τοὺς μετ' εὐχαριστίας καὶ εὐχῆς τῆς ἐπὶ τοῖς δοθεῖσι, προσαγομένους ἄρτους ἐσθίομεν, σῶμα γενομένους διὰ τὴν εὐχὴν ἁγιόν τι, καὶ ἁγιάζον τοὺς μετὰ ὑγιοῦς προθέσεως αὐτῷ χρωμένους. Ἐκ τοῦ ὀγδόου τόμου τοῦ κατὰ Κέλσου.

Quocirca Celſus ut Dei ignarus gratias dęmonibus reddat, nos uerò conditori omnium Deo gratias agentes, & pro collatis eius in nos beneficiis actis gratiis, oblatis panibus ueſcimur, qui utique per precem efficiuntur corpus quoddam ſanctum, & ſanctificās eos qui ſano propoſito & mēte ipſo utātur. Origenes contra Celſum lib. 8.

Hic panes oblati & ſanctū corpus nempe Chriſti per myſticam precem fiunt, & idem corpus Chriſti,

Christi, cunctos sumẽtes saniore mente sanctos reddit.

Quando sanctum cibum illúdq; incorruptũ accipis epulũ, quando uitæ pane & poculo frueris, manducas & bibis corpus & sanguinem Domini, tũc Dominus sub tectũ tuum ingreditur. Et tu ergo humilians temetipsum imitare hunc Centurionẽ, & dicito, Domine non sum dignus ut intres sub tectum meum. Vbi enim indignè ingreditur, ibi ad iudicium ingreditur accipienti. Origenes in diuersos, homilia.6. *Mat.8.*

Quãdo corpus & sanguinem Domini in Eucharistia manducando & bibendo dignè sumimus, Dominus sub tectum nostrum ingreditur in hominem interiorem: quando uerò indignè sumimus, in exteriorem hominẽ Dominus indignè ingreditur ad iudicium.

At uerò nũc non infirmis, sed fortibus pax necessaria est, nec morientibus sed uiuentibus communicatio à nobis danda est, ut quos excitamus & exhortamur ad prælium, non inermes & nudos relinquamus, sed protectione sanguinis & corporis Christi muniamus: & cum ad hoc fiat eucharistia, ut possit accipientibus esse tutela, quos tutos esse contra aduersariũ uolumus, munimento dominicæ saturitatis armemus. Nam quomodo docemus aut prouocamus eos in confessione nominis sanguinẽ suum fundere, si eis militaturis, Christi sanguinem denegamus? Aut

quomodo ad martyrij poculũ idoneos facimus, si non eos ad bibendum prius in Ecclesia poculum Domini, iure cõmunicationis admittimus? Cyprianus Epistolarum lib.1.epistola 2.

Sãctificata ora cælestibus cibis, post corpus & sanguinem Domini prophana contagia, & idolorum reliquias respuerunt. Cyprianus Sermone de lapsis.

In corpore atq; ore uiolato Eucharistia permanere nõ potuit, sanctificatus in Domini sanguine potus de pollutis uisceribus erupit, tãta est potestas Domini, tanta maiestas. Cypria. de lapsis.

Panem nostrum uocamus, quia Christus noster, qui corpus eius contingimus, panis est. Hũc autem panem dari nobis quotidie postulamus, ne qui in Christo sumus, & Eucharistiam quotidie ad cibum salutis accipimus, intercedente aliquo grauiore delicto, dum abstẽti & non cõmunicantes à cęlesti pane prohibemur, à Christi corpore separemur, ipso prędicente & monente, Ego sum panis uitę qui de cælo descendi: si quis ederit ex hoc pane, uiuet in ęternum: panem autem quẽ ego dedero, caro mea est pro seculi uita. Quando ergo dicit in ęternũ uiuere, si quis ederit de eius pane, ut manifestũ est eos uiuere qui corpus eius attingunt, & Eucharistiam iure communicationis accipiunt: ita contrà timẽdum est & orandum, ne dum quis abstentus separatur à Christi corpore, procul remaneat à salute, cõminante

Mat.6. *Ioan.6.*

nante

nante ipſo & dicente: Niſi ederitis carnem filij hominis & biberitis eius ſanguinem, non habebitis uitam in uobis. Et ideo panem noſtrum, id eſt Chriſtũ dari nobis quotidie petimus, ut qui in Chriſto manemus & uiuimus, à ſanctificatione & corpore eius non recedamus. Cyprianus de oratione dominica, Sermone 6.

Cœna itaq; diſpoſita inter ſacramentales epulas, obuiarunt ſibi inſtituta antiqua & noua, & conſumpto agno, quem antiqua traditio proponebat, inconſumptibilem cibum magiſter apponit diſcipulis: nec iam ad elaborata impenſis & arte conuiuia populi inuitantur, ſed immortalitatis alimonia datur à communibus cibis differens, corporalis ſubſtantiæ retinens ſpeciem, ſed uirtutis diuinæ inuiſibili efficientia probans adeſſe præſentiã. Significata olim à tẽpore Melchiſedech prodeunt ſacramenta, & filiis Abrahæ facientibus opera eius, ſummus ſacerdos panem profert & uinũ, Hoc eſt, inquit, corpus meum. Gen. 14. Manducauerunt & biberunt de eodem pane ſecundum formam uiſibilem, ſed ante uerba illa cibus ille communis, tantùm nutriendo corpori cõmodus erat, & uitæ corporalis ſubſidium miniſtrabat: ſed ex quo à Domino dictũ eſt, Hoc facite in meam commemorationem, hæc eſt caro mea, & hic eſt ſanguis meus, quotieſcunq; his uerbis & hac fide actum eſt, panis iſte ſubſtãtialis & calix benedictione ſolenni ſacratus, ad to-

tius hominis uitã salutémq; proficit, simul medicamentum & holocaustum ad sanandas infirmitates & purgandas iniquitates existens. Cyprianus de cœna Domini.

Non enim spernit precem uestram in tãtum, ut in cruce positus pro crucifigẽtibus oret, ut sit laus eius in Ecclesia magna, & uota sua reddat coram timentibus eum, dum edent corpus eius pauperes spiritu ut satiẽtur, & facti diuites in fine laudent Dominũ requirentes eum, & uiuant corda eorum in æternum. Arnobius in Psal. 21.

Confessio Trinitatis & magnificentia deitatis opus eius, iustitia eius immutabilis perseuerat in secula seculorũ, in qua iustitia, memoriam fecit mirabilium suorum, dicens: Hæc quotiescunq; feceritis, in mei memoriã facietis. Quando hoc dixit misericors & miserator Dominus? tunc sine dubio quãdo escam dedit corporis sui timentibus se. Arnobius in Psal. 110.

Hoc pariter & animus ueri Christiani, non tã ob uerba parẽtum, sed ab operibus & exultatione cordis, tum maxime cùm stata festiuitatum tempora ingruũt, ut illuminationum, quam natiuitatem Christi, & Epiphaniç, quem trium regum appellamus diem. Communionis deniq;, quam sanctissimi corporis & sanguinis Christi sumptionem, aut ut alij nõ pauci, transitum siue Pascha uocant, satis compertum habet singulatim tum gaudio tum lætitia, quòd spiritum sanctũ

cum

cum baptiſmate accepit. Athanaſius in libro de uariis quęſtionibus ad Antiochum, quęſtione 2.

Corpus eſt ergo cui dicit, Sede à dextris meis, *Pſal.110.* cuius etiã fuit inimicus diabolus, cum malis poteſtatibus, & Iudæi & Græci, per quod corpus pontifex & Apoſtolus, & fuit & dictus eſt, per id quod nobis tradidit myſterium dicens: Hoc eſt corpus meum, quod pro uobis frangitur, & ſanguis noui teſtamenti non ueteris, qui pro uobis effunditur. Diuinitas enim neque corpus habet, nec ſanguinem, ſed homo quem ex Maria portauit. Athanaſius in oratione de fide, ut citatur à Theodoreto in dialogo 2.

Tantæ enim poteſtatis, uel creationis ſpiritus ſanctus oſtẽditur, ut ipſo cooperãte corpus Domini noſtri Ieſu Chriſti, qui nobis in ſacramento fidei datus eſt, in utero uirginis formaretur, Euangeliſta dicente, Ne timeas Ioſeph accipere *Mat.1.* Mariam coniugem tuam: quod enim in ea natum eſt, de ſpiritu ſancto eſt, & item: Priuſquã, inquit, conuenirent, inuenta eſt in utero habẽs de ſpiritu ſancto. Athanaſius in diſputatione contra Arium die 2.

Spiritus eſt qui uiuificat, caro non prodeſt *Ioan.6.* quicquã: uerba quæ ego locutus ſum uobis ſpiritus ſunt & uita. Et hic, ſiquidem utrũque de ſe prædicauit carnem & ſpiritum, ac carnem à ſpiritu diſtinxit, ut nõ tantum quod uidebatur, ſed hoc etiam quod in illo erat inuiſibile credentes

discerent, quòd ea quoque quæ loquebatur non essent carnalia, sed spiritualia. Quot enim hominibus suffecisset corpus ad esum, ut hoc totius mundi fieret alimentum? Sed hac de causa meminit ascẽsus in cælum filij hominis, ut corporalem cogitationem ab eis auelleret, & posthac discerent, carnem de qua fuerat locutus, cibũ è supernis cælestem, spiritualem alimoniam ab ipso dari: Quæ enim dixi uobis (inquit) spiritus sunt & uita. Quod idem ualet ac si diceret, Quod quidẽ ostenditur ac datur pro mundo, dabitur alimonia ut spiritualiter hęc in unoquoque digeratur, fiátque omnibus cõseruatorium ad resurrectionem uitæ æternæ. Sic & Samaritanam Dominus
Ioan.4. abstrahens à rebus sensibilibus, spiritum appellauit Deum, ne postea corporaliter, sed spiritualiter cogitaret de Deo. Athanasius de uerbis euãgelij: Quicũque dixerit uerbum aduersus filium hominis, &c.

Mat.12. Quæ in Græco sic habentur in Athanasio:

Ἃ γὰρ λελάληκα ὑμῖν πνεῦμά ἐστι καὶ ζωή, ἴσον τῷ εἰπεῖν, τὸ μὲν δεικνύμενον καὶ διδόμενον ὑπὲρ τοῦ κόσμου, δοθήσεται τροφή, ὡς πνευματικῶς ἐν ἑκάστῳ ταύτην ἀναδίδοσθαι, καὶ γίνεσθαι πᾶσι φυλακτήριον εἰς ἀνάστασιν ζωῆς αἰωνίου.

Ea sic Oecolampadius Latinè uertit. Nam quæ locutus sum uobis spiritus sunt & uita. Quod idẽ est perinde ac dicar, Quod quidem ostẽditur, occiditur, pro mundi dabitur alimonia, ut spiritualiter in unoquoque distribuatur, ac fiat omnibus

conser-

conseruatorium in resurrectionem uitæ æternæ. Qua uersione Oecolampadius quædam addit, quędam subtrahit, omnia uerò de industria peruerse uertendo corrumpit, ut in suum sensum solito suo more trahat etiam huius sancti uiri sententiam, quæ cum Niceno cōcilio cui interfuit, de Eucharistia per omnia cōsentit. Nam ad uerum sensum sic uerti Græca debuerunt: Quæ enim locutus sum uobis, spiritus sunt & uita. Quod idem ualet, ac si diceret, Quod quidem ostenditur ac datur pro mundo, dabitur alimonia, ut spiritualiter hæc in unoquoq; concoquatur & digeratur, fiátq; omnibus conseruatorium ad resurrectionem uitę æternę. Verus autē horum uerborū sensus hic est, Quod quidem ostēditur & datur pro mūdo, est corpus meum, quod in sacramento dabitur alimonia, ut spiritualiter hæc alimonia in unoquoq; sumente concoquatur, digeratúrq; in spiritu, fiátq; omnibus sic eā digerētibus conseruatorium, ad resurrectionem æternæ uitę. At ubi Oecolampadius addit, occiditur, hoc non est in Græco, quod uerò in Gręco est διδόμενον datum est, uel datur, hoc subtrahit, & subdistinctionem quæ poni debuit post illa uerba, datur pro mūdo, tollit: & uerbū, dabitur alimonia, ad totam sentētiam referr, sublato uerbo datur. Atq; infinitiuum uerbum ἀναδίδοσθαι quod cōcoqui & digeri significat, accipit pro διαδίδοσθαι quod Latinè dicitur distribui: & uertit, pro mū-

di dabitur alimonia, ut distributionem spiritualem sacramenti ponat loco concoctionis, & digestionis spiritualis, quasi uerò ascēsio in cælum & corporalis in cœna mãducatio simul stare nõ possint, id quod stupido suo Nathanaëli persuadere conatur. Cũ tamẽ corpus Christi quod ostẽditur, & datur pro mũdo, utpote iunctum diuinitati, spirituale corpus fuerit, detúrque in mysterio & sacramento, ut spiritualiter in unoquoque digeratur, & sit conseruatorium in resurrectionem uitæ æternæ.

Interrogo utrúmne per naturę ueritatẽ hodie Christus in nobis sit, an per concordiam uoluntatis? Si enim uerè uerbum caro factũ est, & nos uerè uerbum carnem cibo dominico sumimus, quomodo non naturaliter manere in nobis existimandus est, qui & naturam carnis nostræ iam inseparabilem sibi homo natus assumpsit, & naturam carnis suę ad naturam æternitatis, sub sacramento nobis communicandæ carnis admiscuit? Hilarius de Trinitate, lib.8.

Si uerè igitur carnem corporis nostri Christus assumpsit, & uerè homo ille qui ex Maria natus fuit Christus est, nósq; uerè sub mysterio carnem corporis sui sumimus, & per hoc unum erimus, quia pater in eo est, & ille in nobis: quomodo uoluntatis unitas asseritur, cum naturalis per sacramentum proprietas, perfectæ sacramentum sit unitatis? Hilarius de Trinitate, lib.8.

De ueri-

De ueritate carnis & ſanguinis nõ eſt relictus ambigendi locus. Nunc enim & ipſius Domini profeſſione, & fide noſtra uerè caro eſt, & uerè ſanguis eſt:& hæc accepta atq; hauſta id efficiũt, ut & nos in Chriſto,& Chriſtus in nobis ſit. An ne hoc ueritas non eſt?cõtingat plane his uerum non eſſe, qui Chriſtum Ieſum uerum eſſe Deum negant. Hilarius lib.8.de Trinitate.

Vera,unica & perfecta hoſtia fide exiſtimanda non ſpecie,nec exterioris cẽſenda uiſu hominis, ſed interioris affectu.Vnde merito cæleſtis confirmat authoritas: quia caro mea uerè eſt cibus, *Ioan.6.* & ſanguis meus uerè eſt potus.Recedat ergo omne infidelitatis ambiguum: quandoquidem qui author eſt muneris,ipſe eſt etiam teſtis ueritatis. Nam inuiſibilis ſacerdos, uiſibiles creaturas in ſubſtãtiam corporis & ſanguinis ſui, uerbo ſuo, ſecreta poteſtate conuertit,ita dicẽs:Accipite & comedite,hoc eſt corpus meũ.Et ſanctificatione repetita:Accipite,inquit,& bibite,hic eſt ſãguis meus. Ergo ut ad nutum præcipientis Domini, repentè ex nihilo ſubſtiterunt excelſa cælorum, *Gen.1.* profunda fluctuum,uaſta terrarum: ita pari potentiam in ſpiritualibus ſacramentis uerbi præbet uirtus,& ei ſeruit effectus. Euſebius Emiſenus in oratione de corpore & ſanguine Domini,quæ eſt de Paſcha, Homilia 5.

Sicut autem quicunque ad fidem Chriſti ueniens,ante uerba baptiſmi adhuc in uinculo eſt

ueteris debiti, his uerò memoratis, mox exuitur omni fæce peccati: ita quãdo benedicendæ uerbis cælestibus creaturæ sacris altaribus imponũtur, antequam inuocatione sui nominis consecrantur, substãtia illic est panis & uini, post uerba autem Christi, corpus & sanguis est Christi. Quid autem mirum est, si ea quæ uerbo potuit creare, uerbo possit creata conuertere? Imo iam minoris uidetur esse miraculi, si id quod de nihilo agnoscitur cõdidisse, iam conditum in melius ualeat commutare. Eusebius Emisenus in eadem oratione quæ est de Pascha, Homilia.5.

Quòd Eucharistiæ sacra perceptio nõ in quãtitate, sed in uirtute consistat, quòd corpus Domini sacerdote dispensante tantum est in exiguo, quantũ esse constat in toto: Quod cum Ecclesia fidelium sumit, sicut plenum in uniuersis, ita integrum esse probatur in singulis. De quo
2.Cor.8. sensu Apostolica sententia deriuata est, dicens: Qui multum habebat non abũdauit, & qui modicum habebat, minus nõ habuit. Non enim de communi pane accipi dictũ potest, quem si fortè esurientibus apponeremus, non ex toto perueniret ad singulos, quia particulatim & minutatim pro portione sua unusquisque præsumeret. De hoc uerò pane cum assumitur, nihil minus habent singuli quàm uniuersi, totum unus, totum duo, totum plures sine diminutione accipiunt, quia benedictio huius sacramenti scit distribui,
nec

nec ſcit diſtributione cõſumi. Euſebius Emiſenus in oratione de corpore & ſanguine Domini, quæ eſt de Paſcha, Homilia 5.

Et communicare per ſingulos dies, & participare de ſacro corpore & ſanguine Chriſti pulchrum eſt & ualde utile, ipſo manifeſte dicente: Qui edit carnẽ meam & bibit ſanguinem meũ, habet uitam æternam. Quis enim ambigit, quin frequens uitæ participatio nihil aliud ſit, quàm pluribus modis uiuere? Nos idcirco quater in ſingulis hebdomadis cõmunicamus: in die dominico, in quarto die hebdomadę, in paraſceue, & in ſabbato, ac in aliis diebus ſi qua memoria fuerit ſancti alicuius. Baſilius ad Cæſariam Patriciam. *Ioan.6.*

Attende Domine Ieſu Chriſte Deus noſter de ſancto tabernaculo tuo, & de throno gloriæ regni tui, & ueni ad nos ſanctificandos, qui ſuprà cum patre ſedes, & hic inuiſibiliter uerſaris, & dignare potenti manu tua impartiri nobis impollutum corpus tuum, & precioſum ſanguinẽ, & per nos toti populo. Baſilius in Liturgia.

Te ergo rogo qui ſolus bonus es, & ad exaudiendum propẽſus, reſpice in me peccatorem & inutilem ſeruum tuum, & purga animam meã, & cor meum à mala cõſcientia, & fac me uirtute ſancti tui ſpiritus idoneum, ut ſacerdotij gratia indutus, huic ſanctæ menſæ adſiſtam, & ſanctum & impollutum corpus tuum, & ſanguinẽ

cõsecrem,& cætera. Tu enim es qui offers & offerris, & qui suscipis & impartis Christe Deus noster. Basilius in Liturgia.
Fac panem quidem istum, ipsum honorificum corpus Domini Dei, & seruatoris nostri Iesu Christi, quod autẽ in calice isto, ipsum sanguinẽ Domini Dei, & seruatoris Dei Iesu Christi, qui effusus est ꝓ mũdi uira. Basilius in Liturgia.

Nos autem omnes qui ex uno pane & calice participamus, uni inuicem ad unius spiritus sancti communionem, & fac ut nemo nostrum ad iudicium, uel condemnationẽ sit particeps sancti corporis & sanguinis Christi rui, sed ut inueniamus misericordiã & gratiam cum omnibus sanctis, & cætera. Basilius in Liturgia.

Quanto cum timore, qualíue cum animi persuasione affectionẽ ue corpus & sanguinẽ Christi cõmunicemus? Responsio. De timore quidem habemus Apostolũ qui ait: Qui manducat & bibit indigne, iudiciũ sibi manducat & bibit. Fidem autem faciunt uerba Domini, qui dixit: Hoc est corpus meũ, quod pro uobis datur: hoc facite in meam commemorationem. Basilius in regulis breuioribus, interrogatione 172.

1.Cor.11.

Luc.22.

O sacrificia mittentes incruenta sacerdotes,
O animarum gloriosi custodes, O magni
Figmentum Dei in manibus uestris ferentes.
Gregorius Nazianzenus in Carminibus.

Absque confusione & dubio, comede corpus
&

& sanguinem bibe, si saltem uitæ desiderio teneris, neque sermonibus qui de carne habentur fidem deneges, neque ob passionem offendaris: constans esto, firmus, stabilis, in nulla re propter aduersariorum sermones fluctues. Gregorius Nazianzenus in sanctum Pascha.

Cæterum iam Paschę fiamus participes, figuraliter tamē adhuc, etsi Pascha hoc ueteri sit manifestius: siquidem Pascha legale audenter dico, figuræ figura erat obscurior, at paulo post, illo perfectius & purius fruemur, cum id ratio nostra in regno patris nouum bibet, detegēs & docens, quæ nunc mediocriter ostendit. Gregorius Nazianzenus in sanctum Pascha.

Mox incruenti sacrificij oblatione manus cō maculat, per quod nos Christo unimur, necnon passionis ac diuinitatis eius participes reddimur, sectionibus & uictimis res stabiliens regias, malis consiliariis in malo utens principatu. In Iulianum Imperatorem oratione 1.

Oportet fide, baptismate, labore, omni uirtute, omni euangelica doctrina mundos puròsque animos facere, ita ut omnino alienigeni mores, & Aegyptiaca uita, uitiorū scilicet omnium turba nos deficiat, & demum deputato defæcatóq; animo, cælestem cibum esse suscipiēdum, quem nulla nobis satio agriculturæ artibus produxit. Gregorius Nissenus de uita Moyseos.

Sed panis est absque semine absque aratione,

absque alio humano opere nobis paratus. Is desuper defluēs in terris inuenitur: panis enim qui de cælo descendit, qui uerus cibus est, qui ænigmatice hac historia significatur, nō incorporea quædam res est. quo enim pacto res incorporea corpori cibus fiet? Res uerò quæ incorporea non est, corpus omnino est. Gregorius Nissenus de uita Moyseos.

Quomodo ergo in his non admiranda sit sapientia spiritus? nullam quippe dubietatem huiusmodi intellectui dereliquit: propterea carnes cum panibus comedi præcipiens, ut nos intelligeremus, illud ab eo mysterium dici, quod simul panis & caro est, sicut corpus Christi panis uiui, 3.Reg.17. qui de cælo descendit. Propter quod Heliæ, secundum 70 editionem, carnes mane, panes autem uesperi deferebant corui supernè: præfigurare hoc mysterium Domino uolente, quod intus oportet in Ecclesia, in loco sancto, id est, ad altare, coqui & comedi: alibi uerò nequaquam. Hesychius in Leuiticum, lib.2.cap.8.

Sed hoc quod reliquum est de carnibus & panibus in igne incendi præcepit. Quod nunc uidemus etiam sensibiliter in Ecclesia fieri, igníq; tradi quæcunq; remanere contigerit incōsumpta, non omnino ea quę uno die, uel duabus, aut multis seruata sunt: sicut enim apparet, nōn hoc legislator præcepit, sed quod reliquum est, incēdi iubet. Dies autem non commemorauit, ut

quæcunque,

quæcunque,cuiuscunque rei causa emergēte,remanserint incōsumpta,siue tempus in causa sit, siue quid aliud fuerit, ignis opus & consumptio fiat. Ergo ex hoc quod agitur sensibiliter, significatio cuiusdam intelligibilis rei, eis qui intendunt, prouenit: ut quando ad comestionem sacrificij deficimus,& comedere illud integrè non possumus: mente forsan lassescēte, siue deficiente,utrum ea quæ uidentur,corpus oporteat intelligi Domini, in quod oculis nec angeli possunt prospicere,non relinqui,sed etiam tradi ea igni oportet spiritus, ut ea comedat quæ nobis sunt ex infirmitate inesibilia. Quomodo autē comedat, quū cogitauerimus uirtuti spiritus esse possibilia,ea quæ nobis impossibilia uidentur? Hesychius in Leuiticum,lib.2.cap.8.

Sancta sanctorum sunt propriè Christi mysteria,quia ipsius est corpus de quo Gabriel ad Virginē dicebat: Spiritus sanctus superueniet in te, & uirtus altissimi obūbrabit tibi, ideo quod nascetur ex te sanctū,uocabitur filius Dei. Ab hoc non solùm alienigenas & inquilinos & mercenarios sacrificio prohibuit,sed nec per ignorantiam percipere pręcepit. Per ignorantiam autem percipit,qui uirtutem eius & dignitatē ignorat, qui nescit quia corpus hoc & sanguis,est secundum ueritatem, sed mysteria quidem percipit, nescit autem mysteriorum uirtutem. ad quem Salomon dicit, uel magis spiritus qui in eo est:

Quando sederis ut comedas cum principe, diligenter attende quæ posita sunt ante te. Hesychius in Leuit. lib. 6. cap. 22.

Sanctificationem enim mystici sacrificij, & à sensibilibus ad intelligibilia translationem siue cõmutationem, ei qui uerus est sacerdos, uidelicet Christo oportet dari, id est, ipsi de eis miraculum cedere & imputare: quia per eius uirtutem, & prolatum ab eo uerbum, quę uidentur tã sanctificata sunt, quàm cunctũ carnis excedunt sensum. Hesychius in Leuiticum lib. 6. cap. 22.

Dicit enim (Origenes) spiritum sanctum non operari ea quæ inanima sunt, nec ad irrationabilia peruenire. Quod asserẽs non recogitat aquas in baptismate mysticas, aduentu sancti spiritus consecrari: panémq; dominicum, quo saluatoris corpus ostenditur, & quem frangimus in sanctificationem nostri, & sacrum calicem, quæ in mensa Ecclesiæ collocantur, & utique inanima sunt, per inuocationem & aduentum sancti spiritus sanctificari. Theophilus Alexandrinus in libro Paschali 1.

Videmus enim quod accepit saluator in manus suas, ueluti euãgelium habet, quòd surrexit in cœna, & accepit hæc, & ubi gratias egisset dixit, hoc meum est, hoc & hoc. Et uidemus quòd non equale est, neque simile, nõ imagini in carne, non inuisibili deitati, non lineamẽtis membrorum: hoc enim est rotundæ formæ & insensibile,

ſibile, quantum ad potentiam. Et uoluit per gratiam dicere, hoc meum eſt, hoc & hoc: & nemo non fidem habet ſermoni. Qui enim non credit eſſe ipſum uerum, ſicut dixit, is excidit à gratia & ſalute. Quod autem audiuimus, id credimus quod eſt ipſius. Dominum uerò noſtrum nouimus totũ ſenſum, totũ ſenſitiuum, totũ Deum, totum monentem, totum operantem, totum lucem, totum incomprehenſibilem, ſed qui cum gratia hoc nobis largitus eſt. Epiphanius in libro Ancoratus. *Mat. 26.*

Epiphanius in eo libro Origenis allegorias quas ille de paradiſo imaginabatur reprehẽdẽs: dona Dei per gratiam homini data fide amplectenda non curioſius perſcrutãda eſſe docet. Sicut ubi ſcriptũ eſt in Geneſi de creatione hominis, quòd factus eſt ſecundum imaginem Dei. Quomodo autẽ hoc ſit, Deus, inquit, nouit. Nã ſi dicas ſecundum corpus: At Deus eſt incorporeus. Si uerò ſecundũ animã, Paulus dicit: uiuus ſermo Dei penetrat uſque ad diuiſionẽ & animę & ſpiritus. At Deus eſt indiuiſibilis. Deus nãque incomprehenſibilis mente apprehendi non poteſt, quum ſpiritus ſit, & ſuper omnem ſpiritum, & lux ſuper omnẽ lucem: quæ uerò ipſe donauit his non caremus: uerus eſt enim qui cum gratia id quod eſt ſecundum Dei imaginẽ, homini largitus eſt. Itaque uerbis Dei omnino credendum eſt, non allegoriæ quæ rationi humanæ reſpon- *Gen. 1.* *Heb. 4.*

deant quærendæ. Idq; confirmat per rem certissimam absque omni controuersia, nimirum per uerba Christi in Eucharistia, de quibus nemo fidelis Christianus unquam dubitauit, quin sine omni allegoria, & tropo simpliciter recipienda sunt: nempe illa, Hoc est corpus meum, hic est sanguis meus: quibus uerbis qui non credit absque ulla allegoria aut tropo, ut sunt à Christo prolata, ab omni salute & gratia excidit.

Hæc ubi dicta dedit, palmis sibi frágere panē,
Diuisúmq; dehinc tradit sanctúmq; precatus.
Discipulis docuit propriū se tradere corpus.
Hinc calicem sumit Dominus, uinóq; repletū.
Sanctificat gratis uerbis potúmque ministrat.
Edocuítque suum se diuisisse cruorem.
Atq; ait: Hic sanguis populi delicta remittet:
Hunc potate meum, iam ueris credite dictis.

Iuuencus libro 4. de historia euangelica.

Necessarium est dilectissimi, mysteriorum discere miraculū, quid tandem sit, & quare sit datum, & quæ rei utilitas. Vnum corpus sumus, & membra ex carne eius, & ex ossibus eius. Sequamur autem initiati, quæ dicuntur: ut itaque non rātum per charitatē hoc fiamus, uerum & reipsa in illam misceamur carnem, hoc per escam efficitur, quam largitus est nobis, uolens ostendere desiderium quod erga nos habet. Propterea semetipsum nobis immiscuit, & corpus suum in nos contemperauit, ut unū quid efficiamur tanquam

Ephe. 5.

quam corpus capiti coaptatum: ardenter enim amãtium hoc eſt. Hoc itaque Iob inſinuans dicebat de ſeruis, quibus erat ſupra modum deſiderabilis, quod deſiderium oſtẽdentes dicebãt: Quis dederit nobis ex carnibus eius impleri? *Iob.31.* Propterea quidem & Chriſtus id fecit, in maiorem nos inducens charitatem, & ſuum erga nos oſtendens deſiderium, non tantum ſe præbens cupientibus uidendum, ſed & palpandum & comedendum, & carni dentes infigere, & complicari & omne deſiderium implere. Tanquam leones igitur ignem ſpirãtes ab illa menſa recedamus facti diabolo terribiles, & caput noſtrum mente reuoluentes, & charitatem, quam nobis exhibuit. Nam parentes quidem aliis ſæpe filios tradunt alendos: Ego autem, inquit, non ita, ſed carnibus meis alo, meipſum uobis appono, uos omnes generoſos eſſe uolens, & bonas uobis prętendens de futuris expectationes: quippe qui uobis hic meipſum trado, multò magis in futuro: uolui eſſe frater ueſter. Carnẽ propter uos & ſanguinem aſſumpſi: uobis uiciſſim ipſam carnem & ſanguinẽ, per quę cognatus ueſter factus ſum, trado. Chryſoſtomus Homilia 6 ad populum Antiochenum.

Hic locus Chryſoſtomi nimirũ uel ſolus euincit, in Euchariſtia uerum corpus & ſanguinem Chriſti in rei ueritate eſſe, & non in ſola figura aut nuda ſignificatione. Præbet namque ſe cu-

pientibus,inquit,non tantum uidendum,sed & palpādum & comedendum, & carni dentes infigere,& coimplicari. Præterea ait, Carnem pro uobis & sanguinem assumpsi, & uobis uicissim ipsam carnem & sanguinem, per quæ cognatus uester factus sum, uobis trado. Qua in re quid manifestius dici posset,quàm quòd illam carnē, quam de Maria matre assumpsit, ipsam nobis manducandam tradit? caro autem quam de ea assumpsit,uera in substantia caro non in sola figura fuit:igitur in substantia uerè caro ipsa,non in sola figura in Eucharistia manducanda tradita est.Alioqui si secūdum Sacramētarios in sola figura, & non in ueritate caro manducanda tradita est,secundum eos in sola figura,& nō in ueritate caro Christi nata est de uirgine Maria. Quo fit ut ueritas incarnationis Christi ab eis denegetur, sicuti affirmant perfidi Iudæi, qui Christum abnegantes, suum Messiam nasciturum adhuc expectant.

Non enim sufficit ipsi hominem fieri,flagellis interim cędi,sed nos secum in unam,ut ita dicamus,massam reducit,neque id fide solum,sed re ipsa nos corpus suū efficit.Qua igitur re mundiorem esse non oportet eum, qui hoc sacrificio participaturus est? quos radios solares non deberet excedere manus illa, quæ hanc coronam pertractat,os quod igne impletur spirituali,lingua quæ cruentatur hoc admirabili sanguine? Chry-

Chryſoſtomus in Matthæum, Homilia 83.

Vnum corpus ſumus & membra ex carne & oſſibus eius, quare initiati eius præceptis parere debent: ut autem nõ ſolùm per dilectionem, ſed re ipſa in illam carnem conuertamur, per cibum id efficitur, quem nobis largitus eſt: cum enim ſuum in nos amorem indicare uellet, per corpus ſuum ſe nobis commiſcuit, & in unum nobiſcũ redegit, ut corpus cum capite uniretur. Hoc enim amantium maxime eſt. Chryſoſtomus in Ioannem, Homilia 45.

Hoc Iob ſignificabat de ſeruis à quibus maxime amabatur, qui ſuum amorem præ ſe ferentes dicebant: Quis datet nobis ut eius carnibus impleremur? *Iob.31.* quod Chriſtus fecit ut maiori nos charitate aſtringeret, & ut ſuum in nos oſtenderet deſiderium, non ſe tantum uideri permittẽs deſiderantibus, ſed & tangi, & manducari, & dentes carni ſuæ infigi, & deſiderio ſui omnes impleri. Chryſoſtomus in Ioãnem, Homilia 45.

An ignoras quot ex deliciis mala proueniant? riſus intempeſtiuus, uerba immodeſta & plena exitij, ſcurrilitas, garrulitas infructuoſa, & alia quæ non dicenda quidem ſunt: & hoc facis cum ad Chriſti mẽſam diſcubueris, in die illa qua carnem eius lingua attingere dignatus es. Ne igitur hæc fiant, dextram tuam, linguam, labia conſidera, quo pacto ueſtibulũ Chriſto facta ſunt ut ingrediatur. Chryſo. in epiſt. 1. Cor. 11. Hom. 27.

Igitur uestibula templi & ingressum osculamur, mutuum osculando: Nonne uidetis quod etiam uestibula templi huius osculãtur, illi quidem flectentes, alij autem manu continentes, & ori manum admouẽtes? Per has etiam ianuas ac portas & ingressus est, & ingreditur ad nos Christus quando communicamus. Scitis qui mysteriorum estis participes quid dicatur. Etenim nõ uulgatem honorem consequutum est os nostrũ, accipiẽs corpus dominicum, propter hoc maxime hic osculamur. Audiãt qui fœda loquuntur, qui cõuitia proferunt, & horrescãt quòd tale os polluunt. Chrysost. in epist. 2. Cor. 13. Hom. 29.

Si ad iutamenta & petiuria ieiunatis, ut quid mihi ieiunatis? Quomodo enim factum uidemus pascha? quomodo sanctum suscipiemus sacrificium? quomodo mirabilibus communicabimus mysteriis lingua illa, qua Dei legem conculcauerimus, lingua illa, qua animã cõtaminauerimus? Si nemo nanq; purpurã regalem manibus accipere inquinatis audetet, quomodo dominicum corpus lingua polluta suscipiemus? Iuramentum enim maligni, sacrificium uerò Domini. Quæ igitur cõmunicatio luci ad tenebras: 2. Cor. 6. uel quæ conuenientia Christo ad Belial? Chrysostomus ad populum Antiochenum, Homilia 11, de gratiarum actione ad Deum.

Nam dum conspicis Dominum immolatum, sacerdotẽ sacrificio incumbentẽ, ac preces fundentem,

dentem, tum uerò turbam circunfusam precioso illo sanguine intingi ac rubefieri, etiam ne te inter mortales uersari, atque in terra cõsistere censes? an non potius è uestigio in cælos transferreris? Chrysostomus de Sacerdotio, lib.3.

Domine non sum dignus ut sub sordidũ animæ meæ tectum ingrediaris, sed quemadmodũ æqui boni consuluisti in spelunca & præsepi ratione carentum animalium recumbere, & in domo Simonis leprosi, etiam similem mihi meretricem peccatricem ad te accedentem suscepisti, ipse dignare etiam in præsepe animę meæ rationis expertis, & in cõmaculatum meum corpus ingredi mortui & leprosi. Et sicut nõ abhorruisti os sordidum meretricis, impollutos tuos pedes osculantis, ita Domine Deus meus ne me etiam peccatorem abhorrueris, sed tanquam bonus & benignus, dignare me effici participẽ sanctissimi tui corporis & sanguinis. Chrysosto. in Missa. *Mat.8.* *Luc.2.* *Luc.7.*

Credamus itaque ubique Deo, nec repugnemus ei, etiã si sensui & cognitioni nostræ absurdum esse uideatur quod dicit: superet & sensum & rationem nostrã quæso ipsius uerbum, quod in omnibus & præcipue in mysteriis faciamus, non illa quæ ante nos iacent solummodo aspicientes, sed uerba quoq; eius tenentes. Nam uerbis eius defraudari nõ possumus, sensus uerò noster deceptu facillimus est: illa falsa esse non possunt, hic sæpius atque sæpius fallitur: quoniam

ergo ille dixit: Hoc eſt corpus meũ, nulla teneamur ambiguitate, ſed credamus & oculis intellectus id perſpiciamus: nihil enim ſenſibile traditum nobis à Chriſto, ſed rebus ſenſibilibus: omnia uerò quæ tradidit inſenſibilia ſunt, & cętera. Chryſoſto. in Matth. cap. 26. Homilia 83.

Non ſimpliciter miniſter clamat pro his qui defuncti ſunt in Chriſto, & pro his qui illorum memoriam faciunt. Nõ diaconus eſt qui talem illam uocem emittit, ſed ſpiritus, nõ ſanctus inquam, ſed donũ. Quid dicis? In manibus eſt hoſtia, & omnia propoſita ſunt bene ordinata, adſunt angeli, adſunt archangeli, adeſt filius Dei, cum tãto horrore adſtant omnes, adſtãt illi clamantes omnibus ſilentibus, & putas ſimpliciter hæc fieri? Igitur & alia ſimpliciter, & quæ pro Eccleſia, & quæ pro ſacerdotibus offeruntur, & quæ pro plenitudine ac ubertate? abſit: ſed omnia cũ fide fiũt. Quid putas pro martyribus offerri, quod uocantur in illa hora, licet martyres ſint, etiam pro martyribus magnus honor nominari Domino pręſente, dum mors illa perficitur, & horrendũ ſacrificium, & ineffabilia ſacramẽta? Chryſo. in Actis Apoſtolorũ, cap. 9. Hom. 21.

Hæc ergo dixerim ad eos qui ſanctorũ communionem & congregationẽ relinquunt, & ſub horam terribilis myſticæ menſę, in uaniloquentiæ conuenticulis occupati ſunt. Quid facis homo? non promiſiſti ſacerdoti qui dixit, Surſum

mentem

mẽtem & corda,& dixisti, Habemus ad Dominum?Non reuereris & erubescis?Et illa ipsa hora mendax inueniris. Papè, mensa mysteriis instructa est, & agnus Dei pro te immolatur, sacerdos pro te angitur, sanguis spiritualis ex sacra mensa refluit, Seraphin adstant sex alis faciem tegẽtia, *Esa.6.*
omnes incorporeæ uirtutes pro te cum sacerdote intercedunt, ignis spiritualis è cęlo descendit, sanguis in cratere in tuam purificationẽ ex immaculato latere haustus est, Et non erubescis, reuereris & confunderis, neque Deum tibi propitium facis? Chrysost. Sermone de Eucharistia.

Eóq; rogo uos omnes obsecróq; ut summo studio summáq; cum alacritate uelitis adesse, sed prius suam quisque domum repurget, ut uideamus Dominum nostrum in cunis iacentem ac fasciis inuolutum, horrendum ac stupẽdum spectaculũ. Quid enim excusabimus, aut quam ueniã obtinebimus, si quum ipse nostra causa descenderet è cælis, nos ad illum uel ex ædibus ire grauemur? quum alienigenę barbaríque ex Per- *Mat.2.*
side accurrant ut illum uideant in præsepi iacen *Luc.2.*
tem, tu uerò ne breue quidem spacium emetiri sustines, ut hoc fœlici spectaculo perfruaris: nã si cum fide accesserimus, procul dubio uidebimus illum in præsepi iacentem: siquidem hæc mensa uicem explet præsepis. Nam & hic ponitur corpus dominicum, nõ quidem fasciis inuolutum sicuti tũc, sed undequaque spiritu sancto

conueſtitum. Qui myſteriis initiati ſunt intelligunt quæ dicũtur. Chryſoſtomus oratione de beato Philagonio.

1.Cor.10. Calix benedictionis cui benedicimus, nonne cõmunicatio ſanguinis Chriſti eſt? maxime his ſibi uerbis & fidem facit, & horrorem. Eorũ autem huiuſmodi eſt ſententia, quod eſt in calice, id eſt, quod à latere fluxit, & illius ſumus participes: Calicem autem benedictionis appellauit, quoniã cum præ manibus eum habemus, cum admiratione & horrore quodã inenarrabilis doni laudamus, benedicentes quòd ſanguinem effudit, ne in errore permaneremus, neque tãtum effudit, ſed nos omnes eius participes effecit. Chryſoſtomus in epiſtola. 1. cap. 10. ad Corinth. Homilia 24.

Quare non dixit participatio? quia amplius quiddam ſignificare uoluit, & multam inter hęc conuenientiam oſtendere: Non enim participatione tantum & acceptione, ſed unitate communicamus. Quemadmodũ enim corpus illud unitum eſt in Chriſto, ita & nos per hũc panem unione coniungimur. Sed quare addit, quẽ frangimus? hoc in Euchariſtia uidere licet, in cruce
Num.9. autẽ minime, ſed omnino contrà: Os enim eius,
Ioan.19. inquit, non conteretur, ſed quod in cruce paſſus non eſt, id in oblatione patitur, & propter te frãgi permittit. Inde cum dixiſſet, communicationem corporis: quod enim communicat, alterũ eſt

est ab illo cui communicat:etiam,quę parua uidetur esse,differētiam tollit. Nam cum communicationem corporis dixisset, quiddam magis proprium addidit. Chrysostomus in epistola 1.cap.10.ad Corinth.Homilia 24.

Abierit peccator sane,gaudere decet peccata impedita esse,& non accumulatum malum, nitique quantū fieri potest, ut iuuetur non lachrimis, sed prece, supplicationibus, eleemosynis, oblationibus: non est temere hoc excogitatum, nec frustra memoriam mortuorum inter sacra mysteria celebramus, aut accedimus pro istis agnum illum iacentem,& peccata mūdi tollentem deprecantes,sed ut his cōsolatio hinc aliqua fiat. Nec temere qui altari assistit,inter horrenda mysteria clamat, pro omnibus in Christo dormientibus, & pro his qui memoriam celebrant illorum. Chrysostomus in epistola priore in cap.15.ad Corinthios,Homilia 41.

Volo quiddam adiicere plane mirabile,& nolite mirari neque turbemini.quid uerò istud est? Sacra ipsa oblatio,siue illam Petrus,siue illā Paulus, siue cuiusuis meriti sacerdos offerat, eadem est,quam dedit Christus ipse discipulis,quámq; sacerdotes modo quoque cōficiunt.Nihil habet ista quàm illa minus.Cur id?quia non hanc sanctificāt homines,sed Christus qui illam antè sacrauerat. Quēadmodum enim uerba quæ locutus est Christus,eadem sunt quæ sacerdotes nūc

quoque pronunciant: ita & oblatio eadem est, eadémq; baptismi ratio est, adeo omnia in fide consistunt. Chrysostomus in epistola Pauli ad Timotheum 2.cap.1.Homilia 2.

Quid ergo nos? Nonne per singulos dies offerimus? offerimus quidem, sed ad recordationem facientes mortis eius. Et una est hæc hostia & nō multæ. Quomodo una est, & nō multæ? quia semel oblata est, oblata est in sancta sanctorū: hoc autem sacrificium exemplar est illius, idipsum semper offerimus. Nec nunc quidē alium agnū, crastina alium, sed semper eūdem ipsum: proinde unū est hoc sacrificiū, hac ratione. Alioquin quoniam in multis locis offertur, multi Christi sunt? nequaquam, sed unus ubique est Christus, & hic plenus existens, & illic plenus, unum corpus. Sicut enim qui ubique offertur, unum corpus est, & non multa corpora: ita etiam & unum sacrificium. Chrysostomus in epistola Pauli ad Hebræos, cap.10. Homilia 17, cap.9.

Noui quòd iustum illum beatum putatis, & uelletis quisque esse ut ille: quid igitur si uobis demonstrauero quid aliud, quod illo multo maius omnes sacris mysteriis imbuti recipimus?
4.Reg.2. Helias nēpe meloten quidē discipulo reliquit: filius autem Dei ascendens, suam nobis carnem dimisit: sed Helias quidem exutus, Christus autem & nobis reliquit, & ipsam habens ascendit. Ne igitur decidamus neque lamentemur, neque tempo-

temporum difficultatẽ timeamus: qui enim sanguinem suum pro omnibus effundere non recusauit, & carnem suam, & rursus ipsum sanguinẽ nobis communicauit: nihil pro salute nostra recusabit. Chrysostomus ad populum Antiochenum, Homilia 2, contra auaritiam.

In omnibus itaq; Deo pareamus neq; cõtradicamus, licet cogitationibus nostris aduersari uideatur & oculis, quod dicitur: sed sit & cogitationibus & uisu dignior ipsius sermo, sic & in mysteriis agamus. Nec solum præ oculis posita respiciamus, sed ipsius uerba cõtineamus. Ipsius enim sermo infallibilis, sensus autẽ noster seduci facilis: ille nũquam decidit, hic autẽ ad plurimũ errat. Quoniam igitur uerbũ dicit, Hoc est corpus meum, & pareamus & credamus, & intellectualibus ipsum oculis intueamur. Chrysostomus ad populum Antiochenum. Hom. 60. de sumentibus indignè diuina mysteria. *Mar.14.*

Non erat illa mensa tunc ex argento, nec aureus calix, ex quo sanguinẽ proprium Christus suis dedit discipulis: preciosa tamen erant illa omnia & tremenda, quoniã erant spiritu plena. Vis Christi corpus honorare? ne nudũ eum despicias: nec eum hic quidem sericis honores uestibus, extrà uerò gelu & nuditate pereuntem contemnas: qui namque dixit, Hoc est corpus meũ, & uerbo factum confirmauit, hic & dixit, Esurientem me uidistis & non pauistis me. Chry- *Mat.25.*

ſoſtomus ad populum Antiochenum, Hom. 60. de ſumentibus indignè diuina myſteria.

Quum autem ille & ſpiritum ſanctum inuocauerit, ſacrificiúmq; illud horrore ac reuerentia pleniſſimum perfecerit, cõmuni omnium Domino manibus aſſidue pertractato: quæro ex te, quoto illum in ordine collocabimus? quantam autem ab eo integritatem exigemus? quãtam religionem? cõſidera enim quales manus illas adminiſtrãtes eſſe oporteat: qualem linguam, quæ uerba illa effundat: qua denique re non puriorẽ, ſanctiorémue eſſe conueniat animam, quæ tantum illum, támq; dignum ſpiritũ receperit. Per id tempus & angeli ſacerdoti aſſident, & cæleſtium poteſtatum uniuerſus ordo clamores excitat, & locus altari uicinus in illius honorẽ qui immolatur, angelorum choris plenus eſt. Chryſoſtomus de Sacerdotio, lib. 6.

Cum enim te egredientem poſt dominicum cõuiuium uiderit inimicus, poſt cæleſtes epulas tanquam ignem leonis ore flammãtem, fugit & deſerit omni uẽto uelocior, nec approximare cõtendit: & cum cruentam linguam tuam de longe ille crudelis perſpexerit, mihi crede nõ ſtabit: & cum os tuũ ſenſerit rutilare, greſſum ſuum retro cũ timore torquebit. Vis huius ſanguinis audire uirtutẽ? & cętera. Chryſoſt. ad Neophytos.

Gen. 1. Sicut uox illa quæ dicit: Creſcite & multiplicamini & replete terrã, ſemel quidem dicta eſt,

ſed omni tempore ſentit effectum ad generationem operãte natura:ita & uox illa quidem (Hoc *Mat.26.* eſt corpus meum) ſemel dicta eſt, ſed per omnes menſas Eccleſiæ uſque ad hodiernum diem, & uſque ad eius aduẽtum, præſtat ſacrificio firmitatem. Chryſoſtomus de proditione Iudæ.

O miraculum, ô Dei benignitatem, qui cum patre ſurſum ſedet, in illo ipſo temporis articulo, omnium manibus pertractatur, ac ſe ipſe tradit uolentibus ipſum accipere ac complecti: fit autẽ id nullis præſtigiis, ſed apertis ac circunſpicientibus circunſiſtentiũ omnium oculis. Num tibi iſta contemptu ac deſpectu digna eſſe uidentur? Chryſoſtomus de Sacerdotio, lib.3.

Sacerdos orat Deum ut omnium hominum, non uiuentium modo, ſed etiam mortuorũ peccatis propitius fiat, & cætera. Chryſoſtomus de Sacerdotio, lib.6.

Vt homines ramos olearum gerentes, mouere greges conſueuerunt, & cætera: Sic angeli tũc pro ramis oleaginis, corpus Domini ipſum protẽdẽtes, rogant pro genere humano, quaſi dicant: Pro his Domine rogamus quos tu adeo dilexiſti, ut pro eorum ſalute mortem obires, animã in cruce efflares: pro his ſupplicamus, pro quibus ipſe tuum largitus es ſanguinẽ: pro his oramus, pro quibus corpus hoc immolaſti. Chryſoſtomus Homilia 3, de incomprehenſibili Dei natura.

Attende Domine Ieſu Chriſte Deus noſter, de

ſancto habitaculo tuo,& de throno glorię regni tui,& ueni ad ſanctificandum nos, qui in excelſis unà cum patre ſedes, & hic nobiſcum inuiſibiliter ades, & dignos nos redde potenti manu tua,ut participes ſimus immaculati tui corporis & precioſi tui ſanguinis,& per nos omnis populus. Ex Liturgia Chryſoſtomi: & idem habetur in Baſilij Liturgia.

Ornatus ſacramētorum, redēptio captiuorū eſt,& uerè illa ſunt uaſa precioſa,quæ redimunt animas à morte. Ille uerus theſaurus eſt Domini qui operatur quod ſanguis eius operatus eſt: tūc uas dominici ſanguinis agnoſco, cum in utroq; uidero redemptionē, ut calix ab hoſte redimat, quod ſanguis à peccato redemit. Ambroſius Officiorum,lib.2.cap.28.

Huic muneri proficere debuit aurum redemptoris,ut redimeret periclitantes. Agnoſco infuſum auro ſanguinem Chriſti non ſolùm irrutilaſſe,uerùm etiam diuinæ operationis impreſſiſſe uirtutem,redemptionis munere. Ambroſius Officiorum,lib.2.cap.28.

Memoriæ noſtræ puella,dudum nobilis in ſeculo, nunc nobilior Deo, cum urgeretur ad nuptias à parētibus & propinquis,ad ſacroſanctum altare cōfugit. Quò enim melius uirgo recurreret,quàm ubi ſacrariū uirginitatis offertur?Ambroſius de Virginibus,lib.1.

Stabat ad aram Dei pudoris hoſtia, uictima caſti-

caſtitatis,nunc capiti dexteram ſacerdotis impo
nens,precem poſcens,nunc iuſtæ impatiens mo
ræ,ac ſummum altari ſubiecta uerticem. Num
melius, inquit, quàm altare uelabit, quod ſan-
ctificat ipſa uelamina, frontem? plus talis decet
flammeus,in quo caput omnium Chriſtus quo-
tidie conſecratur.Ambro.de Virginibus,lib.1.

Simul qualis eſſe debeat(uoluntas)quæ Chri-
ſto miniſtrat,oſtēditur. Oportet eam primò ca-
rere uariarum illecebris uoluptatū, uitare inter-
num corporis animiq; languorem, ut corpus &
ſanguinē Chriſti miniſtret. Neque enim poteſt
quiſquā peccatis ſuis æger,miniméq; ſanus,im-
mortalium ſanitatum remedia miniſtrare: uide
quid agas ſacerdos, ne febrienti manu corpus
Chriſti attingas, prius curare ut miniſtrare poſ-
ſis. Ambroſius de Viduis.

Hic ergo diues eſt theſaurus,huius pinguis pa
nis, quem qui manducauerit eſurire nō poterit.
Hunc panem dedit Apoſtolis, ut diuiderent po
pulo credentium,hodiéq; dat nobis eum, quem
ipſe quotidie ſacerdos conſecrat ſuis uerbis.Hic
ergo panis factus eſt eſca ſanctorū. Ambroſius
de benedictionibus Patriarcharum,cap.9.

Ego ſum panis uiuus qui de cælo deſcendi.Si *Ioan.6.*
quis mādùcauerit ex hoc uiuet in æternum.hoc
eſt,non de tēporali uita dixi ſuprà,nec de morte
iſtius uitæ, qua etiam ſi quis mortuus fuerit, ta-
men ſi panem meum acceperit,uiuet in æternū.

Ille enim accipit, qui ſeipſum probat, qui autem accipit, non moritur peccatoris morte, quia panis hic remiſſio peccatorum eſt. Ambroſius de benedictionibus Patriarcharum, cap. 9.

Exod.16. Conſidera nunc utrũ pręſtantior ſit panis angelorum, an caro Chriſti, quæ utique corpus eſt uitæ. Manna illud è cælo, hoc ſupra cælum: illud cæli, hoc Domini cælorũ: illud corruptioni obnoxium, ſi in diem alterum ſeruaretur, hoc alienum ab omni corruptione, quod quicunque religioſè guſtauerit, corruptionem ſentire non poterit: illis aqua de petra fluxit, tibi ſanguis è Chriſto: illos ad horam ſatiauit aqua, te ſanguis diluit in æternum, & cætera. Ambroſius de iis qui initiantur, cap. 9. *Exod. 17.*

Forte dicas aliud uideo: quomodo tu mihi aſſeris quòd Chriſti corpus accipiam? Et hoc nobis adhuc ſupereſt ut probemus. Quantis igitur utimur exemplis? probemus non hoc eſſe quod natura formauit, ſed quod benedictio conſecrauit: maiorémq; uim eſſe benedictionis quàm naturæ, quia benedictione etiam natura ipſa mutatur. Virgam tenebat Moyſes, proiecit eam & *Exod.4.* facta eſt ſerpens: rurſus apprehendit caudam ſerpentis, & in uirgę naturam reuertitur. Vides igitur prophetica gratia bis mutatam eſſe naturam & ſerpentis & uirgæ, & cętera. Ambroſius de iis qui initiantur, cap. 9.

Quòd ſi tãtum ualuit humana benedictio, ut natu-

naturam conuerteret, quid dicimus de ipsa con secratione diuina, ubi uerba Domini saluatoris operantur? Nam sacramentum istud quod accipis Christi sermone conficitur. Quòd si tantum ualuit sermo Heliæ, ut ignem de cælo deponeret, non ualebit Christi sermo, ut species mutet elementorum? Ambrosius de iis qui initiantur, cap. 9.

Ipse dixit & facta sunt, ipse mandauit & creata sunt. Sermo ergo Christi, qui potuit ex nihilo facere quod non erat, non potest ea quæ sunt, in id mutare quod non erant? Non enim minus est nouas rebus dare, quàm mutare naturas. Ambrosius de iis qui initiantur, cap. 9. *Psal. 148.*

Liquet igitur quod præter naturæ ordinẽ uirgo generauit, & hoc quod cõficimus, corpus ex uirgine est. Quid hic quæris naturæ ordinem in Christi corpore, cùm præter naturã sit ipse Dominus Iesus partus ex uirgine? uera utique caro Christi quæ crucifixa est, quæ sepulta est: Verè ergo carnis illius sacramentum est. Ipse clamat Dominus Iesus, Hoc est corpus meũ, & cætera. Ambrosius de iis qui mysteriis initiãtur, cap. 9. *Mat. 26.*

Ipse clamat Dominus Iesus: Hoc est corpus meum. Ante benedictionẽ uerborum cælestiũ, alia species nominatur, post cõsecrationem corpus Christi significatur. Ipse dicit sanguinẽ suũ. Ante consecrationem aliud dicitur, post consecrationẽ sanguis nuncupatur: & tu dicis, Amen,

hoc eſt, uerum eſt: quod os loquitur, mens interna fateatur, quod ſermo ſonat, affectus ſentiat. His igitur ſacramentis paſcit Eccleſiam ſuam Chriſtus, quibus animę firmatur ſubſtātia. Ambroſius de iis qui initiantur, cap. 9.

In illo ſacramēto Chriſtus eſt, quia corpus eſt Chriſti: nō ergo corporalis eſca, ſed ſpiritualis eſt: unde & Apoſtolus de typo eius ait, Quia patres noſtri eſcam ſpiritualem manducauerunt, & potum ſpiritualem biberūt: corpus enim Dei, corpus eſt ſpirituale: corpus Chriſti, corpus eſt diuini ſpiritus. Ambroſius de iis qui myſteriis initiantur, cap. 9.

1. Cor. 10.

Tu fortè dicis: Meus panis eſt uſitatus, ſed panis iſte, panis eſt ante uerba ſacramentorum: ubi acceſſerit conſecratio, de pane fit caro Chriſti. Hoc igitur aſtruamus, quomodo poteſt qui panis eſt, corpus eſſe Chriſti conſecratione? Ambroſius de Sacramentis, lib. 4. cap. 4.

Conſecratio igitur quibus uerbis eſt, & cuius ſermonibus? Domini Ieſu. Nam reliqua omnia quæ dicūtur, laus Deo defertur, oratione petitur pro populo, pro regibus, pro cæteris: ubi uenitur ut conficiatur uenerabile ſacramētum, iam non ſuis ſermonibus ſacerdos, ſed utitur ſermonibus Chriſti: ergo ſermo Chriſti hoc conficit ſacramentū. Ambroſius de Sacramentis, lib. 1. cap. 4.

Si ergo tāta uis eſt in ſermone Domini Ieſu, ut inciperent eſſe quæ non erant: quanto magis opera-

operatorius eſt ut ſint quæ erãt,& in aliud commutentur? Cælum non erat, mare non erat, terra non erat, ſed audi dicentem: Ipſe dixit & facta ſunt, ipſe mandauit & creata ſunt. Ergo tibi ut reſpondeam, non erat corpus Chriſti ante cõſecrationem, ſed poſt conſecrationem dico tibi, quòd iam corpus eſt Chriſti: ipſe dixit & facta ſunt. Ambroſius de Sacramentis, lib.4.cap.4. *Pſal.148.*

Quanta enim, Domine Ieſu Chriſte, cordis cõtritione & lachrimatũm fonte, quanta reuerentia & tremore, quãta corporis caſtitate, & animi puritate, iſtud diuinũ & cæleſte ſacrificium eſt celebrandum, ubi caro tua in ueritate ſumitur, ubi ſanguis in ueritate bibitur, ubi ſumma imis iunguntur, ubi adeſt pręſentia ſanctorum angelorum, ubi tu es ſacerdos & ſacrificium mirabiliter & ineffabiliter cõſtitutus? Ambroſius precatione 1, præparante ad Miſſam.

Rogamus etiam te ſancte pater pro ſpiritibus fidelium defunctorum, ut ſit illis ſalus æterna ac perpetua ſanitas, gaudium & refrigerium ſempiternum: hoc magnum pietatis ſacramentũ, Domine Deus meus, ſit illis hodie magnum & plenũ gaudium de te pane uiuo & uero, qui de cælo deſcendiſti & das uitam mũdo, de carne ſancta & benedicta, agni uidelicet immaculati, qui tollis peccatum mundi. Ambroſius precatione 1, præparante ad Miſſam. *Ioan.6.* *Ioan.1.*

Peto Domine clementiam tuam ut deſcẽdat

ſuper hunc panem & calicem iſtum, plenitudo diuinitatis tuæ. Deſcendat etiã Domine illa ſancti ſpiritus tui inuiſibilis forma, & incõprehenſibilis maieſtas, ſicut quondã in patrum hoſtias deſcendebat, qui & oblationes noſtras corpus & ſanguinem tuum efficiat, & me indignũ ſacerdotem tuum doceat tãtum tractare myſterium, ita ut placide ac benigne ſacrificium ſuſcipias de manibus meis, ad ſalutem omnium tam uiuorũ quàm defunctorum. Ambroſius precatione 1, præparante ad Miſſam.

Vidimus principem ſacerdotũ ad nos uenientem, uidimus & audiuimus offerentem pro nobis ſanguinem ſuum, ſequamur ut poſſumus ſacerdotes, ut offeramus pro populo ſacrificiũ, etſi infirmi merito, tamen honorabiles ſacrificio, quia etſi nũc Chriſtus nõ uidetur offerre, tamen ipſe offertur in terris, quando Chriſti corpus offertur. Imo ipſe offerre manifeſtatur in nobis, cuius ſermo ſanctificat ſacrificium quod offertur. Ambroſius in Pſal. 38.

Atque utinam nobis quoque adolentibus altaria, ſacrificium deferentibus aſſiſtat angelus, imò præbeat ſe uidẽdum. Non enim dubites aſſiſtere angelum quãdo Chriſtus aſſiſtit, Chriſtus
1. Cor. 5. immolatur: Etenim Paſcha noſtrum immolatus eſt Chriſtus. Nec uerearis ne turbetur cor tuum angeli uiſione. Ambroſius ſuper Lucam, lib. 1. cap. 1. de angeli apparitione.

Sed sacerdos(scilicet Christus est)propter carnem quam assumpsit,aut propter uictimã quam pro nobis offerebat à nobis susceptam,id est, carnem & sanguinem, de qua uictima ipse in Euãgelio ait:Nisi manducaueritis carnẽ filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis uitam in uobis.Sed in ista carne & sanguine nihil cruentum, nihil corruptibile mens humana concipiat:ne sicut dicit Apostolus, Qui enim corpus Domini indignè mãducat,iudicium sibi manducat. Sed uiuificatricem substantiam, atq; salutarem, in pane & uino, per quæ si dignè sumitur,nobis est peccatorum remissio,& regni possessio Dei collata. Ambrosius in epistola ad Hebræos,cap.5. *Ioan.6.* *1.Cor.11.*

Quid ergo nos?nonne per singulos dies offerimus?offerimus quidem,sed ad recordationem facientes mortis eius: & una est hæc hostia,non multæ. Quomodo una est & nõ multæ? quia semel oblata est in sancta sanctorum. Hoc autem sacrificium exemplar illius est,quem semper offerimus: nec nunc quidem, alium agnum cras, alium hodie,sed semper idipsum:proinde unum est hoc sacrificium. Ambrosius in epistola ad Hebræos,cap.10. *Heb.9.*

Proinde unum est hoc sacrificium. Alioquin hac ratione,quoniã multis in locis offertur, multi Christi sunt:nequaquam, sed unus ubique est Christus, & hic plenus existens, & illic plenus,

unum corpus. Sicut enim qui ubiq; offert, unũ corpus est,& non multa corpora: ita etiã & unũ sacrificium. Ambrosius in epist. ad Hebræos, cap.10.

Pontifex enim noster ille est, qui hostiã mundantẽ nos obtulit, ipsam offerimus & nunc, quæ tunc oblata quidẽ consumi non potest: hoc autem quod nos facimus, in cõmemorationem fit
1.Cor.11. eius quod factum est. Hoc enim facite, inquit, in mei commemorationem. Non aliud sacrificium sicut pontifex, sed idipsum semper offerimus, magis autem recordationem sacrificij operamur. Ambrosius in epist. ad Hebræos, cap.10.

Et huic adhuc intercessionem ascisco, cui remunerationem præsumo. Date manibus sancta mysteria, pio requiem eius poscamus affectu. Date sacramenta, cælestia mysteria, animã piam matris oblationibus prosequamur. Ambrosius de obitu Valentiniani Imperatoris.

Nec ego floribus tumulum eius aspergam, sed spiritum eius Christo odore perfundam. Spargãt alij plenis lilia calathis, nobis lilium est Christus: hoc reliquias eius sacrabo, hoc eius gratiam commendabo. Ambrosius de obitu Valentiniani Imperatoris.

Recordare, quanuis naturaliter aqua frigidior sit, aduentu tamen ignis, frigiditatis suæ oblita, æstuat. Hoc sane modo etiã nos, quanuis propter naturã carnis corruptibiles simus, participatione

patione tamen uitæ, ab imbecillitate nostra reuocati, ad proprietatem illius ad uitam reformamur. Oportuit enim certe, ut non solum anima per spiritum sanctum in beatam uitam ascenderet: uerumetiam ut rude atque terrestre hoc corpus, cognato sibi gustu, tactu & cibo ad immortalitatem reduceretur. Cyrillus in Ioannem, libro 4, cap. 14.

Qui manducat, inquit, carnem meam, & bibit meum sanguinem, in me manet, & ego in illo. Sicuti enim si quis liquefactæ ceræ aliam ceram infuderit, alteram cum altera per totum cōmisceat necesse est: ita si quis carnem & sanguinem Domini recipit, cum ipso ita coniungatur, ut Christus in ipso, & ipse in Christo inueniatur. Cyrillus in Ioannem, lib. 4. cap. 17. *Ioan. 6.*

Verum quoniam nulla nos ratione, humanitati Christi posse ista attribuere arbitratur, quoniã fide atque dilectione, non carne, illi coniungimur, age pauca de hoc dicamus, ac peruerse ab eo sacrarum literarum sensum exponi ostendamus. Non tamen negamus recta nos fide, charitatéq; syncera, Christo spiritualiter cōiungi: sed nullam nobis coniunctionis rationem, secundũ carnem cum illo esse, id profecto pernegamus. Cyrillus in Ioannem, lib. 10, cap. 13.

Quemadmodum si quis igne liquefactã ceram, aliæ ceræ similiter liquefactæ ita miscuerit, ut unum quid ex utrisque factum uideatur: sic

communicatione corporis & ſanguinis Chriſti, ipſe in nobis eſt, & nos in ipſo. Nō poterat enim aliter corruptibilis hæc natura corporis, ad incorruptibilitatem, & uitam traduci, niſi naturalis uitæ corpus ei coniungeretur. Cyrillus in Ioannem, lib. 10.

Non mihi hæc dicenti, Chriſto te obſecro fidem præbe. Amen amen, inquit, dico uobis, niſi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius ſanguinē, non habebitis uitam in uobis. Qui manducat carnem meam, & bibit ſanguinem meum, habet uitam æternam, & ego ſuſcitabo eum in nouiſſimo die. Audis aperte clamātem, non habituros nos uitam, niſi ſanguinē eius biberimus, & carnem manducauerimus. In uobis autem ipſis dicit, id eſt in corpore ueſtro. Vita autem, iure ipſa uitæ caro intelligi poteſt: hæc enim nos in nouiſſimo die ſuſcitat. Cyrillus in Ioannem, lib. 10. cap. 13.

Caro uitæ facta unigeniti caro, ad uirtutem uitæ traducta eſt: Non poteſt igitur morte ſuperari: propterea in nobis facta, interitum à nobis expellit. Non enim abeſt ab ea unigenitus filius Dei: unde quia unus eſt cum carne ſua, ego inquit, ſuſcitabo eum. Cyrillus in Ioannem, lib. 10. cap. 13.

Vt igitur inter nos & Deum ſingulos uniret, quanuis corpore ſimul & anima diſtemus: modum tamē adinuenit, cōſilio patris & ſapientiæ

suæ congruentem: suo enim corpore credentes, per communionem mysticam benedicẽs, & secum & inter nos, unum nos corpus efficit. Quis enim eos qui unius sancti corporis unione in uno Christo uniti sunt, ab hac naturali unione alienos putabit? Nam si omnes unum panẽ man ducamus, unum omnes corpus efficimur. Diuidi enim atque seiungi Christus non patitur. Cyrillus in Ioannem, lib. 11. cap. 26.

Idcirco etiã Ecclesia corpus Christi facta est, & nos singuli membra Christi, secundum Paulum: Vni enim Christo per corpus suum coniun cti, quoniam in nobis illum qui est indiuisibilis accepimus, ipsi potius quàm nobis membra nostra accommodantur. Cyrillus in Ioannem, libro 11. cap. 26. *Ephe.5.*

Quòd autem corporalis hæc unio ad Christũ, participatione carnis eius acquiritur, ipse rursus Paulus de mysterio pietatis disserens testatur: Quod aliis, inquit, generationibus nõ est agnitũ filiis hominum, sicut nunc reuelatum est sanctis Apostolis eius, & prophetis in spiritu, esse gentes cohæredes & concorpores, & cõparticipes promissionis in Christo. Si autem omnes inter nos, in Christo unum sumus corpus, nec inter nos so lum, uerum etiam cum eo qui per carnem suam ad nos transiuit, quomodo uniuersi & inter nos, & in Christo non unum erimus? Cyrillus in Ioannem, lib. 11. cap. 26. *Ephe.3.*

Nexus igitur unionis nostræ ad Deum patrem Christus est, nobis quidem ut homo, Deo patri ut Deus, naturaliter unitus. Non erat enim possibile, corruptioni subiectam hominis naturam ad immortalitatem conscēdere, nisi natura immortalis atque incōmutabilis ad eam descēdisset, ac communione participationeq; sui, à mortalitatis nostræ terminis, ad suum bonum reformatos eleuaret. Cyrillus in Ioannē, lib.11.cap.27.

Ioan.19. In quatuor partes uestiméta diuisa sunt, & tunica solum indiuisa remansit, quod mysticæ cuiusdam rei signum fuisse dixerim. Nam quatuor orbis partes ad salutē reducti, indumentum uerbi, id est carnē eius, impartibiliter inter se partiti sunt. In singulos enim partibiliter transiens unigenitus, & animam & corpus eorum per carnem suam sanctificans, impartibiliter atque integrè in omnibus est, quum unus ubique sit, nullo modo diuisus, sicut Paulus ait. Cyrillus in Ioannem, lib.12.cap.32.

Ioan.6. Ego sum, inquit, panis qui de cælo descendi, si quis manducauerit ex hoc pane uiuet in æternum, & panis quē ego dabo caro mea est, & cætera. Quanuis uerum sit dicere, quod non descēderit quidem de cælis caro, sed fuerit ex Virgine secundum scripturas: Non est autem esibile uerbum, sed in unum ambo colligens, secundum dispensatiuam unionem, naturarum proprietates innumeris à nobis uidentur rationibus. Cyrillus

rillus ad Theodosium, de recta fide.

Libenter quærerem ex his, qui unum diuidũt in duos Christos, uter sit qui missus à Deo & patre, & uiuẽs propter illum, existátq; propter hoc uiuificus? Nam siquidem nudum, & secundum seipsum uerbũ quod ex ipso, quomodo manducatur à nobis, ut uiuamus propter ipsum? Deus enim natura incorporeus est. Si autem solum, & secũdum ipsum hominem esse dicunt missum, quomodo igitur est uiuificus, qui uiuit propter patrem? Cyrillus ad Reginas, de recta fide.

Non enim quia diuinitatis nõ comeditur natura, propterea sanctum corpus Christi, commune esse cuilibet affirmat. Scire autem necessariũ est, quia sicuti prædiximus, proprium est corpus omnia uiuificantis uerbi, quoniam uerò est corpus uitæ, uiuificans est. Per ipsum nãque mortalibus nostris corporibus uitã largitur, ut etiam destruat mortis imperium, uiuificat quoq; nos æquo modo sanctus spiritus Christi: Spiritus est *Ioan.6.* qui uiuificat, secundum ipsius saluatoris uocem. Oppositio Cyrilli super Canonem 11, Concilij Ephesini.

Qui uerò ad me uenit nunquã esuriet, & qui *Ioan.6.* in me credit, nunquam sitiet. Quid igitur Christus pollicetur? Quid credẽtibus affert? corruptibile certè nullum, sed benedictionem quam cõmunicatione corporis atque sanguinis Christi, assequimur. unde ad eam incorruptionem, inte-

grè reducemur, ut cibo & potu corporali nō indigeamus: uiuificat enim corpus Christi, & ad incorruptionem sua participatione reducit. Nō enim alterius cuiusdam, sed ipsius uitæ corpus est, uirtutem incarnati uerbi retinens, & plenum potestate illius, quo uniuersa & uiuunt & sunt. Cyrillus in Ioannem, lib.3.cap.37.

Quare qui carnem Christi manducat, uitam habet æternam: habet enim hæc caro Dei uerbum, quod naturaliter uita est: propterea dicit, Quia ego resuscitabo eū in nouissimo die. Ego enim dixit, id est, corpus meum quod comedetur, resuscitabo eū. Nō enim alius ipse est quàm caro sua: non id dico, quia natura nō sit alius, sed quia post incarnationem, in duos se diuidi filios minime patitur. Ego igitur, inquit, qui homo factus sum, per meam carnē in nouissimo die comedentes resuscitabo. Cyrillus in Ioannem, libro 4.cap.15.

Ioan.6.

Nec panis erat ex Deo, quem maiores Iudæorum comederunt & mortui sunt. Nam si de cælo & ex Deo fuisset, liberasset à morte participantes: cōtrà uerò corpus Christi, panis de cælo est, quia æternam comedentibus uitam largitur. Cyrillus in Ioannem, lib.4.cap.19.

Christus enim mensa est in qua panes depositi sunt, quibus omnes participatione corporis sui, ad uitam æternam alūtur. Ego enim, ait, sum panis qui de cælo descēdi, & uitam æternam do mundo:

Ioan.6.

mundo:si quis manducauerit ex hoc pane,uiuet in æternum. Et panis quem ego dabo,caro mea est,quam ego dabo pro mundi uita . Mensæ igitur propositio, id est panes, sanctissimum Christi corpus (quo ad uitam æternam omnes aluntur)prorsus significat. Cyrillus in Ioannem,libro 4.cap.24.

Sicut uirtus sanctissimæ Christi carnis, unũ corpus facit participãtes,eodem arbitror pacto, in quibus indiuisibilis Dei spiritus habitauit, eos omnes ad unitatẽ spiritualem cõducit. Ideo rursus Paulus nobis scripsit: Supportantes inuicem in charitate, solliciti seruare unitatem spiritus in uinculo pacis:unum corpus & unus spiritus sicut & uocati estis, in una spe uocationis uestræ,& cætera.Cyrillus in Ioannẽ,lib.11.ca.26. *Ephe.4.*

Operamini,inquit, non cibum qui perit, sed cibum manẽtem in uitam ęternam,quem filius hominis nobis dabit. Hũc enim pater signauit, dicens,Cibũ nobis dedit filius hominis manentem in uitam æternã,suam scilicet carnem, quæ est uiuifica. Iam quomodo non Deus uiuificare ualẽs,& per suam carnem assimilatus per omnia Deo,& patri?Cyrillus ad Reginas,de recta fide. *Ioan.6.*

Oportebat igitur fidei primum radices in animo iacere,deinde illa quęrere,quæ homini quęrenda sunt. Illi uerò antequam crederent,impor tune quærebant. Hac igitur de causa,Dominus quomodo id fieri posit nõ enodauit, sed fide id

quærendum hortatur: sic credentibus discipulis
Mat.26. fragmenta panis dedit, dicens: Accipite & manducate, hoc est corpus meum. Calicem etiã similiter circuntulit dicens: Bibite ex hoc omnes, hic est calix sanguinis mei, qui pro multis effunditur in remissionem peccatorũ. Perspicis quia sine fide quærentibus, mysterij modum nequaquam explanauit, credentibus autem, etiam nõ quærentibus exposuit. Cyrillus in Ioannem, libro 4, cap.14.

Ioan.6. Caro enim mea uerè est cibus, & sanguis meus uerè est potus. Distinguit rursus inter mysticam benedictionem & manna, & aquarum fluenta ex lapide, & calicis sancti cõmunicationem. Ita iterum eadem repetit, ne magis mannæ miraculum admiretur, sed ipsum potius suscipiant qui cælestis panis est, & uitæ æternæ largitor. Cyrillus in Ioannem, lib.4, cap.16.

Ioan.6. Nam quum audissent, Amen amen dico uobis, nisi comederitis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis uitam in uobis, ad immanes ferarum mores uocari se à Christo arbitrabantur, incitaríq; ut uellent crudas hominis carnes manducare, & sanguinẽ bibere, quæ uel auditu horribilia sunt. Nondum enim mysterij huius formam, & dispensationem pulcherrimam cognouerant. Cyrillus in Ioannem, lib.4, cap.22.

Non credis mihi hæc dicenti, Christo te obsecro,

cro,fidem prębe:Amen amẽ,inquit,dico uobis, *Ioan.6.*
nisi manducaueritis carnem filij hominis & biberitis sanguinem eius, non habebitis uitã in uobis:qui manducat carnẽ meam,& bibit sanguinem meum,habet uitam æternam,& ego suscitabo eum in nouissimo die. Audis aperte clamãtem non habituros nos uitam,nisi sanguinẽ eius biberimus & carnem manducauerimus. In uobis autem ipsis dicit,id est in corpore uestro:uita autem iure ipsa uitæ caro intelligi potest: hæc enim nos in nouissimo die suscitat. Cyrillus in Ioannem,lib.10,cap.13.

Nam quum opotteret eos,qui diuinam uirtutem saluatoris ac potestatem, signorum miraculo perceperunt, sermonem eius libenter suscipere,& si qua difficilia uidebantur,eorum solutionem quærere,cõtrà omnino faciunt:& quomodo potest hic carnem suam nobis dare? de Deo *Ioan 6.*
non sine magna impietate conclamant, nec in mentem uenit nihil esse impossibile apud Deũ. Nam quum animales essent(ut ait Paulus) spiritualia intelligere non poterant:sed fatuitas quædam tam magnum sibi uidetur mysterium.Sed *Mat.19.* *1.Cor.2.*
nos magnum quæso à peccatis aliorum profectum faciamus,& firmam fidem mysteriis adhibentes, nũquam in tam sublimibus rebus,illud, quomodo, aut cogitemus aut proferamus: Iudaicum enim hoc uerbum est,& extremi supplicij causa. Cyrillus in Ioannem,lib.4,cap.13.

Nonne uides quid sæpenumero mechanici faciũt? incredibilia nobis uidentur nõnunquam enarrare: sed tamen quia similia ipsos fecisse uidimus, posse peragi ab ipsis facilè credimus. Quomodo igitur summis cruciatibus digni nõ erunt, qui rerũ omnium opificem Deum ita cõtemnunt, ut(quomodo) in operibus suis dicere audeant, quem totius sapientiæ largitorem esse non ignorant, quem omnia posse scriptura nos docuit? Si uerò tu ô Iudæe(quomodo) etiam nũc clamas, hanc tuam imperitiam ego quoque sequutus, libenter quomodo ex Aegypto exiuisti
Exod.7. rogabo: quomodo in serpentem Mosaica fuit
Exod.3. uirga conuersa? quomodo lepra manus affecta, uno momento temporis in pristinum statum re-
Exod.7. stituta iterũ fuit? quomodo in naturam sangui-
Exod.14. nis aquæ transierunt? quomodo patres tui per
Exod.15. media maria, ut per aridam effugerunt? quomodo per lignum amaritudo aquarum in dulcedi-
Num.20. nem recidit? quomodo è lapide fontes aquarum
Iof.3. fluebant? quomodo stetit Iordanis? quomodo so
Iof.6. lo clamore, inexpugnabilis Hiericho cecidit. Innumerabilia sunt, in quibus si(quomodo) quæris, uniuersam euertere tibi scripturam necesse erit, Prophetarum doctrinam & ipsius Moysis scripta contemnenti. Quare credidisse Christo potius nos oportuit, & si quid arduũ uidebatur, ab eo humiliter petere, quàm ueluti temulentos
Ioan.6. exclamare: Quomodo potest hic nobis suã carnem

nem dare? Nonne uidetis, quia quum hæc dicatis, statim cum ista uoce arrogãtia magna significatur? Cyrillus in Ioannem, lib. 4. cap. 13.

Nisi manducaueritis, inquit, carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis uitam in uobis. Non enim possunt cum sanctificatione, beatæ uitæ fieri participes, qui per mysticam benedictionem, Iesum non susceperunt: uita enim secundũ naturã ille est, qui ex uiuo patre genitus est. Sed non minus corpus quoque suum uiuificat, coniunctum enim ineffabiliter est filio Dei, à quo uniuersa uiuificantur. Idcirco corpus suum dicitur, & unus cum eo est. Nempe post incarnationẽ unus est, & unus manet absque diuisione ulla, præterquam quòd Dei patris uerbum, & templum à uirgine sumptum, idem natura non sunt. Non enim est eiusdem substantiæ uerbo Dei, homo assumptus: unus tamen cum illo est, coniunctione ineffabili. Quoniam igitur Saluatoris caro uerbo Dei, quod naturaliter uita est, coniuncta, uiuifica effecta est: quando eam comedimus, tunc uitam habemus in nobis, illi coniuncti, quæ uita effecta est. Hac *Mar. 5.* de causa in exuscitãdis mortuis, non solũmodo uerbo, atque imperio, ut Deus utebatur: uerum etiã carnẽ suam quasi cooperatricẽ nonnunquã adhibebat: ut reipsa ostenderet, carnem quoque suam, quoniam sibi cõiuncta est, uiuificam esse, atque fideles doceret, suum, non alterius corpus

esse. Cyrillus in Ioannem, libro 4. cap. 14.

Quare qui carnem Christi manducat, uitam habet æternam: habet enim hæc caro Dei, uerbũ quod naturaliter uita est, propterea dicit: Quia resuscitabo eum in nouissimo die. Ego enim dixit, id est corpus meum quod comeditur, resuscitabo eum. Nõ enim alius ipse est quàm caro sua: nõ id dico, quia natura nõ sit alius, sed quia post incarnationem, in duos se diuidi filios minime patitur. Ego igitur, inquit, qui homo factus sum, per meam carnem, in nouissimo die comedẽtes resuscitabo. Nempe impossibile omnino est, ne interitus & mors ab eo qui naturaliter uita est, superetur: propterea quanuis mors, quæ propter peccatum nostrum in naturam nostram insiliit, corpus humanum ad corruptionem impellat, tamen quia filius Dei homo factus est, omnes profecto resurgemus. Nõ enim potest natura nostra uitæ coniuncta, non uiuificari. Et quemadmodum si quis scintillã ignis in fœno aut palea occultauerit, totum inde ignitũ necessario fiet: sic uerbum Dei tanquam scintilla in naturam nostram immissum, totam inde inflammauit, atq; ad uitã interitu penitus destructo reduxit. Cyrillus in Ioannem, lib. 4. cap. 15.

Sicuti enim si quis liquefactæ ceræ aliam ceram infuderit, alteram cum altera per totum cõmisceat necesse est: si quis carnem & sanguinem Domini recipit, cum ipso ita coniungatur, ut

Christus in ipso, & ipse in Christo inueniatur. Simile quodammodo apud Matthæum comperies: Simile est, inquit, regnum cælorum fermẽto, quod acceptum abscõdit mulier in farinæ satis tribus. Quid igitur fœmina sit, & quæ satorũ trinitas, aut omnino satum quid sit, loco suo dicetur: nunc autem de fermento solum dicamus. Sicut parum (ut Paulus ait) fermenti totam massam fermentat: sic paruula benedictio, totum hominẽ in seipsum attrahit, & sua gratia replet: & hoc modo in nobis Christus manet, & nos in Christo. Cyrillus in Ioannem, lib.4.cap.17. 1.Cor.5.

Quemadmodum igitur (inquit) homo factus sum uoluntate patris, qui è naturali uita emanaui, & homo factus uiuo, corpúsq; meum uita repleui, non aliter qui carnem meam manducat, propter me uiuet. Mortalẽ enim carnẽ assumpsi: sed quia naturaliter uita existens habito in ipsa, totam ad uitã meam reformaui. Non enim sum uictus interitu carnis, sed ut Deus, omnẽ interitum & mortem ipse superaui. Vt igitur (nõ enim grauabor iterum dicere) quanuis me pater misit, id est homo factus sum, uiuo tamen propter patrem, id est genitoris naturam ad unguem cõseruo: sic qui manducatione carnis meæ me recipiet, uiuet profecto totus ad me reformatus, qui uiuificare possum, quoniam ex uiuo patre sum. A patre autem se carnem factum esse affirmat, cum scriptum sit, Spiritus sanctus superue- Luc.1.

niet in te, & uirtus altissimi obumbrabit tibi. Vt rursus intelligas, quia una patris & filij & spiritus sancti natura sit, ideo non esse diuisas operationes: sed quod ab una persona factum dicitur, id opus trinitatis totius est. Cyrillus in Ioannē, libro 4.cap.18.

Corpus enim est, nō cuiusuis hominis, cuius caro prodesse quicquam non potest: non enim Pauli aut Petri, aut cæterorum, sed ipsius uitæ &
Coloss.2. Saluatoris nostri Iesu Christi corpus, in quo deitatis plenitudo corporaliter habitat, facere hæc potest. Nam si mel, quum naturaliter dulce sit, ea dulcia facit quibus immiscetur, nonne stultū erit uiuificam uerbi naturam putare, non dedisse homini in quo habitat, uiuificandi uirtutem? Quas ob res caro quidem cæterorum omnium quicquā uerè nō prodest: caro autē Christi, quia in ipsa unigenitus Dei filius habitat, sola uiuificare potest. Spiritū uerò seipsum appellat, quo-
2 Cor.3. niā Deus spiritus est: &, ut ait Paulus, Dominus spiritus est. Nec ista dicimus, quia spiritum sanctum in propria persona subsistere nō putemus, sed quia sicut factus homo, filium se hominis appellat, sic se à proprio spiritu spiritum nominat: Non est enim alienus ab eo spiritus suus. Cyrillus in Ioannem, lib.4.cap.23.

Spiritum enim hic ipsam carnē nuncupauit, non quia naturā carnis amiserit, & in spiritum mutata sit: sed quia summè cum eo coniuncta,

totam uiuificandi uim hausit. Nec turbari propter hoc decet, nam qui Domino cóglutinatur, unus cum eo spiritus est: quomodo igitur caro sua, una cũ eo non appellabitur? Huiusmodi ergo est quod dicitur: Putatis, inquit, me dixisse uiuificum natura sui terrestre hoc esse corpus? Ego uerò de spiritu, & de uita æterna loquutus sum: non enim natura carnis uiuificũ reddit spiritum, sed spiritus uirtus uiuificam carnem efficit. Cyrillus in Ioannem, lib. 4. cap. 24.

Nam ipsum etiam Domini corpus coniuncti uirtute uerbi sanctificatur, & ad benedictionem mysticam adeo actiuum fit, ut possit sanctificationem nobis suam immittere. Vnde ipse quoq; Saluator quum ad Iudęos multa de carne sua disſereret, ac uiuificum uerè panem eam appellaret: Panis enim, inquit, qué ego dabo, caro mea est, quam ego dabo pro mundi uita. Stupentibus illis, & quomodo id fieri posſit dubitátibus, dicebat: Spiritus est qui uiuificat, caro nihil prodest. Verba quę ego loquutus sum uobis, spiritus sunt & uita. Aperte nanque hic ad sanctificandum, uiuificandúmq; nihil prodesse carnem ostendit, in quantũ scilicet naturę humanę caro est: quum igitur deitati seruatio attribuatur, Non debetis, inquit, carnis præsentiam propter hoc desiderare. Cyrillus in Ioannem, lib. 11. cap. 22.

Vt igitur inter nos & Deum singulos uniret, quanuis corpore simul & anima distemus, mo-

dum tamen adinuenit, consilio patris & sapientiæ suæ congruentem: suo enim corpore credentes, per communionem mysticam benedicés, & secum, & inter nos, unũ nos corpus efficit. Quis enim eos, qui unius sancti corporis unione in uno Christo uniti sunt, ab hac naturali unione alienos putabit? Nam si omnes unum pané manducamus, unum omnes corpus efficimur: Diuidi enim atque seiungi Christus non patitur. Id-
Ephe.5. circo etiam Ecclesia corpus Christi facta est, & nos singuli membra Christi, secũdum Paulum. Cyrillus in Ioannem, lib.11.cap.26.

Viuificat quidem nos ut Deus, ueruntamen non in solo hoc quòd particeps est spiritus sancti, sed & manducabilem apponens assumptam carnem filij hominis, dicebat enim: Amen amé dico uobis, nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis uitam in uobis. Cyrillus ad Theodosium, de recta fide.

Hominis caro, quantum attinet ad propriam naturã, non esset uiuifica, sed neque sanguis humanus, si communis esset, & per se: uiuificat autem corpus Christi & sanguis preciosus. Nã posse uiuificare id quod uitæ indigum est, soli Deo conuenit: Deus igitur Christus: sic enim erit uiuificum corpus Christi. Siauté homo seorsum intelligeretur, Christi appellationem uenerabilé assequutus, & nudam filij personam gerés, quomodo

modo esset uiuificũ corpus eius? Cyrillus ad Reginas, de recta fide ex epistola ad Corint. priore.

Sanctũ ac uiuificum incruentúmq; in Ecclesiis celebramus sacrificium, nõ hominis alicuius nobis similis & communis corpus: consimiliter & preciosum sanguinem esse, quod proponitur credentes, sed magis tanquam proprium uiuificantis uerbi corpus & sanguinẽ accipimus. Cõmunis enim caro uiuificare non potest. Et hoc ipse Seruator testatur, dicens, Caro non prodest quicquam, spiritus est qui uiuificat. Quoniam enim uerbi facta est propria, ob eam causam intelligitur, & est uiuifica, sicut Seruator dicit, Sicut misit me uiuens pater, & ego uiuo propter patrem, & qui manducat me, etiam ille uiuet propter me. Declaratio Cyrilli super Canonem 11. Concilii Ephesini. *Ioan.6.*

Nec dubites an hoc uerum sit, eo manifeste dicẽte, Hoc est corpus meũ, sed potius suscipe uerba Saluatoris in fide. Cum enim sit ueritas, non mentitur. Insaniunt igitur dicẽtes mysticam benedictionem à sanctificatione cessare, si quæ reliquiæ remanserint eius in diem subsequentem: Non enim mutabitur sacrosanctũ corpus Christi, sed uirtus benedictionis & uiuificatiua gratia, iugis in eo est. Virtus enim uiuificatiua Dei patris, unigenitũ uerbum est, quod caro factum est, non desinens esse uerbum, sed efficiens carnẽ uiuificatiuam. Si enim in aliquo liquore modi- *Mat.26.*

cum panis immmiſeris, reperies hunc imbibitũ qualitate illius. Igitur uiuificatiuum Dei uerbũ uniens ſeipſum propriæ carni, fecit eam uiuificatiuã. Nunquid ergo & quoniam in nobis uita Dei eſt, Dei uerbo exiſtẽte in nobis uiuificatiuũ erit noſtrũ corpus? Sed aliud eſt ſecundum participationis habitudinẽ nos habere in nobis Dei filium: aliud ipſum fuiſſe factum carnem, id eſt, corpus ſumptũ ex alma Virgine: proprium corpus effeciſſe. Decebat ergo eum noſtris quodammodo uniri corporibus, per ſacram eius carnem & precioſum ſanguinẽ, quæ accipimus in benedictione uiuificatiua, in pane & uino. Ne enim horreremus carnem & ſanguinẽ appoſita ſacris altaribus, condeſcendens Deus noſtris fragilitatibus, influit oblatis uim uitæ, conuertens ea in ueritatem propriæ carnis, ut corpus uitæ quaſi quoddam ſemen uiuificatiuũ inueniatur in nobis, unde ſubdit: Hoc facite in meam commemorationem. Cyrillus ad Caloſyrium.

Luc.22.

1.Cor.7. Nolite fraudare inuicem, niſi fortè ex cõſenſu ad tempus, ut uacetis orationi. Oro te quale illud bonum eſt quod orare prohibet? quod corpus Chriſti accipi non permittit? Hieronymus aduerſus Iouinianum, lib.1.

Si per coitum quod minus eſt impeditur, id eſt orare: quanto magis quod plus eſt, id eſt corpus Chriſti prohibetur accipere? Hieronymus aduerſus Iouinianum Apologia.

An

An idcirco arguor, quòd de meo ausus sum adiicere, quale illud bonũ est quod corpus Christi accipere nõ permittit? Ad hoc breuiter respõdebo: quid est maius? orare, an corpus Christi accipere? utique accipere corpus Christi. Si per coitum quod minus est impeditur, multò magis quod maius est. Hieronymus Apologia aduersus Iouinianum.

Panem nostrum quotidianũ, siue super omnes substantias, uenturum Apostoli deprecãtur, ut digni sint assumptione corporis Christi: Et uos per nimiam sanctitatem securámq; iustitiã audacter uobis cælestia dona uendicatis. Hieronymus aduersus Pelagianos, lib. 3. *Mat. 6.*

Et afferte uitulum saginatum, & occidite & manducemus & epulemur, quoniam hic filius meus mortuus fuerat & reuixit, perierat & inuẽtus est. Vitulus saginatus qui ad pœnitentię immolatur salutẽ, ipse Saluator est, cuius quotidie carne pascimur, cruore potamur. Hieronymus ad Damasum, de filio prodigo. *Luc. 15.*

Nos autem audiamus panẽ quem fregit Dominus deditq; discipulis suis, esse corpus Domini Saluatoris, ipso dicente ad eos, Accipite & comedite, hoc est corpus meum: & calicem illum esse, de quo iterum locutus est, Bibite ex hoc omnes, hic est sanguis meus noui testamẽti, qui pro multis effundetur, & cætera. Iste est calix de quo in Propheta legimus, Calicem salutaris accipiã. *Psal. 113.*

Psal.22. Et alibi: Calix tuus inebriãs quàm præclarus est. Hieronymus ad Hedibiam quæstione 2.

Si ergo panis qui de cælo descendit, corpus est Domini, & uinũ quod discipulis dedit, sanguis illius est noui testamenti, qui pro multis effusus est in remissionem peccatorum: Iudaicas fabulas repellamus, & ascẽdamus cum Domino cœnaculum magnum, stratum, atque mundatum: & accipiamus ab eo sursum calicem noui testamenti, ibiq; cum eo Pascha celebrantes, inebriemur ab eo uino sobrietatis. Hieronymus ad Hedibiam quæstione 2.

Ioan.6. Non Moyses dedit nobis panem uerum, sed Dominus Iesus, ipse conuiua & conuiuium, ipse comedens & qui comeditur: illius bibimus sanguinẽ, & sine ipso potare nõ possumus, & quotidie in sacrificiis eius de genimine uitis ueræ & uineæ Sorec, quæ interpretatur electa: rubentia musta calcamus, & nouum ex his uinum bibimus de regno patris, & cætera. Hieronymus ad Hedibiam quæstione 2.

Psal.109. Quod autem ait, Tu es sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech: mysterium nostrum in uerbo ordinis significatur, nequaquam per Aaron irrationabilibus uictimis immolandis, sed oblato pane & uino, id est, corpore & sanguine Domini Iesu. Hieronymus quęstionibus in Genesim.

Et arbitrati sunt iugum meum leue, esse grauissimum,

uiſſimum, & declinaui ad eos deſerẽs regna cælorũ: ut cum eis ueſcerer, aſſumpta forma hominis, ſiue dedi eis eſum corporis mei, ipſe & cibus & conuiua. Hieronymus in Oſe, lib.3.cap.11.

Moyſes quadraginta diebus ieiunauit in mõte Sina: & Helias fugiens Iezabel, & Dei deſuper ira pendente, quadraginta dies ieiunaſſe deſcribitur. Ipſe quoque Dominus uerus Iona miſſus ad prædicationem mundi, ieiunauit quadraginta dies: & hęreditatẽ nobis ieiunij derelinquens, ad eſum corporis ſui ſub hoc numero, noſtras animas præparat. Hieronymus in Ionam, cap.3. *Exod.* 34. *3.Reg.* 34. *Mat.*4.

Polluimus panem, id eſt corpus Chriſti, quãdo indigni accedimus ad altare, & ſordidi mundum ſanguinẽ bibimus, & dicimus, menſa Domini deſpecta eſt, non quòd hoc aliquis audeat dicere, & quod impie cogitat ſcelerata uoce proferre, ſed opera peccatorum deſpiciunt menſam Dei. Hieronymus in Malachiam, cap.1.

Bonum eſt itaque ueros cibos & ueram ſumere potionem, quos de agni carne & ſanguine, in diuinis uoluminibus inuenimus. Hieronymus in Eccleſiaſten, cap.2.

Qui ſimul mecum dulces capiebas cibos) Cũ mandatis uitæ, & uoluntate patris plerunque refectus es: cibus enim dulcis eſt, patris facere uolũtatem, ut illud, Qui intingit mecum manum in paropſide, leuabit contra me calcaneum ſuũ: Vel cibus dulcis, id eſt, corpus & ſanguis Chri- *Pſal.*54. *Ioan.*13.

sti, quod ipse accepit indignus. Hieronymus in Psal.54.

Pane cæli saturauit eos) sicut enim illi de cælis fluente manna refecti sunt, ita nos hodie in Ecclesia corpore agni accepto reficimur. Hieronymus in Psal.105.

Hoc solum dicamus, quare dixerit secundum ordinem: Secũdum ordinem, nequaquã sacerdos eris secundum uictimas Iudaicas, sed eris sacerdos secũdum ordinem Melchisedech. Quomodo enim Melchisedech rex Salem, obtulit panem & uinum: sic & tu offeres corpus tuum & sanguinem, uerum panem & uerum uinum. Iste Melchisedech, ista mysteria quę habemus, dedit nobis. Ipse qui dixit, Qui manducauerit carnem meam, & biberit sanguinem meum: secundum ordinem Melchisedech tradidit nobis sacramentum suum. Hieronymus in Psal.109.

Gen.14. *Ioan.6.*

Qui dicit panem nostrum quotidianũ da nobis hodie, utiq; esuriens loquitur, dat escam esurientibus. Putat aliquis quòd panem cælestem de mysteriis dicat: Et hoc quidem accipimus, quia uera caro Christi est. Cęterum dicamus & aliter: Panis Christi & caro eius, sermo diuinus est & doctrina cælestis. Hieronymus in Psal.145.

Postquam typicum pascha fuerat impletum, & agni carnes cum Apostolis comederat, assumit panem qui confortat cor hominis, & ad uerum paschæ transgreditur sacramẽtum, ut quomodo

modo in præfiguratione eius, Melchisedech sũ- Gen.14.
mi Dei sacerdos, panem & uinum offerens fecerat, ipse quoq; ueritatẽ sui corporis & sanguinis repræsentaret. Hieronymus in Matthæũ, cap. 26.

Itaque sicut nobis licet uel ieiunare semper, uel semper orare, & diem dominicum accepto Domini corpore indesinẽter celebrare gaudentibus: nõ ita & Iudæis fas est omni tempore immolare agnum, pentecosten agere, tabernacula figere, ieiunare quotidie. Hieronymus in epistola ad Galatas, lib. 2. cap. 4.

Si laicis imperatur ut propter orationem abstineant se ab uxorũ coitu, quid de episcopo sentiendum est, qui quotidie pro suis populíq; peccatis, illibatas Deo oblaturus est uictimas? Hieronymus in epist. ad Titum, cap. 1.

Tantum interest inter propositionis panes & corpus Christi, quantũ inter umbram & corpora, inter imaginem & ueritatem, inter exemplaria futurorũ, & ea ipsa quæ per exemplaria præfigurabãtur. Hieronymus in epist. ad Titũ, cap. 1.

Sed ignoramus absque charitate pacem, sine pace communionem. Legimus quoque in Euãgelio: Si offers munus tuum ad altare, & ibi re- Mat.5.
cordatus fueris, quia frater tuus habet aliquid aduersum te, dimitte ibi munus tuum coram altari, & uade prius reconciliari fratri tuo, & tunc ueniens offer munus tuum. Si munera nostra absque pace offerre non possumus, quãtò magis

& Christi corpus accipere? qua conscientia ad Eucharistiam Christi accedam, & respondebo Amen, cũ de charitate dubitẽ porrigentis? Hieronymus aduersus Ioannẽ Hierosolymitanum.

Dupliciter uerò sanguis Christi & caro intelligitur, uel spiritualis illa atque diuina, de qua ipse dixit: Caro mea uerè est cibus, & sanguis meus uerè est potus: &, Nisi mãducaueritis carnem meam & biberitis sanguinem meum, non habebitis uitam æternã: uel caro & sanguis, quæ crucifixa est, & qui militis effusus est lãcea, iuxta hanc diuisionem & in sanctis eius diuersitas sanguinis & carnis accipitur, ut alia sit caro, quę uisura est salutare Dei, alia caro & sanguis, quæ regnum Dei non queant possidere. Hieronymus in epistola ad Ephesios, lib.1.cap.1. *Ioan.6.* *nõ est alia nã sãgui*

Hieronymus hic admonet, Christum uerum Deum & uerum hominẽ, cum unum duntaxat corpus habeat, ueram humanam carnem & uerum sanguinẽ de Maria uirgine matre sua sumpsisse. Quæ quidem caro, dum in terris uiueret, omnibus humanæ naturæ infirmitatibus (excepto peccato) subdita, patibilis usque ad mortẽ, insultãtibus Iudæis, à militibus crucifixa est, palam omnibus qui aderant intuentibus. Et similiter sanguis Christi in corpore patibili, militis lancea fusus est, in conspectu omnium qui tunc interfuerunt. Cæterum illa eadem caro post resurrectionem iam in sempiternum uiuens, nec

morti aut passionibus amplius subiecta, ad immortalitatem prouecta est. Itaque omnibus glorificati corporis dotibus prædita, ac eo modo spiritualis & diuina reddita, uerè inuisibiliter est in sacramento. Attamen eo modo, quo Christus in terris uixit, patibilis, & infirmitatibus obnoxius, omniúmq; oculis conspicabilis, caro eius mysteriis nunc uelata, non uidetur esse in sacramẽto. Hæc autem carnis differẽtia non in eius substantia, sed in qualitate animaduertẽda est, ut & eadem sit caro per essentiam, & aliquo modo nõ eadem esse uideatur, iam alterata per gloriam. Iuxta hãc diuisionem, inquit Hieronymus, sicut in carne Christi, sic etiam in sanctis eius, diuersitas carnis & sanguinis accipitur, ut alia sit caro quæ uisura est salutare Dei, alia caro & sanguis, quæ regnum Dei non queant possidere. Nã quis nescit carnem nostram nunc esse mortalem, infirmam, animalem, aggrauantem animam, quæ regni Dei hæreditatem consequi non potest, si- *1.Cor.15.*
cut nec corruptio incorruptionem possidebit: postea tamen futuram gloriosam, spirituale, incorruptam, & immortalem, qua Deum facie ad *1.Cor.13.*
faciem uidebimus? Oportet nanque (inquit Paulus) corruptibile hoc, induere incorruptionẽ: & mortale hoc, induere immortalitatem. Quòd si nostra caro in substãtia eadẽ est, quæ iam seminatur in corruptione, & quæ resurget in incorruptione: certè eadẽ est caro Christi, quæ crucifixa

fuit, ſanguíſque qui militis lancea effuſus eſt, &
Ioan. 6. illa eius caro, de qua Dominus dixit: Niſi manducaueritis carnem meam, & ſanguinem meum biberitis, nõ habebitis uitam æternam: quanuis in modo diuerſitas quædã intelligatur, ut in ſacramento ſit caro ſpiritualis & diuina: quæ uerò in cruce paſſa eſt caro, fuerit infirma & mortalis.

In hanc ſententiã Auguſtinus exponens pſalmum nonageſimum octauum, ſcripſit: Non hoc corpus quod uidetis, manducaturi eſtis, & bibituri illum ſanguinem quem fuſuri ſunt, qui me crucifigẽt: cum paulo antè idem ſcripſiſſet, Chriſtum ipſam carnẽ, quam de carne Mariæ accepit, & in qua hic ambulauit, nobis manducandã ad ſalutem dediſſe, ut intelligamus Chriſti carnem in ſubſtantia eandem utrobique fuiſſe, ſed in forma & qualitate quaſi alterã nempe in cruce uiſibilem & patibilem: in ſacramento autem uelatam & ſpiritualem.

Illud ipſum Iuo Epiſcopus Carnotẽſis, uir ſanctus & admodum eruditus, centum & triginta annis Gratiano, & omnibus Scholaſticis antiquior, in epiſtola ſua ad Haymericum Abbatem annotauit, ſic ſcribens: Item dixiſti te hærere in quibuſdam uerbis beati Auguſtini, conãtis determinare uerba Domini duodecim Apoſtolos inſtruentis, qui remanſerant ſeptuaginta ferme retro abeuntibus. Sunt autẽ hæc uerba: Non hoc corpus quod uidetis manducaturi eſtis, neque

bibituri

bibituri illum ſanguinem, quem fuſuri ſunt illi qui me crucifigent. Quod ſic conuenienter intelligi poteſt, quia & ipſum eſt, & non ipſum: ipſum quidem materiali eſſentia, ſed non ipſum uiſibili forma. Vnde & ſubditur: Et ſi neceſſe eſt illud uiſibiliter celebrari, neceſſe eſt tamen inuiſibiliter intelligi. Ipſi enim qui receſſerũt à Domino, putabant quòd carnes Domini uiuentis beſtiali more eſſent in fruſta ſciſſuri, & aut elixas uel aſſas in uerubus comeſturi: quòd ſi nollent, non poſſent eius eſſe diſcipuli. Nos autem ſic immolatum Chriſtum mãducamus & bibimus, ut integrum eum ad dexteram patris manere credamus: & cum ſemel in diſtinctione membrorum ſuorum, in manifeſtatione corporis ſui ſe obtulerit hoſtiam uiuẽtem, paſſibilem, & mortalem, quotidie tamen ſub uelamento panis & uini, à ſancta Eccleſia immolatur, & non in partes ſciſſum neq; cruentũ corpus eius fidelium ore percipitur. Et hoc eſt quod dicitur: Nõ hoc corpus quod uidetis, mãducaturi eſtis, Neque enim quod de altari ſumimus, beatus Auguſtinus uerum corpus eſſe negaret, qui hoc in pleriſque tractatuum ſuorum locis euidenter affirmat. Vnde dicit in quodã Sermone de uerbis Euãgelij, Quod uidetis in altari panis eſt & calix, quod etiam oculi renunciant: quod autem fides poſtulat inſtruenda, panis eſt corpus, calix eſt ſanguis. Et interpoſitis quibuſdã, Quomodo

(inquit) panis est corpus, uel quod habet calix, quomodo est sanguis? Ista fratres ideo dicuntur sacramenta, quia aliud uidetur, aliud intelligitur. Item idem in sermone ad Neophytos: Hoc accipite in pane, quod pependit in cruce: hoc accipite in calice, quod manauit de Christi latere. Hactenus Iuo.

Sanguine læta redit fuso gens impia Christi,
Gustato Christi sanguine, læta redit. Sedulius in Hymno.

Fonte renascētes, mēbris ac sanguine Christi
Vescimur, atq; ideo tēplū deitatis habemur.
Sedulius, Carmine Paschali, lib.5.

Nec Dominum latuere doli, sceleris'q; futuri
Ioan.13. Prodidit auctorem, panem cui tradidit ipse,
Qui panis tradendus erat: Nam corporis atq;
Sāguinis ille sui postquā duo munera sanxit,
Atq; cibū potū'q; dedit, quo perpete nunquā
Esuriant sitiántq; animæ sine labe fideles,
Protinus in Iudam, sedes ubi liuor habebat,
Spiritus intrauit teterrimus, armáq; sumens,
In Dominum seruile dedit consurgere bellū.
Sedulius, Carmine Paschali, lib.4.

Non ista mandauit nobis, sed tantummodo memoriam sui ad altare tuum fieri desiderauit, cui nullius diei prætermissione seruierat, unde *Coloss.2.* sciret dispensari uictimā sanctam, qua deletum est chirographum quod erat contrarium nobis, qua triumphatus est hostis. Augustinus, Confessionum

ſionum libro 9, capite 13.

Vouentur autem omnia quę offeruntur Deo, maxime ſancti altaris oblatio, quo ſacramento prædicatur noſtrum aliud uotum maximũ, quo nos uouimus in Chriſto eſſe mãſuros, utique in compage corporis Chriſti. Cuius rei ſacramentum eſt, quòd unus panis unum corpus multi ſumus. Ideo in huius ſanctificatione & diſtributionis pręparatione, exiſtimo Apoſtolum iuſſiſſe proprie fieri προσευχὰς, id eſt orationes. Auguſtinus Paulino, Epiſtola 59.

1.Cor.10.

1.Tim 2.

Iſte autem qui uetera tranſiſſe ſic dicit, ut in Chriſto cederet ara altari, gladius ieiunio, precibus ignis, pani pecus, poculo ſanguis: neſcit altaris nomẽ magis Legis & Prophetarũ literis frequentatum, ut altare Deo prius in tabernaculo, quod per Moyſen factum eſt collocatum. Aram quoque in Apoſtolicis literis inueniri, ubi martyres clamant ſub ara Dei. Dicit ceſſiſſe pani pecus, tanquam neſciens & tunc in Domini mẽſa panes propoſitionis poni ſolere, & nunc ſe de agni immaculati corpore partem ſumere. Dicit ceſſiſſe poculo ſanguinem, non cogitans etiam nunc ſe accipere in poculo ſanguinem. Auguſtinus Caſulano, Epiſt. 96.

Exod.38.

Apoc.6.

Quanto ergo melius & congruentius uetera trãſiſſe, & noua in Chriſto facta eſſe ſic diceret: ut cederet altare altari, gladius gladio, ignis igni, panis pani, pecus pecori, ſanguis ſanguini? Au-

gustinus Casulano, Epistola 85.

Liquido apparet, quando primùm acceperũt discipuli corpus & sanguinem Domini, non eos accepisse ieiunos. Nunquid tamen propterea calumniandum est uniuersæ Ecclesię quod à ieiunis semper accipitur? Ex hoc enim placuit spiritui sancto, ut in honorem tanti sacramenti, in os Christiani prius dominicum corpus intraret, quàm exteri cibi. Nam ideo per uniuersum orbẽ mos iste seruatur. August. Ianuario, Epist. 118.

Namq; Saluator quò uehementius commendaret mysterij illius altitudinem, ultimum hoc uoluit infigere cordibus & memoriæ discipulorum, à quibus ad passionem digressurus erat. Et ideo non præcepit quo deinceps ordine sumeretur, ut Apostolis per quos Ecclesias dispositurus erat, seruaret hunc locũ. Nam si hoc ille monuisset, ut post cibos alios semper acciperetur, credo quòd eum morem nemo uariasset. Augustinus Ianuario, Epist. 118.

Psal. 21. Vota mea reddam coram timentibus eum: edent pauperes & saturabũtur, & laudabũt Dominum qui requirunt eum. Ipsi sunt paruuli de *Mat. 11.* quibus dixit: Et reuelasti ea paruulis, timẽtes eũ, & pauperes, id est, humiles qui non alta sapiunt, sed timent timore illo casto, non quo pœna formidatur, sed quo gratia cõmendatur. Vota uerò sua, sacrificiũ uult intelligi corporis sui, quod est fideliũ sacramẽtũ. August. Honorato, Epist. 120.

Tolerat

Tolerat ipse Dominus Iudam, diabolum, furem, & uēditorem suum: sinit accipere inter innocentes discipulos, quod fideles nouerunt, preciū nostrū. August. Epist. 162. cōtra Donatistas.

Traditorem enim suum, qui iam preciū eius acceperat, usque ad ultimum pacis osculum, inter innocētes secum esse perpessus est: quibus nō tacuit esse inter illos tanti sceleris hominem, & tamen primum sacramentū corporis & sanguinis sui, nōdum illo excluso communiter omnibus dedit. Augustinus, Epistola 163.

Neque negandum est defunctorum animas pietate suorum uiuentium releuari, cum pro illis sacrificiū mediatoris offertur, uel eleemosynæ in Ecclesiis fiunt. Sed eis hæc prosunt, qui cū uiuerēt, ut hæc sibi postea, prodesse possent meruerunt. Est enim quidam uiuendi modus, nec tam bonus ut nō requirat ista post mortem, nec tam malus, ut ei non prosint ista post mortem. Est uerò talis in bono, ut ista nō requirat: & rursus talis in malo, ut nec his ualeat, cum hæc uita trā sierit adiuuari. Quocirca hic omne meritum comparatur, quo possit post hanc uitam releuari quispiam uel grauari. Augustinus in Enchiridio. cap. 110.

Cum ergo sacrificia siue altaris, siue quarumcūque eleemosynarum, pro baptizatis defunctis omnibus offeruntur: pro ualde bonis, gratiarum actiones sunt, pro nō ualde malis, propitiationes

sunt: pro ualde malis etsi nulla sunt adiumenta mortuorum, qualescunque uiuorum cõsolationes sunt. Quibus autem prosunt, aut ad hoc prosũt, ut sit plena remissio, aut certè ut tolerabilior fiat ipsa dãnatio. August. in Enchiridio, cap. 110.

Potuit tamen Paulus significando prædicare Dominum Iesum Christum, aliter per linguam suam, aliter per epistolam, aliter per sacramentũ corporis & sanguinis eius. Nec linguam quippe eius, nec membranas, nec atramentum, nec significantes sonos lingua editos, nec signa literarũ conscripta pelliculis, corpus Christi & sanguinem dicimus, sed illud tantum quod ex fructibus terræ acceptũ, & prece mystica consecratum, ritè sumimus ad salutẽ spiritualem, in memoriã pro nobis dominicæ passionis. Quod cũ per manus hominũ ad illam uisibilem speciem perducitur, nõ sanctificatur ut sit tam magnum sacramentum, nisi operante inuisibiliter spiritu Dei. Augustinus de Trinitate, lib. 3. cap. 4.

Quid tam mundũ pro mũdandis uitiis mortalium, quàm sine ulla contagione carnalis concupiscentię, caro nata in utero, & ex utero uirginali? & quid tam gratè offerri & suscipi posset, quàm caro sacrificij nostri corpus effectũ sacerdotis nostri? August. de Trinitate, lib. 4. cap. 14.

Ioan. 6. Sed cum Dominus dicat: Nisi manducaueritis carnem meam, & biberitis meum sanguinẽ, non habebitis uitã in uobis: quid sibi uult quòd à san-

à ſanguine ſacrificiorum, quæ pro peccatis offerebantur, tantopere populus prohibetur, ſi illis ſacrificiis unum hoc ſacrificium ſignificabatur, in quo uera ſit remiſſio peccatorum? A cuius tamen ſacrificij ſanguine in alimentum ſumẽdo, non ſolum nemo prohibetur, ſed ad bibendum potius omnes exhortãtur qui uolunt habere uitam. Auguſt. Quæſt. ſuper Leuiticũ, lib. 3. cap. 57.

Manna autẽ typus eſt eſcæ ſpiritualis, quæ reſurrectionis Domini ueritas facta eſt in Euchariſtię myſterio. Auguſtinus, Quæſt. ex Nouo teſtamento. quæſt. 95.

In Machabęorum libris legimus oblatum pro mortuis ſacrificium. Sed etſi nunquã in ſcripturis ueteribus omnino legeretur, nõ parua hac cõſuetudine claret authoritas, ubi in precibus ſacerdotis, quæ Domino Deo ad eius altare funduntur, locum ſuum habet etiam commẽdatio mortuorum. Quæ cum ita ſint, nõ exiſtimemus ad mortuos pro quibus curam gerimus, peruenire, niſi quod pro eis, ſiue altaris, ſiue orationũ, ſiue eleemoſynarum ſacrificiis ſolenniter ſupplicamus. Quanuis non pro quibus fiant omnibus proſunt, ſed his tantum quibus dum uiuunt, cõparatur ut proſint. Auguſtinus de cura pro mortuis, cap. 18. *2. Mac. 12*

De ſacramento ſanè quod accepit, cum ei bene commendatum fuerit, ſignacula quidem rerum diuinarum eſſe uiſibilia, ſed res ipſas inuiſi-

biles in eis honorari, nec sic habendam esse illam speciem benedictione sanctificatã, quemadmodum habetur in usu quolibet. Dicendum etiam quid significet & sermo ille quem audiuit, quid in illo condatur, cuius illa res similitudinem gerit. August. de Catechisandis rudibus, cap. 26.

Panis quotidianus aut pro his omnibus dictus est, quę huius uitæ necessitatẽ sustentant, de quo
Mat. 6. cum præcipit, ait: Nolite cogitare de crastino: ut ideo sit additum, da nobis hodie: aut pro sacramento corporis Christi, quod quotidie accipimus, aut pro spirituali cibo, de quo idem Domi-
Ioan. 6. nus dicit: Operamini escam quę non corrumpitur. Si quis autem etiam illa quæ de uictu corporis necessario, uel sacramẽto Dominici corporis, istam sententiam uult accipere, oportet ut coniunctè accipiantur omnia tria, ut scilicet quotidianum panem simul petamus, & necessarium corpori, & sacramentum uisibile, & inuisibile uerbi Dei. Augustinus de Sermone Domini in monte, lib. 2.

1. Cor. 10. Hoc est sacrificium Christianorum, multi unũ corpus sumus in Christo, quod etiam sacramẽto altaris fidelibus noto, frequentat Ecclesia, ubi ei demõstratur, quòd in ea oblatione quam offert, ipsa offeratur. Augustinus de ciuitate Dei, libro 10, cap. 6.

Philip. 2. Vnde uerus ille mediator, in quantum formã
1. Tim. 2. serui accipiens, mediator effectus est Dei & hominum,

minum, homo Christus Iesus, cum in forma Dei sacrificium cum patre sumat, cum quo & unus est Deus: tamē in forma serui sacrificium maluit esse, quàm sumere, ne uel hac occasione quisquā existimaret cuilibet sacrificādum esse creaturæ. Per hoc & sacerdos est, ipse offerēs, ipse & oblatio. Cuius rei sacramentum quotidianū esse uoluit: Ecclesiæ sacrificiū, cum ipsius corporis ipse sit caput, & ipsius capitis ipsa sit corpus, tā ipsa per ipsum, quàm ipse per ipsam suetus offerri. Augustinus de ciuitate, lib.10.cap.20.

Vir tribunitius Hesperius, qui apud nos est, habet in territorio Fussalensi fundum, Cupedi appellatum, ubi cum afflictione animalium & seruorum suorum, domum suam spirituum malignorū uim noxiam perpeti comperisset, rogauit nostros (me absente) presbyteros, ut aliquis eorū illò pergeret, cuius orationibus cederét. Perrexit unus, obtulit ibi sacrificium corporis Christi, orans quantum potuit ut cessaret illa uexatio, Deóque protinus miserāte cessauit. Augustinus de ciuitate, lib.22.cap.8.

Aëriani ab Aërio quodam sunt, qui cum esset presbyter, doluisse fertur quòd episcopus nō potuit ordinari, & in Arianorum hæresin lapsus, propria quoque dogmata addidisse nōnulla, dicens: Orare, uel offerre pro mortuis oblationem non oportere, nec statuta solenniter celebranda esse ieiunia, sed cum quisque uoluerit, ieiunan-

dum, ne uideatur esse sub lege. Augustinus de Hæresibus ad quod uult Deum. Hær.53.

Noster autē panis & calix, non quilibet, quasi propter Christum in spicis & in sarmentis ligatum, sicut illi desipiunt, sed certa consecratione mysticus fit nobis, non nascitur. Proinde quod non ita fit, quamuis sit panis & calix, alimentum est refectionis, non sacramentum religionis, nisi quod benedicimus, gratiásque agimus Domino in omni eius munere, non solum spirituali, uerū etiam corporali. Quomodo ergo comparas panem & calicem nostrum, & parem religionē dicis, errorem longè à ueritate discretū? peius desipiens quàm nonnulli, qui nos propter panem & calicem, Cererem ac Liberum colere existimāt. August. contra Faustum, lib.20. cap.13.

Hebræi autem in uictimis pecorum quas offerebant Deo, multis & uariis modis, sicut re tāta dignum erat, prophetiam celebrabant futuræ uictimæ quam Christus obtulit. Vnde iam Christiani peracti eiusdem sacrificij memoriam celebrant, sacrosancta oblatione & participatione corporis & sanguinis Christi. Augustinus contra Faustum, lib.20. cap.18.

Populus autem Christianus memorias martyrum religiosa solennitate cōcelebrat, & ad excitandam imitationem, & ut meritis eorum cōsocietur, atque orationibus adiuuetur: ita tamen ut nulli martyrum, sed ipsi Deo martyrū, quāuis

in memorias martyrum, constituamus altaria. Quis enim Antistitum in locis sanctorum corporum assistens altari, aliquādo dixit, Offerimus tibi Petre, aut Paule, aut Cypriane? Sed quod offertur, offertur Deo qui martyres coronauit, apud memorias eorū quos coronauit, ut ex ipsorum locorum admonitione, maior affectus exurgat ad acuendam charitatē, & in illos quos imitari possumus, & in illum quo adiuuante possumus. Augustinus contra Faustum, lib.20.cap.21.

Nos autem audiamus & intelligamus, duo testamenta in duobus filiis Abrahæ, duabúsq; mulieribus eius commixtione fœtatis, sicut duos in carne una, Christum & Ecclesiam, istis nolentibus, sine ulla obscuritate cognoscimus: sicut mediatorem Dei & hominum, hominem Christū Iesum, carnē suam nobis manducādam, bibendúmq; sanguinem dātem, fideli corde atque ore suscipimus. Quanuis horribilius uideatur humanam carnem manducare, quàm perimere, & humanum sanguinē potare, quàm fundere. Augustinus contra aduers.legis, lib.2.cap.9. *Gen.16. & 21.*

Hoc penè in omnibus talibus quæstionibus intelligēdum admonemus, scilicet, quia omnia sacramenta cum obsint indignè tractantibus, prosunt tamen per eos, dignè sumētibus, sicut & uerbum Dei testatur. Augustinus contra epist. Parmeniani, lib.2.cap.10.

Nos dicimus tale cuique sacrificiū fieri, qua-

lis accedit ut offerat, & qualis accedit ut sumat, & eos de sacrificiis talium manducare, qui ad illa tales accedunt, quales & illi sunt. Itaque si offerat Deo malus, & accipiat inde bonus, tale cuiq; esse qualis quisque fuerit, quia & illud scriptum est, Omnia munda mundis. Augustinus contra lit. Petilliani, lib.2. cap.52.

Tit.1.

Sed sicut aliud est carnis circuncisio Iudæorum, aliud autem quod octauo die baptizatorũ nos celebramus: & aliud est Pascha, quod adhuc illi de oue celebrant, aliud autẽ quod nos in corpore & sanguine Domini accipimus: sic alius fuit baptismus Ioannis, alius est baptismus Christi. Augustinus contra lit. Petill. lib.2. cap.37.

Ioan.13. Sicut enim Iudas, cui buccellam tradidit Dominus, non malum accipiendo, sed male accipiendo locum in se diabolo præbuit: sic indigne quisque sumens dominicum sacramẽtum, non efficit, ut quia ipse malus est, malum sit, aut quia non ad salutem accipit, nihil acceperit: Corpus enim Domini & sanguis Domini nihilominus

1.Cor.11. erat, etiam illis quibus dicebat Apostolus: Qui manducat indigne, iudicium sibi manducat & bibit. Non ergo quærant in catholica hæretici

1.Tim.1. quod habent, sed quod non habent, id est finem præcepti charitatem, sine quo multa sancta haberi possunt, sed prodesse non possunt. Augustinus de baptismo, lib.5. cap.8.

Non unius modi est sanctificatio. Nam Catechumenos

chumenos secũdum quendam modum suum, per signum Christi & orationem manus impositionis puto sanctificari: & quod accipiũt, quãuis non sit corpus Christi, sanctum est tamen, & sanctius quàm cibi quibus alimur, quoniam sacramentum est. Verum & ipsos cibos quibus ad necessitatẽ sustentandæ uitæ huius alimur, sanctificari idem Apostolus dixit, per uerbum Dei & orationem, qua oramus utique nostra corpuscula refecturi. Augustinus de peccat. merit. lib.2.cap.26. 1.Tim.4.

Et ferebatur in manibus suis. Hoc uerò fratres quomodo posset fieri in homine, quis intelligat? quis enim portatur in manibus suis? manibus aliorum potest portari homo, manibus suis nemo portatur. Quomodo intelligatur in ipso Dauid secũdum literam nõ inuenimus, in Christo autem inuenimus. Ferebatur enim Christus in manibus suis, quando cõmendans ipsum corpus suum ait, Hoc est corpus meũ: ferebat enim illud corpus in manibus suis: ipsa est humilitas Domini nostri Iesu Christi, ipsa multum cõmendatur hominibus. Augustinus in Psal.33. Mat.25.

Et ferebatur in manibus suis. quomodo ferebatur in manibus suis? quia cum commendaret ipsum corpus suum & sanguinem suum, accepit in manus suas, quod norunt fideles, & ipse se portabat quodãmodo cum diceret, Hoc est corpus meum. Augustinus in Psal.33.

Psal.33. Accedite ad eum & illuminamini. Aut potius Christianus aliquis spiritualis, ad ipsum Dominum nostrum Iesum Christum inuitat ut accedamus ad eum, sed accedamus ad eum ut illuminemur, non quomodo ad eum accesserũt Iudæi ut tenebrarẽtur. Accesserũt enim illi ad illum ut crucifigerent, nos ad eum accedamus ut corpus & sanguinem eius accipiamus. Illi de crucifixo tenebrati sunt, nos manducando crucifixum, & bibendo, illuminemur. August. in Psal.33.

Quando promittebatur, tunc dicebatur: cum autem datũ est quod promissum est, ablata sunt uerba promissiua, data sunt completiua. Sacrificia ergo illa, tanquam uerba promissiua ablata sunt. Quid est, quod datũ est cõpletiuum? Corpus quod nostis: quod utinã qui nostis omnes, non ad iudicium noueritis. Videte quando dictum est, Christus enim ille est Dominus noster, modò loquens ex membris suis, modò loquens

Psal.39. ex persona sua: Sacrificium, inquit, & oblationẽ noluisti. Quid ergo? Nos iam hoc tẽpore sine sacrificio dimissi sumus? absit. Corpus autem perfecisti mihi) Hoc promittebatur quibusdam signis: ablata sunt signa promittẽtia, quia exhibita est ueritas promissa. In hoc corpore sumus, huius corporis participes sumus: quod accipimus nouimus, & qui non nostis noueritis: & cum di-

1.Cor.11. diceritis, non ad iudicium accipiatis: Qui enim manducat & bibit indignè, iudicium sibi manducat

exaug.

ducat & bibit. Perfectum enim est nobis corpus, perficiamur in corpore. August. in Psal. 39.

Fusus Domini sanguis donatus est homicidis, nō ut dicam Deicidis: quia si cognouissent, nūquam Dominū gloriæ crucifixissent. Modo homicidis donatus est, fusus sanguis innocentis: & ipsum sanguinem quem per insaniam fuderūt, per gratiam biberunt. August. in Psal. 65. *1. Cor. 2.*

Si dixerimus Catechumeno, Credis in Christo? respondet, credo, & signat se cruce Christi. Portat in fronte, & nō erubescit de cruce Domini sui: Ecce credit in nomine eius. Interrogemus eum, Manducas carnē filij hominis, & bibis sanguinem filij hominis? Nescit quid dicimus, quia Iesus non se credidit ei. Quò ergo perducit credentes & baptizatos? ad manna. Ecce dico manna: Notū est quid acceperint Iudæi, populus ille Israel: notum est quid illis pluisset Deus de cælo: Et nesciunt Catechumeni quid accipiunt Christiani? Erubescant ergo quia nesciunt: transeant per mare rubrū, manducent manna: ut quomodo crediderunt in nomine Iesu, sic se ipsis credat Iesus. Augustinus in Ioannem, tract. 11. *Ioan. 2.* *Exod. 16.*

Hoc est opus Dei ut credatis in eum quē misit ille. Hoc est ergo manducare cibum non qui perit, sed qui permanet in uitam æternā. ut quid paras dentes & uentrem? crede & manducasti. Augustinus in Ioannem, tract. 25. *Ioan. 6.*

"f. tū

Intrare quisquam Ecclesiam potest nolēs, ac-

cedere ad altare poteſt nolés, accipere poteſt ſacramentum nolens, credere non poteſt niſi uolens. Auguſtinus in Ioannem, tract.26.

Proinde ſic dictũ eſt, Caro non prodeſt quicquam, quomodo dictum eſt ſcientia inflat. Iam
1.Cor.8. ergo debemus odiſſe ſcientiã? Abſit. Et quid eſt, Sciẽtia inflat? Sola ſine charitate: Ideo adiunxit, charitas uerò ædificat. Adde ergo ſcientiæ charitatem & utilis erit ſcientia, nõ per ſe, ſed per charitatem. Sic etiam nunc caro non prodeſt quicquam, ſed ſola caro: Accedat ſpiritus ad carnẽ, quomodo accedit charitas ad ſcientiã, & prodeſt plurimum. Nam ſi nihil caro prodeſſet, uerbum caro non fieret ut inhabitaret in nobis. Auguſtinus in Ioannem, tract.27.

Ioan.6. Verba uitæ æternæ habes. Vitam enim æternam habes, in miniſtratione corporis & ſanguinis tui, & nos credimus & cognouimus, non cognouimus & credimus, & cætera. Quid credimus & quid cognouimus? quia tu es Chriſtus filius Dei uiui, id eſt, quia ipſa uita æterna tu es, & non das in carne & ſanguine tuo, niſi quod es. Auguſtinus in Ioannem, tract.27.

Mortuus eſt Chriſtus pro nobis, ſed nunquid à nobis? At uerò illi uiderunt Chriſtum ſuo ſcelere morientem, & crediderunt in Chriſtum ſuis ſceleribus ignoſcentem. Quouſque biberẽt ſanguinem quem fuderant, de ſua ſalute deſperauerunt. Auguſtinus in Ioannem, tract.31.

Nimirum

Nimirum hoc eſt quod legitur in Prouerbiis Salomonis: Si ſederis cœnare ad menſam potẽtis, conſiderans intellige quæ apponuntur tibi, & ſic mitte manum tuam, ſciẽs quia talia oportet te præparare. Nam quę menſa eſt potẽtis, niſi unde ſumitur corpus & ſanguis eius, qui animã ſuam poſuit pro nobis? Et quid eſt ad eam ſedere, niſi humiliter accedere? Et quid eſt cõſiderare & intelligere quæ apponũtur tibi, niſi digne tãtam gratiam cogitare? Et quid eſt ſic mittere manum, ut ſcias quia talia te oportet pręparare, niſi quod iam dixi, quia ſicut pro nobis Chriſtus animã ſuã poſuit: ſic & nos debemus animas pro fratribus ponere? Auguſt. in Ioannem, tract. 84. *Prouer 23* *1. Ioan. 3.*

Hoc eſt talia præparare: hoc beati martyres ardenti dilectione fecerunt: quorũ ſi non inaniter memorias celebramus, atq; in conuiuio, quo & ipſi ſaturati ſunt, ad menſam Domini accedimus, oportet ut quemadmodum ipſi, & nos talia præparemus. Ideo quippe ad ipſam menſam, non ſic eos commemoramus quemadmodum alios qui in pace requieſcunt, ut etiã pro eis oremus, ſed magis ut orent ipſi pro nobis, ut eorum ueſtigiis adhæreamus, quia impleuerũt ipſi charitatem, qua Dominus dixit nõ poſſe eſſe maiorem. Talia enim ſuis fratribus exhibuerunt, qualia de Domini menſa pariter acceperunt. Auguſtinus in Ioannem, tract. 84. *Ioan. 15*

Poſtremo ſecũdum hanc iuſtitiam, nunquid

dicturi sumus, Paulum Apostolum nõ fuisse iustum, confitentem se Christũ uidisse post ascen-
Ioan.16. sionem eius in cælum, de quo utique iam tẽpore dixerat, Iam nõ uidebitis me? Nunquid secũdum hanc iustitiam, iustus non erat gloriosissi-
Act.7. mus Stephanus, qui cum lapidaretur ait: Ecce uideo cælum apertũ, & filium hominis stantem ad dexteram Dei? Quid ergo est, Ad patrem uado, & iam non uidebitis me? Nisi quomodo sum cùm uobiscum sum. Tũc enim adhuc erat mortalis in similitudine carnis peccati, qui esurire poterat atque sitire, fatigari atque dormire. Hũc ergo Christum, id est talem Christũ, cum transisset de hoc mũdo ad patrẽ, non erant iam uisuri.
2.Cor.5. Et ipsa est iustitia fidei, de qua dicit Apostolus, Etsi noueramus Christum secundum carnem, sed nunc iam non nouimus. Augustinus in Ioãnem, tract.95.

Luc.ult. Discipuli ergo eum non agnouerunt nisi in fractione panis, & uerè qui non sibi iudiciũ manducat & bibit, in fractione panis Christũ agnoscit. Augustinus in epistolam Ioannis, tract.2.

Gratias tibi ago pro sanctissima illa effusione preciosi sanguinis eius, quo sumus redempti, simul & pro sacrosancto & uiuifico mysterio corporis & sanguinis eius, quo quotidie in Ecclesia tua pascimur & potamur, abluimur & sanctificamur, & unius summę diuinitatis participes efficimur. Augustinus Meditationum, cap.14.

Nec

Nec relinquetis ex eo quicquam usque in ma *Exod.12.*
ne. Hoc nunc agitur: comeditur enim agnus per
noctem huius seculi, ut cum mane illud uenerit
quod uesperum non habebit, iam non offeratur
sacrificiũ imaginis agni: sed ipsum agnum quẽ
quotidie comedimus, & cuius sanguinem bibi-
mus, inueniamus illic eum sacerdotẽ perfectũ,
quem constat hic pro nostra salute occisum. Au-
gustinus de Cataclysmo, cap. 4.

Hoc autem miraculo territi, consilium uitæ
ab Apostolis petiuerunt. Tunc eis Petrus annun *Act.2.*
ciauit, eum colendum quem crucifixerũt, ut eius
iam sanguinem nossent bibere credentes, quem
fuderant sæuientes. Augustinus de utilitate pœ-
nitentiæ, cap. 1.

Quantum nefas est occidere Christum? Iudæi
tamen eum occiderunt, & multi in eum postea
crediderunt, & biberunt sanguinem, dimissúm-
que est illis peccatum quod commiserunt. Au-
gustinus de Symbolo ad Catechu. lib. 1. cap. 6.

Memini sermonis mei cum de sacramẽtis tra
ctarẽ, dixi uobis quòd ante uerba Christi, quod
offertur panis dicatur: ubi Christi uerba deprom
pta fuerint, iam non panis dicitur, sed corpus ap
pellatur. Augustinus de uerbis Domini, Ser. 28.

Illud etiam quod ait: Qui manducat carnem *Ioan.6.*
meam & bibit sanguinem meum, in me manet
& ego in illo: quomodo intellecturi sumus? Nũ-
quid etiam illos hic poterimus accipere, de qui-

1.Cor.11. bus dicit Apostolus, quòd iudicium sibi manducent & bibāt? Nunquid & Iudas magistri uenditor & traditor impius, quanuis primum ipsum manibus suis confectum, sacramētum carnis & sanguinis eius cum cęteris discipulis (sicut apertius Lucas Euangelista declarat) manducaret & biberet, mansit in Christo aut Christus in eo? Multi denique qui uel corde ficto carnem illam manducant, & sanguinem bibunt, uel cum mãducauerint & biberint, apostatæ fiunt, nunquid manent in Christo, aut Christus in eis? Sed profecto est quidam modus manducandi illam carnem, & bibēdi illum sanguinem, quomodo qui manducauerit & biberit, in Christo manet & Christus in eo. Nō ergo quocunque modo quisquam manducauerit carnem Christi, & biberit sanguinem Christi, manet in Christo & in illo Christus: sed certo quodam modo, quem modū utique ipse uidebat quando ista dicebat. Augustinus de uerbis Domini, Ser. 11.

Luc.22.

Luc.14. Dixerat unus de discumbentibus, &c. Beati qui manducant in regno Dei panem: quasi in longinqua iste suspirabat, & ipse panis ante illum discumbebat. Quid est panis de regno Dei, nisi qui dicit, Ego sum panis uiuus qui de cælo descendi? Nolite parare fauces sed cor. Iudæ cōmendata est ista cœna. Ecce credimus in Christum, cum fide accipimus, in accipiendo nouimus quid cogitemus: modicum accipimus, & in corde

Ioan.6.

corde ſaginamur. Non ergo quod uidetur, ſed quod creditur paſcit. Auguſtinus de uerbis Domini, Ser.33.

Perfectio tamen in hac uita nonnulla eſt, ad quam ſancti martyres peruenerunt. Ideóque habet Eccleſiaſtica diſciplina, quod fideles nouerunt, cum martyres eo loco recitantur ad altare Dei, ibi non pro ipſis oretur. Iniuria eſt enim pro martyre orare, cuius nos debemus orationibus cõmendari. Auguſt. de uerbis Apoſtol. Ser.17.

Proinde pompa funeris, agmina exequiarum, ſumptuoſa diligentia ſepulturæ, monimẽtorum opulenta conſtructio, uiuorum ſunt qualiacunque ſolatia, non adiutoria mortuorum. Orationibus uerò ſanctę Eccleſiæ, & ſacrificio ſalutari, & eleemoſynis, quę pro eorum ſpiritibus erogãtur, non eſt dubitandum mortuos adiuuari, ut cum eis miſericordius agatur à Domino, quàm eorum peccata meruerunt. Hoc enim à patribus traditum uniuerſa obſeruat Eccleſia, ut pro eis qui in corporis & ſanguinis Chriſti cõmunione defuncti ſunt, cum ad ipſum ſacrificiũ loco ſuo commemorantur, oretur, ac pro illis quoque id offerri cõmemoretur. Cùm uerò eorum cõmendandorum cauſa, opẽra miſericordię celebrãtur, quis eis dubitet ſuffragari, pro quibus orationes Deo non inaniter allegãtur? Auguſtinus de uerbis Apoſtol. Ser.32.

Non omnino ambigendum eſt iſta prodeſſe-

defunctis,sed talibus qui ita uixerint ante mortem, ut possint eis hæc utilia esse post mortem.
Galat.5. Nam qui sine fide quæ per dilectioné operatur, eiúsq; sacramentis de corporibus exierunt, frustra illis à suis huiusmodi pietatis impenduntur officia,cuius dum hic essent pignore caruerunt,
2.Cor.6. uel non suscipientes, uel in uanum suscipientes Dei gratiam,& sibi misericordiam non thesau-
Rom.2. rizantes,sed iram. Non ergo mortuis noua merita compatantur,cum pro eis boni aliquid operãtur sui,sed eorum præcedentibus,consequẽtia ista redduntur. August.de uerbis Apost.Ser.32.

Interrogo uos fratres uel sorores,dicite mihi, quid uobis plus esse uidetur, uerbũ Dei an corpus Christi? Si uerum uultis respondere,hoc utique dicere debetis,quòd non sit minus uerbum Dei,quàm corpus Christi. Et ideo quanta solicitudine obseruamus, quãdo nobis corpus Christi ministratur, ut nihil ex ipso de nostris manibus in terram cadat: tanta solicitudine obseruemus,ne uerbum Dei quod nobis erogatur, dum aliquid cogitamus aut loquimur,de corpore nostro pereat. Quia non minus reus erit,qui uerbũ Dei negligenter audierit, quàm ille qui corpus Christi in terram cadere, negligẽtia sua permiserit. Augustinus,Homilia 26.

Ad hoc enim altare quod nunc in Ecclesia est in terra positum,terrenis oculis expositũ,ad mysteriorũ diuinorum signacula celebranda,multi

etiam

etiam ſcelerati poſſint accedere: quoniam Deus in hoc tempore commendat patientiam ſuam, & cætera. Ad illud autem altare quò præcurſor pro nobis introiuit Ieſus, quò caput Eccleſiæ præceſſit, membris cæteris ſecuturis, nullus eorum accedere poterit, de quibus ut iam commemoraui, dixit Apoſtolus, Quoniam qui talia agunt, regnum Dei non poſſidebunt. Auguſtinus Homilia 50, & de pœnitentiæ medicina. *Galat. 5.*

Eligit uerò crucem, quæ leui motu manus exprimitur, qua & contra inimici uerſutias munimur: hoc enim ſigno crucis conſecratur corpus dominicum, ſanctificatur fons baptiſmatis, initiantur etiam presbyteri, & cæteri gradus Eccleſiaſtici, & omnia quæcunque ſanctificatur, hoc ſigno dominici crucis, cum inuocatione Chriſti nominis cõſecrantur. Auguſt. Ser. 181. de tẽpore.

Omnes uiri quando cõmunicare deſiderant, lauãt manus ſuas, & omnes mulieres nitida exhibent linteamina, ubi corpus Chriſti accipiant. Non eſt graue quod dico fratres, quomodo uiri lauant aqua manus ſuas, ſic eleemoſynis lauent conſcientias ſuas. Similiter & mulieres quomodo nitidum exhibent linteolũ, ubi corpus Chriſti accipiant: ſic corpus caſtum, & cor mundum exhibeant, ut cum bona cõſcientia Chriſti ſacramẽta ſuſcipiant. Auguſtinus, Ser. 252. de tẽpore.

Sub ara, inquit, Dei uidi animas occiſorum. *Apoc. 6.* Quid reuerẽtius, quid honorabilius dici poteſt,

quàm sub illa ara requiescere, in qua Deo sacrificium celebratur, in qua offeruntur hostię, in qua
Psal.109. Dominns est sacerdos, sicut scriptum est, Tu es sacerdos in æternum secundum ordinẽ Melchisedech? Rectè sub altari iustorũ animæ requiescunt, quia super altare corpus Domini offertur. Nec immerito illic iusti uindictã sanguinis postulant, ubi etiam pro peccatoribus Christi sanguis effunditur. Augustinus de sanctis, Ser.11.

Hoc quod uidetis in altari Dei, etiam transacta nocte uidistis: sed quid esset, quid sibi uelit, quàm magnæ rei sacramẽtum contineret, nondum audistis. Quod ergo uidistis, panis est & calix, quod uobis etiã oculi uestri renunciãt: quod autem fides uestra postulat instruenda, panis est corpus Christi, calix sanguis. Dominus noster Iesus Christus nouimus unde acceperit carnẽ: de uirgine Maria, infãs lactatus est, nutritus est, creuit, ad iuuenilem ætatem perductus est, à Iudæis persecutionẽ passus est, ligno suspensus est, in ligno interfectus est, sepultus est, tertia die resurrexit, quo die uoluit in cælum ascendit: illuc leuauit corpus suum, unde est uenturus ut iudicet uiuos & mortuos, ibi est modo sedẽs ad dexteram patris. Quomodo est panis corpus eius, & calix, uel quod habet calix, quomodo est sãguis eius? Ista fratres ideo dicuntur sacramenta, quia in eis aliud uidetur, aliud intelligitur: quod uidetur speciem habet corporalem, quod intelligitur

tur

tur fructum habet spiritualem. Augustinus, Ser. ad infantes, Refertur à Beda.

Ad istam mensam quis nos inuitauit, & quid præparauit? Inuitauit Dominus seruos, & præparauit eis cibum seipsum. Quis audeat manducare Dominum suum? Et tamen ait, Qui mãducat *Ioan.6.*
me, & ipse uiuit proptet me. Quando Christus manducatur, uita manducatur, nec occiditur ut manducetur, sed mortuos uiuificat: quãdo manducatur reficit, non deficit. Non ergo timeamus fratres manducare istum panem, ne fortè finiamus illum, & postea quid manducemus non inueniamus: manducetur Christus, uiuit manducatus, quia resurrexit occisus. Augustinus de uerbis Euangelij, Refertur à Beda.

Nec quando manducamus, de illo partes facimus: & quidem in sacramẽto sic fit, & norunt fideles quemadmodum manducent carnẽ Christi. Vnusquisq; accipit partẽ suam, unde & ipsa gratia partes uocantur: per partes manducatur, & manet integer totus: per partes mãducatur in sacramento, & manet integer in cælo, manet integer totus in corde tuo. Totus enim erat apud patrem, quando uenit in Virginem, impleuit illam, nec recessit ab illo. Veniebat in carnem, ut eum homines mãducarent, & manebat integer apud patrem, ut angelos pasceret. Augúst. Ser. de uerbis Euangelij, Refertur à Beda.

Altare itaque spiritualiter, in interiore dei tẽ-

plo ipsam fidem accipere possumus, cuius signũ est altare uisibile. Quodlibet enim munus offerimus Deo, siue prophetiam, siue doctrinã, siue orationem, siue hymnum, siue psalmũ, & si quid tale aliud spiritualium donorum animo occurrerit, acceptum esse nõ potest Deo, nisi fidei synceritate fulciatur, & ei fixe atque immobile tanquam imponatur, ut possit integrum atque illibatum esse quod loquimur. Nam multi hæretici non habẽtes altare, id est, ueram fidem, blasphemias pro laude dixerunt, terrenis uidelicet opinionibus aggrauati, uotum suum tanquam in terram proiicientes. Augustinus, Sermone Domini in monte, lib. 1.

Vt autẽ in omnibus obseruantia nostra concordet, illud quoque uolumus custodiri, ut cùm solennior festiuitas, conuentum populi numerosioris indixerit, & ad eam tanta multitudo cõuenit, quam basilica recipere simul una nõ possit: sacrificij oblatio indubitanter iteretur, ne his tantum admissis ad hãc deuotionem qui primi aduenerint, uideantur hi qui postmodum cõfluxerint non recepti: Cum plenum pietatis atque rationis sit, ut quoties basilicam in qua agitur, præsentia nouæ plebis impleuerit, toties sacrificium subsequens offeratur. Necesse est autem ut quædam pars populi sua deuotione priuetur, si unius tantũ Missæ more seruato, sacrificium offerre non possint, nisi qui prima diei parte cõuenerint.

nerint.Leo primus,epiſtola ad Dioſcorum.

In quibus iſti ignorãtię tenebris,in quo hactenus deſidiæ torpore iacuere,ut nec auditu diſcerent,uel lectione cognoſcerẽt, quod in Eccleſia Dei in omnium ore tam cõſonum eſt, ut nec ab infantium linguis ueritas corporis & ſanguinis Chriſti, inter communis ſacramẽta fidei taceatur? Quia in illa myſtica diſtributione ſpiritualis alimoniæ hoc impartitur,ut accipientes uirtutẽ cæleſtis cibi,in carnem ipſius qui caro noſtra factus eſt,tranſeamus. Leo primus,epiſt.23.ad clerum & plebem Conſtantinopolitanam.

Fudit ſanguinem iuſtum, qui reconciliando mundo,& precium eſſet,& poculum . Leo,Ser. 11.de Paſſione Domini.

Non enim aliud agit participatio corporis & ſanguinis Chriſti,quàm ut in id quod ſumimus tranſeamus,& in quo commortui & conſepulti & conreſuſcitati ſumus, ipſum per omnia & ſpiritu & carne geſtemus.Leo,Ser.14.de Paſſione.

Diſcũbentibus enim ſecum diſcipulis ad edẽdum myſticam cœnã,cum in Cayphæ atrio tractaretur quomodo Chriſtus poſſit occidi : ille corporis & ſanguinis ſui ordinans ſacramẽtum, docebat qualis Deo hoſtia deberet offerri,nec ab hoc quidẽ myſterio traditore ſubmoto, ut oſtẽderetur nulla iniuria exaſperatus , qui in uoluntaria erat impietate præſtitutus . Leo,Ser.7. de Paſcha Domini.

Tunc enim & sacrificij munda est oblatio, & misericordiæ sancta largitio, quando hi qui ista
Ioan.6. dependunt, quid operentur intelligũt. Nam dicente Domino: Nisi manducaueritis carnem filij hominis & biberitis eius sanguinem, non habebitis uitam in uobis: sic sacrę mensæ communicare debetis, ut nihil prorsus de ueritate corporis Christi & sãguinis ambigatis. Hoc enim ore sumitur quod fide creditur, & frustra ab illis, Amen respondetur, à quibus cõtra id quod accipitur disputatur. Leo, Ser.6. de ieiunio septimi mensis.

Vt ergo umbræ cederent corpori, & cessarent imagines sub præsentia ueritatis, antiqua obseruantia nouo tollitur sacramento, hostia in hostiam transit, sanguinem sanguis excludit, & legalis festiuitas dum mutatur, impletur. Leo, Sermone 7. de Passione Domini.

At Iesus consilij sui certus, & in opere paternę dispositionis intrepidus, uetus testamentum cõsummabat, & nouum Pascha condebat. Discumbentibus enim secum discipulis ad edendã mysticam cœnã, cùm in Cayphæ atrio tractaretur quomodo Christus posset occidi, ille corporis & sanguinis sui ordinãs sacramentũ docebat, qualis Deo hostia deberet offerri, nec ab hoc quidẽ mysterio traditore submoto. Ibidem.

Non enim aliud agit participatio corporis & sãguinis Christi, quàm ut in id, quod sumimus, transea-

transeamus: & in quo mortui & sepulti conresuscitati sumus, ipsũ per omnia & spiritu & carne gestemus, dicente Apostolo: Mortui enim estis, *Coloss.3.* & uita uestra abscódita est cum Christo in Deo. Cum enim Christus apparuerit uita uestra, tunc & uos cum Christo apparebitis in gloria, qui cũ patre & spiritu sancto uiuit & regnat in secula seculorũ, Amẽ. Leo, Ser.14. de Passione Domini.

Nõ dissonat dilectissimi ab hac fide magister gentium Apostolus Paulus, quum dicit, Etsi co- *2.Cor.5.* gnouimus secundum carnẽ Christum, sed nunc iam non nouimus. Resurrectio enim Domini, non finis carnis, sed commutatio fuit, nec uirtutis augmento consumpta substãtia est. Qualitas transiit, non natura deficit, & factum est corpus impassibile, quod potuit crucifigi, factũ est immortale quod potuit occidi, factum est incorruptibile, quod potuit uulnerari: & merito dicitur caro Christi in eo statu, quo fuerit nota, nesciri, quia nihil in ea passibile, nihil remansit in ea infirmum, ut & ipsa sit per essentiam, & nõ sit ipsa per gloriam. Quid autem mirum, si hoc de corpore Christi profitetur, qui de omnibus Christianis spiritualibus dicit, Itaque nos ex hoc ne- *2.Cor.5.* minem nouimus secundum carnem? Ex hoc, inquit, initium nobis factum est resurrectionis in Christo. Leo, Ser.20. de Resurrectione Domini.

Et sumpto poculo quum gratias egisset, dedit *Mat.26.* eis dicens, Bibite ex eo omnes: hic est enim san- *Mar.14.*

guis meus, qui eſt noui teſtamenti, ſiue nouæ legiſlationis. Siquidem ſanguis figuratiui agni, ueteris erat teſtamẽti: ſanguis uerò ueri agni, eſt noui. Euthymius in Matthæum, cap. 64.

Itaque ſicut uetus teſtamẽtum hoſtias & ſanguinem habebat, ita ſanè & nouum, corpus uidelicet & ſanguinem Domini. Nõ dixit autem, hæc ſunt ſigna corporis mei & ſãguinis mei: ſed, hæc ſunt corpus meum & ſanguis meus. Oportet ergo non ad naturam eorum quæ proponuntur aſpicere, ſed ad uirtutẽ eorum. Quemadmodum enim ſupernaturaliter aſſumptam carnem deificauit (ſi ita loqui liceat) ita & hæc ineffabiliter tranſmutat in ipſum uiuificũ corpus ſuum, & in ipſum precioſum ſanguinẽ ſuum, & in gratiam ipſorũ. Euthymius in Matthæum, cap. 64.

Habent autem ſimilitudinem quandam panis ad corpus, & uinum ad ſanguinẽ. Nam & panis & corpus, terrea ſunt: uinũ autẽ & ſanguis, aërea & calida. Et quemadmodum panis confortat, ita & Chriſti corpus hoc facit, ac magis etiã corpus & animã ſanctificat: & ſicut uinum lætificat, ita & ſanguis Chriſti hoc facit, & inſuper præſidiũ efficitur. Euthymius in Matth. cap. 64.

Quòd ſi de uno corpore & ſanguine omnes fideles participamus, omnes unum ſumus per ipſam horum myſteriorum participationem, &
Ioan. 6. in Chriſto omnes, & Chriſtus in omnibus: Qui edit, inquit, carnem meam, & bibit meum ſanguinem,

guinem, in me manet, & ego in illo:uerbum ſiquidem per aſſumptioně, carni unitum eſt: hæc rurſus caro unitur nobis per participationem. Euthymius in Matth.cap.64.

Ait autem Lucas hoc quoque dixiſſe Chriſtũ, *Luc.22.* Hoc facite in meam commemorationem: hoc, inquit, nouum myſterium, & nõ illud uetus. Siquidem uetus illud myſterium, in recordationẽ inductum eſt ſalutis Hebræorum primogenitorum in Aegypto, ac libertatis Hebræorum, hoc *Exod.12.* autem in recordationem Domini. Per tale enim ſacrificium reminiſcimur, quòd corpus ſuũ pro nobis in mortem tradiderit, & ſanguinem ſuum effuderit, ac ita cõtinuitate memoriam renouamus. Vidiſti quo pacto diſcipulos à ueteri ſacrificio in nouum trãſtulerit. Nã quæ eſt deinceps imaginis utilitas, uerum iam exemplar habentibus? Euthymius in Matthæum, cap.64.

Et nos itaque credamus ubique Deo, nec cõtradicamus. Etiam ſi quod ab eo dicitur, cõtrariũ eſſe uideatur noſtris cogitationibus & aſpectibus: ſit tamen firmior ſermo eius noſtris cogitationibus & aſpectibus. Ita quoque in adorãdis myſteriis faciamus, non ea ſolũ quæ proponuntur intuentes, ſed ſermonibus eius credentes. Quúmque ille dicat, Hoc eſt corpus meũ, & hic eſt ſanguis meus, & pareamus & credamus. Siquidem etiã in baptiſmo, ſenſibilis quidem eſt aqua, ſed intelligibile donum eſt regeneratio.

Quia enim corpori conserta est in nobis anima, in sẽsibilibus intelligibilia tradidit nobis Deus. Euthymius in Matth.cap.64.

Luc.22. Prætetea quod subiungitur, Hoc ipsum poculum nouum testamentum est in meo sanguine, etsi scabrosa loquutio uideatur, nihil tamen differt à dicto sermone, quem Matthæus & Marcus

Mat.26. scripserunt. Illi siquidem dixerunt, Hic est san-

Mar.14. guis meus qui est noui testamẽti, hoc est, qui nouum tradidit testamentum: Hic autem ait, hoc ipsum poculum nouum testamentum est, quod ego nunc testor, præcipiens uobis ut ita faciatis. Hoc autem nouum testamentum, in meo sanguine: uetus enim testamẽtum, irrationalis animalis sanguinẽ habebat. Euthymius super Matthæum, cap.64.

Ioan.6. Ego sum panis uitæ, panis uiuificans, & qui, ut dictum est, dat uitam æternam. Nam ea propriè dicitur uita quæ æterna est, quę enim ad tẽpus durat non est uita, sed uitæ imago. Panẽ autem uitæ, suam uocat diuinitatẽ, siquidem ipsa panis est qui de cælo descẽdit: tandem uerò etiã corpus suum uocat panem. Euthymius in Ioannem, cap.9.

Ioan.6. Et panis quem ego dabo caro mea est) Duobus modis Christus dicitur esse panis: secundum diuinitatem uidelicet, & humanitatem. Postquam ergo docuit de modo qui secũdum diuinitatem est, nunc etiam docet de modo qui est secũdum huma-

humanitatem. Non autem dixit, quem do, sed quem dabo: daturus nāque erat in ultima cœna, quando sumptum panem actis gratiis fregit, deditq; discipulis, & ait: Accipite & comedite, hoc est corpus meum. Euthymius in Ioānem, cap.9.

Decertabāt ergo inrer se Iudæi dicētes, Quomodo poreſt hic nobis dare carnem ad manducandum? Turbabātur non potentes sermoni credere, quòd hoc impossibile uideretur. Nā quum omnia secundum naturam inquirerent, nihil quod supra naturam erat, admittebāt. Dixit ergo eis Iesus, Amen amen dico uobis, nisi comederitis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis uitam in uobis. Illi quidem hoc impossibile iudicabāt, ipse uerò omnino possibile ostēdit, neque id tantum, sed etiam necessarium, quod etiam fecit ad Nicodemum. Addit autem & de sanguine, significans de pane ac poculo, quæ (ut dictum est) daturus erat discipulis in ultima cœna. Euthymius in Ioannem, cap.9. Ioan.6.

Caro mea uerus est cibus, & sanguis meus uerus est porus.) uerus est cibus, siue aptissimus, ut pote animā, quæ propriissima hominis pars est nutriens, & similiter de sanguine. Aut hoc dixit, confirmans quòd non ænigmaticè, neque parabolicè loqueretur, Qui edit meam carnem & bibit meum sanguinem, in me manet & ego in illo. In me manet, unitur mihi per transumptio- Ioan.6.

nem,& communicationem meę carnis,meíque sanguinis, & unum corpus mecum efficitur, ac particeps uitæ quæ in me est. Quòd si ille in me est, utique & ego in illo. Euthymius in Ioannem,cap.9.

Ioan.6. Si ergo uideritis filium hominis eô ascendentē ubi prius erat.)Deficit,quid dicetis? Loquitur autem de futura in cælum assumptione. Ascendentem,quo ad humanitatē:ubi prius erat, quo ad diuinitatem. Qui enim potest hanc carnem reddere cælestem,potest utique & ipsam cibum hominū efficere.Euthymius in Ioannem,cap.9.

Ioan.6. Spiritus est qui uiuificat,caro nō prodest quicquam.)Spiritum nunc uocat intellectum spiritualem,eorum quæ dicta sunt. Similiter & carnem,intelligere ea carnaliter: non enim de carne ipsius quæ uiuificat nunc sermo est. Ait ergo, hæc spiritualiter intelligere,uitam præbet quam supra dixi: carnaliter uerò ea intelligere, non prodest quicquā. Verba quæ ego loquor uobis, spiritus & uita sunt, spiritualia & uiuifica sunt. Oportet nanque non simpliciter ea intueri, id enim est carnaliter intelligere,sed aliud quippiā imaginari, & interioribus oculis ea aspicere tanquam mysteria,nam hoc est spiritualiter intelligere.Euthymius in Ioannem,cap.9.

Quid nanque sit sanguis agni nō iam audien-
Exod.12. do,sed bibēdo didicistis:qui sanguis super utrūque postem ponitur; quando nō solum ore corporis,

poris,sed etiam ore cordis hauritur. In utroque enim poste sanguis agni est positus, quando sacramentum passionis illius, cùm ore ad redemptionem sumitur,ad imitationem quoque intēta mēte cogitatur. Nam qui sic redemptoris sui sanguinem accipit, ut imitari passionem illius necdum uelit,in uno poste sanguinē posuit,qui etiam in superliminaribus domorum ponendus est.Gregorius,Homil.Paschali 22.

Et edent carnes nocte illa assas igni. In nocte quippe agnum comedimus,quia in sacramento modo dominicum corpus accipimus, quando adhuc adinuicem nostras conscientias non uidemus.Gregorius,Homilia Paschali 22. *Exod.12.*

Virtus ergo humanitatis eius uelut testa exaruit,quia ab igne passionis, ad uirtutem incorruptionis creuit:sed sola redemptoris nostri percepta sacramenta ad ueram solennitatē mentis nō sufficiunt, nisi eis quoque & bona opera iungantur. Quid enim prodest corpus & sanguinem illius ore percipere, & ei peruersis moribus contraire?Gregorius,Homilia Paschali 22. *Psal.21.*

Lactucæ uerò agrestes amaræ sunt. Carnes ergo agni cum lactucis agrestibus sunt edendæ, ut cum corpus redēptoris accipimus,nos pro peccatis nostris in fletibus affligamus, quatenus ipsa amaritudo pœnitentiæ, abstergat à mentis stomacho peruersæ humorem uitæ. Gregorius, Homilia Paschali 22. *Exod.12.*

Mittamus ad hunc,ut diximus,legationẽ nostram flendo,tribuendo,sacras hostias offerẽdo. Singulariter nanque ad absolutionem nostram, oblata cum lachrymis & benignitate mentis,sa-
Rom.6. cri altaris hostia suffragatur: quia is qui in se resurgens à mortuis iam non moritur, adhuc per hanc in suo mysterio, pro nobis iterum patitur. Nam quoties ei hostiã suæ passionis offerimus, toties nobis ad absolutionẽ nostram,passionem illius reparamus.Gregorius,Homilia 37.

Iob.31. Si non dixerũt uiri tabernaculi mei, Quis det de carnibus eius ut saturemur?) Quæ nimirum sententia,potest quoque per mysterium ex uoce redemptoris intelligi. Viri quippe eius tabernaculi de carnibus illius saturari cupierunt,uel Iudæi scilicet persequentes, uel gentiles credentes: quia & illi moliti sunt corpus illius,quasi consumendo extinguere: & isti esurientem mentem desiderant,quotidianæ immolationis sacrificio, de eius carnibus satiari.Gregorius in Iob,lib.22. cap.11.

Vnde factũ est ut redemptoris nostri sanguinem,quem persecutores sęuientes fuderãt,postmodum credentes biberent,eúmq; esse Dei filiũ prædicarent.De quo uidelicet sanguine subiun
Iob.16. gitur: Terra ne operias sanguinẽ meum,nec inueniat in te locum latendi clamor meus.Peccan
Gen.3. ti homini dictũ est,Terra es,& in terrã ibis:quæ scilicet terra, redemptoris nostri sanguinem nõ abscon-

abſcondit, quia unuſquiſque peccator redemptionis ſuæ precium ſumens, confitetur ac laudat, & quibus ualet, proximis innoteſcit. Gregorius in Iob, lib.13.cap.11.

Notandum quod ſubditur, Neque inueniat in *Iob.16.* te latendi locũ clamor meus.) Ipſe enim ſanguis redemptionis qui ſumitur, clamor noſtri redemptoris eſt. Vnde etiã Paulus dicit, Et ſanguinis *Hebr.12.* aſperſionem melius loquentem quàm Abel. De ſanguine Abel dictũ fuerat, Vox ſanguinis fra- *Gen.4.* tris tui clamat ad me de terra: ſed ſanguis Ieſu melius loquitur quàm Abel, quia ſanguis Abel mortem fratricidæ fratris petiit, ſanguis autem Domini uitã perſecutoribus impetrauit. Vt ergo in nobis ſacramentum dominicæ paſſionis non ſit ocioſum, debemus imitari quod ſumimus, & prædicare cæteris quod ueneramur. Gregorius in Iob, lib.13.cap.12.

Sola quippe (Eccleſia) eſt, per quam ſacrificiũ Dominus libenter accipiat, ſola quæ pro errantibus fiducialiter intercedat. Vnde etiã de agni hoſtia Dominus præcepit dicens, In una domo *Exod.12.* comedetur, nec efferetis de carnibus eius foras. In una nanque domo agnus comeditur, quia in una Catholica Eccleſia, uera hoſtia redemptoris immolatur: de cuius carnibus diuina lex efferri foras prohibet, quia dari ſanctum canibus uetat. *Mat.7.* Gregorius in Iob, lib.35.cap.6.

Nouit Deus humanam infirmitatem, quòd

complura usu non trita auersatur, molestè ferés. Assueto igitur condescensu usus, per consueta naturæ ea facit, quæ sunt super naturam. Et quemadmodum in baptismate, quia cõsuetudo est hominibus, aqua lauari & oleo ungi, cõiunxit oleo & aquæ gratiam spiritus sancti, & fecit illud lauacrum regenerationis: hunc in modum quia mos hominibus est panem mãducare, & uinum & aquam bibere, coniunxit his ipsis suam diuinitatem, & fecit hæc suum corpus & sanguinẽ, ut per assueta, & quæ sunt secundum naturam, in his quę sunt super naturam, collocemur. Corpus enim secũdum ueritatẽ coniunctum est diuinitati, quod ex sancta Virgine corpus est: non quòd corpus assumptum ex cælo descẽderit, sed quòd ipse panis & uinum transmutatur in corpus & sanguinem Dei. Si autem modum requiris, quonam pacto fit, sat sit tibi audire quoniã per spiritum sanctum, quemadmodum ex sancta Deipara sibiipsi, & in seipso Dominus carnẽ sustẽtauit. Et nihil amplius cognoscimus, quàm quod uerbum Dei uerum est & efficax, & omnipotens, modus autem inscrutabilis. Damascenus, lib.4. cap.14.

Non est figura panis & uinũ, corporis & sanguinis Christi (absit enim hoc) sed est ipsum corpus Domini deificatum, ipso Domino dicente: *Mat.26.* Hoc est meum, non figura corporis, sed corpus: & non figura sanguinis, sed sanguis: Et ante hoc ipsis

ipsis Iudęis, Quoniam nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis uitam æternam: caro mea uerus est cibus, & sanguis meus uerus est potus. Damascenus, lib. 4. cap. 14. *Ioan.6.*

Proinde omni cum timore, & conscientia pura, & indubitabili fide accedamus, & omnino fiet nobis quemadmodum credimus non dubitātes, & ueneremur ipsum omni puritate animi & corporis. Accedamus ei desiderio ardenti, manus in crucis modum formantes, crucifixi corpus suscipiamus. Et apponentes oculos & labia & frontem, diuinum carbonem cōcipiamus: ut ignis in nobis desiderij, assumens eo ex carbone ignitionem, comburat peccata nostra, & illuminet corda nostra, & participatione diuini ignis igniamur, & deificemur. Damascenus, libro 4, cap. 14.

Carbonē uidit Esaias. Carbo autem simplex non est, sed unitus igni: sic panis communionis non panis simplex est, sed unitus diuinitati. Et corpus unitum diuinitati, non una ac eadem illi natura est, sed una corporis, unitæ diuinitatis altera: quare amborum simul non una natura est sed duæ. Damascenus, lib. 4. cap. 14. *Esa.6.*

Exemplaria autem futurorum dicuntur, non ut non existentia uerè corpus & sanguis Christi: sed quoniam nūc quidem per ipsa participamus Christi diuinitate, tūc autem intelligibiliter per

ſolam uiſionem. Damaſcenus, lib. 4. cap. 14.

Accipe & perceptionem illibatorum Christi myſteriorum, & crede in ueritate corpus & ſanguinẽ eſſe Christi Dei noſtri, quem dedit fidelibus in remiſſionẽ peccatorum. Nam nocte qua
1. Cor. 11. tradendus erat ſanctis ſuis diſcipulis & Apoſtolis, & per eos omnibus in ſe credituris, dixit: Accipite & mãducate, hoc eſt corpus meum, quod pro uobis tradetur in remiſſionẽ peccatorum. Similiter & calicem accipiens, dedit eis dicens:
Mat. 26. Bibite ex hoc omnes, hic eſt ſanguis meus noui teſtamenti, qui pro uobis effundetur: hoc facite in meam commemorationem. Ipſe eſt enim Dei ſermo uiuus & efficax, & omnia uirtute ſua peragens, facit & conuertit diuino uerbo ſuo panis & uini oblationem, in corpus & ſanguinem, ſuperueniente ſpiritu ſancto, in ſanctificationem & illuminationem, cum deuotione percipientium. Damaſcenus in hiſtoria duorum militum.

Porrò dicens, Hoc eſt corpus meum, oſtendit quod ipſum corpus Domini eſt panis, qui ſanctificatur in altario, & non reſpondens figura. Nõ enim dixit, hoc eſt figura, ſed hoc eſt corpus meum: Ineffabili enim operatione transformatur, etiam ſi nobis uideatur panis, quoniam infirmi ſumus, & abhorremus crudas carnes comedere, maxime hominis carnem, & ideo panis quidem apparet, ſed caro eſt. Theophylactus in Matth. cap. 26.

Quum

Quum benedixisset, hoc est gratias egisset, fregit panẽ: id quod etiam nos facimus, preces adiungendo: Hoc est corpus meum, hoc inquam quod nunc sumitis. Non enim figura tantùm, & exemplar quoddã dominici corporis panis est, sed in illud ipsum conuertitur corpus Christi: Dominus enim dicit, Panis quem ego dabo caro mea est: non dixit figura est carnis meę, sed caro mea est. & iterum, Nisi ederitis carnem meam. Theophylactus in Marcum, cap. 14. *Ioan. 6.*

Attẽde autem quòd panis qui à nobis in mysteriis manducatur, non est tantũ figuratio quædam carnis Domini, sed ipsa caro Domini: non enim dixit, Panis quem ego dabo, figura est carnis, sed caro mea est. Trãsformatur enim arcanis uerbis panis ille, per mysticam benedictionem & accessionem sancti spiritus, in carnem Domini. Et ne quem conturbet quòd credendus sit panis caro: etenim & in carne ambulãte Domino, & ex pane alimoniam admittente, panis ille qui manducabatur, in corpus eius mutabatur, & similis fiebat sanctæ eius carni, & in augmentum & sustentationem conferebat, iuxta humanum morem: Igitur & nunc panis in carnem Domini mutatur. Theophylactus in Ioannem, cap. 6.

Oportet igitur nos quum audiuerimus, Nisi ederitis carnem filij hominis, non habebitis uitam, in sumptionibus diuinorum mysteriorum indubitatam retinere fidem, & nõ quærere quo *Ioan. 6.*

1.Cor.2. pacto: Nã animalis homo, hoc est, qui sequitur cogitationes humanas & animales, nõ est capax eorum quæ sunt super naturã, & spiritualium. Atque ita & spiritualem esum carnis dominicæ non intelligit, cuius qui non sunt participes, non erunt participes æternæ uitæ: eo quòd nõ susceperũt Iesum, qui est uita æterna. Non enim nudi hominis caro est quæ manducatur, sed Dei, & quæ deificare ualet, utpote contemperata deitati. Theophylactus in Ioannem, cap.6.

1.Cor.11. Qui enim manducat & bibit indignè, iudicium sibi manducat & bibit: nec sanè ob mysteriorum naturam id dixerim, quippe quæ uitam in se & habent & largiuntur, sed ob mysteria adeuntium indignitatem, quibus haud secus illa officiunt, ac solet oculorum ualetudine laborantibus, sol ipse obiectus officere. Theophylactus in Paulum. 1. Corinth. 11.

De adoratione, ueneratione, reuerentia, & honore corporis Christi in Eucharistia.

Sed ô diuinum penitus, sanctúmq; mysteriũ, obducta tibi significantium operimenta signorum dignanter aperiẽs, nobis palam atque apertè Luceste, nostrósque spirituales oculos, singulari & aperto tuæ lucis fulgore imple. Dionysius Ecclesiasti. Hier. Specul. cap.3.

Leuit.7. Cum timore & honore Eucharistiã accipiendam. In Leuitico, Anima autem quęcunq; manducauerit

ducauerit ex carne sacrificij salutaris, quod est Domini, & immunditia eius super ipsum est, peribit anima illa de populo suo. Item in epistola ad Corinthios.1. Quicũque ederit panem, aut biberit calicem Domini indignè, reus erit corporis & sanguinis Domini. Cyprianus ad Quirinum, lib.3.cap.94. 1.Cor.11.

Et ideo quia corpus assumptũ ablaturus erat ex oculis nostris, & syderibus illaturus: necessarium erat ut nobis in hac die, sacramentum corporis & sanguinis sui consecraret: ut coleretur iugiter per mysterium, quod semel offerebatur in pretium. Vt quia quotidiana & indefessa currebat pro hominis salute redemptio, perpetua esset etiam redemptionis oblatio: & perennis illa uictima uiueret in memoria, & semper pręsens esset in gratia. Eusebius Emisenus, Oratione de corpore Domini.

Qui manducat & bibit indignè, iudicium sibi mãducat & bibit, non discernens corpus Domini. Deuoto animo & cum timore accedendũ ad communionem docet, ut sciat mens reuerentiam se debere ei, ad cuius corpus sumẽdum accedit. Hoc enim apud se debet iudicare, quia Dominus est cuius in mysterio sanguinẽ potat, qui testis beneficij Dei: quẽ nos si cum disciplina accipiamus, non erimus indigni corpore & sanguine Domini, gratias enim uidebimur reddere redẽptori. Ambrosius in epist.1.ad Cor.11. 1.Cor.11.

Nolimus obſecro, nolimus impudentes nos ipſos interimere, ſed cum honore & munditia omni ad Deum accedamus, & quando id propoſitum uideris, dic tecum, propter hoc corpus nõ amplius terra & cinis ego ſum, non amplius captiuus, ſed liber: propter hoc, cælum & ea quę in eo bona ſunt, me accepturũ ſpero, propterea immortalem uitam, angelorum ſedem, Chriſti conſuetudinẽ. Chryſoſt. in epiſt. 1. Cor. 10. Hom. 24.

Mat. 2. Hoc corpus in præſepi reueriti ſunt magi, & uiri impij & barbari longo itinere cõfecto, cum timore & tremore plurimo adorauerunt. Imitemur igitur barbaros ſaltem eos, qui cælorũ ciues ſumus. Chryſoſt. in epiſt. 1. Cor. 10. Hom. 24.

Magi cùm id præſepe & tugurium tantùm, neque eorum quicquam quæ tu nunc intueris, uiderent, ſumma acceſſerũt reuerẽtia & horrore: Tu uerò non in pręſepi id ſed in altari, nõ mulierem quæ in ulnis teneat, ſed ſacerdotem præſentem, & ſpiritum perabundè ſuper poſito diffuſum ſacrificio uidès: nec ſimplex, ut illi, corpus intueris, ſed & eius potẽtiam & omnem cognoſcis adminiſtrationem, & nihil eorum quæ per ipſum facta ſunt ignoras, & diligenter initiatus es in omnibus. Excitemur igitur horreſcamúſque, & maiorem quàm barbari illi præ nobis feramus pietatem. Chryſoſtomus in epiſt. 1. Corinth. 10. Hom. 24.

Qui ſuprà unà cũ patre ſedes, & hic unà nobiſcum

biſcum inuiſibiliter uerſaris, dignare potẽti manu tua nobis impartiri impollutum corpus tuũ, & precioſum ſanguinem, & per nos toti populo. Deinde ſacerdos adorat, & diaconus in eo in quo eſt loco, ter myſticè dicẽtes, Deus propitius eſto mihi peccarori: & populus ſimiliter, omnes cum pietate & reuerentia adorant, &c. Chryſoſtomus in miſſa.

Neque enim fruſtra ita diſtincti ſunt, ut de pauperibus ſuprà diceretur, Edent pauperes & ſaturabuntur: hic uerò, manducauerunt & adorauerunt omnes diuites terræ. Et ipſi quippe adducti ſunt ad menſam Chriſti, & accipiunt de corpore & ſanguine eius, ſed adorant tantũ, non etiam ſaturantur, quoniam non imitantur: man ducantes enim pauperem, dedignantur eſſe pauperes, quia Chriſtus pro nobis paſſus, relinquens nobis exemplũ ut ſequamur ueſtigia eius. Auguſt. Honorato Epiſt. 120. *Pſal. 21.* *1. Pet. 2.*

De ſacramento ſanè quod accepit, cùm ei bene commendatum fuerit, ſignacula quidem rerum diuinarum eſſe uiſibilia, ſed res ipſas inuiſibiles in eis honorari, nec ſic habendam eſſe illam ſpeciem benedictione ſanctificatam, quemadmodũ habetur in uſu quolibet. Dicẽdum etiam quid ſignificet, & ſermo ille quem audiuit: quid in illo condatur, cuius illa res ſimilitudinem gerit. Auguſt. de Catechizandis rudibus, cap. 26.

Quomodo ergo comparas panem & calicem

noſtrum, & parem religionē dicis, errorem longe à ueritate diſcretum? peius deſipiēs quàm nōnulli, qui nos propter panem & calicem, Cererem & Liberum colere exiſtimant. Auguſtinus contra Fauſtum, lib. 20. cap. 13.

Pſal. 21. Manducauerunt & adorauerunt omnes diuites terræ: manducauerūt corpus humilitatis Domini ſui, etiam diuites terræ, nec ſicut pauperes ſaturati ſunt uſque ad imitationem, ſed tamen adorauerunt, Auguſtinus in Pſal. 21.

Suſcepit enim de terra terrā, quia caro de terra eſt, & de carne Mariæ carnem accepit: & quia in ipſa carne hic ambulauit, & ipſā nobis manducandam ad ſalutem dedit: nemo autem illam carnem manducat niſi prius adorauerit: inuentum eſt quemadmodum adoretur tale ſcabellū pedum Domini, & non ſolum non peccemus adorando, ſed peccemus non adorando. Auguſtinus in Pſal. 98.

Ioan. 6. Ille autem inſtruxit eos, & ait illis, Spiritus eſt qui uiuificat, caro autē nihil prodeſt: uerba quæ locutus ſum uobis, ſpiritus eſt & uita. Spiritualiter intelligite quod locutus ſum: Non hoc corpus quod uidetis manducaturi eſtis, & bibituri illum ſanguinem quem fuſuri ſunt qui me crucifigent. Sacramentum aliquod uobis commendaui, ſpiritualiter intellectū uiuificabit uos: & ſi neceſſe eſt illud uiſibiliter celebrari, oportet tamen inuiſibiliter intelligi. Auguſt. in Pſal. 98.

Neque enim ſigna myſtica poſt ſanctificationẽ recedunt à ſua natura, manent enim in priore ſubſtantia,& figura & forma,& uideri & tangi poſſunt ſicut & prius: intelliguntur autem ea eſſe quæ facta ſunt, & creduntur, & adorantur, ut quæ illa ſint quæ creduntur. Theodoretus in dialogo 2.

Quid facis homo indigne? quid facis homo ingrate? Adora deuotius,& recole frequẽtius in ſacramento altaris,ſalutem mũdi pro te paſſam, uitam pro te mortuam, fortitudinem infirmatam. Si membrum Chriſti es, compatere capiti tuo: ſi frater Chriſti es,cómorere fratri tuo, &c. Bernardus,Sermone in Cœna Domini.

De reſeruatione Euchariſtiæ.

Nunquã tamen ob hoc repulſi ſunt ab Eccleſiæ ſocietate,aut uenientes ab illis partibus, non ſunt ſuſcepti: imo potius & omnes presbyteri qui fuerunt ante te,omnibus ſemper qui non ita obſeruabant presbyteris Eccleſiarum, Euchariſtiam ſolenniter tranſmittebãt. Irenæus.refertur ab Euſebio hiſtoriæ Eccleſiaſt.lib.5.cap.22.

Nonne ſolennior erit ſtatio tua, ſi & ad aram Dei ſteteris? Accepto corpore Domini & reſeruato,utrumq; ſaluum eſt,& participatio ſacrificij,& executio officij.Tertull.de Oratione.

Cum quædam arcam ſuam in qua Domini

ſanctum fuit, manibus indignis tentaſſet aperire, igne inde ſurgẽte deterrita eſt, ne auderet attingere. Cypri. de lapſis.

Omnes enim qui in eremis monaſticã agunt uitam, ubi nõ eſt ſacerdos, communionem domi retinentes, à ſeipſis illã accipiunt. In Alexandria uerò & in Aegypto, unuſquiſque etiam eorum qui in populi numerum referuntur, ut plurimum tenet communionem in domo ſua. Baſilius in epiſtola ad Cæſariam Patriciam.

Poſtquam enim ſacerdos ſacrificium ſemel conſecrauit & dedit, rectè illud ſe & decẽter participare, & ſuſcipere debet credere. Etenim & in eccleſia ſacerdos tradit partẽ, & qui accipit retinet illã pro arbitratu, & illã adhibet ori ſuo propria manu. Idem itaq; eſt uirtute ſiue unam partem accipiat quiſpiam à ſacerdote, ſiue multas partes ſimul. Baſilius ad Cæſariam Patriciam.

Nec ego dico præſentibus epiſcopis, atq; aſtãtibus altari, presbyteros poſſe ſacramenta conficere, ſed ſi fortè uſus exegerit, ut ueniẽtes ad eccleſiã ſacerdotes, eiſdem horis quibus aut oblatio parata non ſit, aut non poſſit offerri, non debere epiſcopum repudiare euchariſtiam presbyterorum, ſi ponatur in altari: quam accipi oportet propter Chriſtũ, quoniam corpus Chriſti eſt. Hieronymus de ſeptem ordinibus, gradu. 6.

Anthimo (ut mihi relatum eſt) è throno eiecto, Epiphanius epiſcopatum ſuſcipit: rurſum

post Epiphanium Menas, sub quo miraculū factum est multo sermone dignum. Consuetudo uetus obtinuit, quādo multum sanctarum partiū immaculati corporis Christi Dei nostri remanserit, ut pueri tenelli qui ad ludimagistros ire solebant, aliqui aduocentur, & eas comedāt. Euagrius in Ecclesiastica historia, lib.4.cap.36.

Ex testimoniis suprà citatis manifestè cōtueri licet, ab ipsis nascētis ecclesiæ incunabilis, per omnes omnium ætatum gradus, ecclesiæ catholicæ fidem semper hanc fuisse, Nempe quòd in Eucharistia non in sola figura, aut nuda significatione, sed in rei ueritate esset uerum corpus, & uerus sanguis Christi. Id quod ab ipsis Apostolorum temporibus, ubique, semper, & ab omnibus est creditum, nec ullum de ea re inter orthodoxos ecclesiæ filios per annos mille fuit unquam dissidium, quin his Christi uerbis, uidelicet, Hoc est corpus meū, quod pro uobis datur: hic est sanguis meus, qui pro uobis funditur, per sacerdotem ecclesiæ ministrum super panē triticeum, & uinum aqua mixtum animo consecrandi prolatis, consecrata foret eucharistia, in qua reipsa uerè esset spirituale & diuinum corpus & sanguis Christi. Sícque ecclesia ueritatis colūna, à spiritu sancto & ab Apostolis edocta, uerba illa Christi, sensu ut significant proprio, absque omni tropo intellexit. Nec ulla unquam Christiana regio aliter docuit, neque ulla homi-

num ætas nõ ita ſenſit,nec ullus Chriſtianorum
Sapien.1. cœtus aliud prædicauit. Spiritus enim Domini
Pſal.67. qui replet orbem terrarum, quiq; habitare facit in eccleſiæ domo unanimes, ſenſum illum ſemper immutatum inuiolatúmq; in eccleſia continuit. Cuius rei copioſos teſtes ex Europa, ex Aſia, ex Africa produximus: atque eos ipſos uetuſtiſſimos,celeberrimóſque & nominatiſſimos Chriſti præcones:nempe ex Aſia Ignatium, Iuſtinum philoſophum & martyrem,Baſiliũ,Gregorium Nazianzenum, Euſebium Cæſariẽſem, Euſebium Emiſſenum, Ioannem Chryſoſtomũ, Epiphaniũ, Gregorium Nyſſenum: Ex Africa, Athanaſium,Theophilum,Cyrillum,Tertullianum,Cyprianum,Auguſtinum: ex Europa,Irenęum,Leonem,Gregorium,Hilarium,Ambroſium, Hieronymũ, Remigium epiſcopum Remenſem, Arnobium: ex toto orbe ipſum Concilium Nicenum,quod ex uniuerſis orbis partibus collectum eſt contra Arium: itidem Concilium Conſtantinopolitanum contra Macedonium, Epheſinum primum contra Neſtorium, Calcedonenſe cõtra Euthycen. Quibus quatuor cõciliis,nõ minorem uenerationem quàm quatuor ſanctorum euangeliorum libris,Gregorius pontifex Romanus habendam exiſtimauit.Cęteros uerò teſtes ſuprà citatos, iterum recenſere hic ſuperſedeo. At ſi qui Chriſto aduerſantes, maligno ſpiritu ducti,huic ueritati opponere ſe pro-

proteruè audent, sacra Christi uerba peruersè in cerebri sui sensum torquentes, omnino reiiciendi sunt uelut ecclesiæ desertores, & lumine uerbi Dei semetipsos fraudantes. Huius insuper fidei testis est ipsa Christi sponsa, quæ spiritu sancto regitur, nimirum Ecclesia catholica, cuius quāta sit authoritas, ipsum Irenæum audiamus, libro tertio sic scribentem.

In ecclesia enim, inquit, posuit Deus Apostolos, Prophetas, Doctores, & uniuersam reliquā operationem spiritus: cuius non sunt participes omnes, qui non cōcurrunt ad ecclesiam, sed semetipsos fraudant à uita per sentētiam malam & operationem pessimā. Vbi enim Ecclesia, ibi & spiritus: & ubi spiritus Dei, illic ecclesia & omnis gratia, spiritus autē ueritas. Quapropter qui non participant eum, neque à mamillis matris nutriuntur in uitam, neque percipiūt de corpore Christi procedentem nitidissimum fontē, sed effodiūt sibi lacus detritos de fossis terrenis, & de cœno putridam bibūt aquam, effugientes fidem ecclesiæ ne traducantur, reiicientes uerò spiritum ut non erudiantur: alienati uerò à ueritate, dignè in omni uolutātur errore, fluctuati ab eo, aliter atque aliter per tempora de eisdem sentientes, & nunquā scientiam stabilē habētes. Cap. 40. Hier. 2.

Tigurini autem ab hac Irenęi doctrina se subducentes, tribuunt id totum scripturæ, quod ecclesiæ catholicæ tribuendum est, sic scribentes:

Et quia scriptura Dei uerbum est, per sese & in sese abundè satis fidei, authoritatis, certitudinis, ueritatis, æstimationis, & perfectionis habet: ita ut non per ecclesiam demum, uel humani testimonij authoritatem authentica reddi, uel humanis traditionibus compleri & absolui debeat. Hæc Tigurini.

Cæterũ quia scriptura ipsa muta est, & aliud loqui nescit, nisi quod prolati libri ostenrant, atque ecclesiæ aduersarius quisque è cerebro suo adulterinum effingẽs sensum, scripturam pro se rapit, ideo Tertullianus in libro de præscriptionibus aduersus hæreticos, inquit: Ergo non ad scripturas prouocãdum est, nec in his cõstituendum certamen, quibus aut nulla, aut incerta uictoria est, aut parum certa. Nam etsi nõ ita euaderet collatio scripturarum, ut utranque partem parem sisteret, ordo rerũ desiderabat illud prius proponi, quod nunc solum disputandum est: Quibus competat fides ipsa, à quo, & per quos, & quando, & quibus sit tradita disciplina, qua fiunt Christiani, &c. Deinde infert Tertullianus, Christum esse à quo manauit Christianorũ disciplina, qui tamen nullã noui testamenti scripturam, abiens in cælum reliquit, sed Apostolis
Mar. ult. & discipulis prædicanda, quæ docuerat commisit, qui iussa complentes fundarunt ecclesias, à quibus cuncta in posterum petenda essent. In ipsis uerò spiritus paracletus, qui est spiritus ueritatis, manet in æternum, uti Christus promi-

sit.

fit.Ioan.16.& docet eas omnem ueritatem.

Irenæus etiã lib.3.cap.4.Quid enim & si qua de aliqua modica quæstione disceptatio esset? Nonne oporteret in antiquissimas recurrere ecclesias, in quibus Apostoli conuersati sunt, & ab eis de præsenti quæstione sumere, quod rectum & rei liquidum est? Quid autem si neque Apostoli quidem scripturas reliquissent nobis, nonne oportebat ordinem sequi traditionis, quam tradiderunt his quibus committebant ecclesias? Hactenus Irenæus.

Augustinus quoque in epistola contra Manichæum cap.5.inquit: Ego uerò euangelio non crederem, nisi me catholicæ ecclesiæ commoueret authoritas. Quibus ergo obtemperaui dicentibus, Credite euãgelio, cur eis non obtemperem dicentibus, Noli credere Manichæo?

Et idem contra Cresconium, lib.1.cap.33. Hoc facimus quod uniuersæ iam placuit ecclesiæ, quam ipsarum scripturarum commendat authoritas, & sancta scriptura fallere nõ potest. Quisquis falli metuit huius obscuritate quæstionis, eandem ecclesiã de illa consulat, quam sine ulla ambiguitate sancta scriptura demonstrat.

Iam uerò si scriptura nihil authoritatis ab ecclesia sumit, ut uolunt Tigurini, cur euangelia Barnabæ apostoli, Thomæ, & Bartholomæi, & alia Apocrypha, quæ se scripturæ nomine uenditant, reiicimus: & sola quatuor euãgelia, Mat-

thæi, Marci, Lucæ, & Ioannis, ab ecclesia catholica probata recipimus.

Hieronymus autem de scriptura tractans, nõ superficiem uerborum respiciendam, sed magis sensum eius inuestigãdum atque attendendum censet, inquiens super epistolam ad Galatas, lib. 1. cap. 1. Nec putemus in uerbis scripturarum esse euangelium, sed in sensu, non in superficie, sed in medulla, non in sermonum foliis, sed in ra-
Mich. 2. dice rationis. Dicitur in Propheta de Deo, Sermones eius boni sunt cum eo: tũc scriptura utilis est audientibus, cùm absque Christo non dicitur, cum absque patre non profertur, cum sine spiritu non eam insinuat ille, qui prædicat. Alioquin & diabolus qui loquitur de scripturis, &
Ezech. 13. omnes hæreses, secũdum Ezechielẽ inde sibi cõsuunt ceruicalia, quæ ponãt sub cubito uniuersæ ætatis, ad capiendas animas.

Atque in eadem epistola, lib. 3. cap. 5. sic scribit: αἵρεσις autẽ Græce ab electione dicitur, quòd scilicet eam sibi unusquisque eligat disciplinã, quam putat esse meliorem. Quicunque igitur aliter scripturam intelligit, quàm sensus spiritus sancti flagitat, quo cõscripta est, licet de ecclesia non recesserit, tamen hæreticus appellari potest.

Idem etiam aduersus Luciferianos ait, In illa ecclesia permanẽdum est, quæ ab Apostolis fundata, usque ad diem hanc durat. Sicubi audieris eos qui dicũtur Christi, nõ à Domino Iesu Christo, sed

ſto,ſed à quoquam alio nuncupari:utputa Marcionitas, Valentinianos, Montenſes, ſiue Campates, ſcito non eccleſiam Chriſti, ſed Antichriſti eſſe ſynagogã. Ex hoc enim ipſo quòd poſtea inſtituta ſunt, eos ſe eſſe indicant, quos futuros Apoſtolus prænunciauit. Nec ſibi blandiantur, ſi de ſcripturarum capitulis uidentur ſibi affirmare quod dicunt, cum & diabolus de ſcripturis aliqua ſit locutus, & ſcripturæ non in legendo,ſed in intelligendo conſiſtant. *1.Tim.3.* *2.Pet.2.* *Mat.4.*

Conſentit cum his Vincentius Lirinenſis uir admirandi acuminis, & non minoris eloquentiæ, qui Theodoſio & Valentiniano regnãtibus floruit ante annos mille, in libro ſuo aduerſus profanas hæreſum nouitates, inquiens: In ipſa item catholica eccleſia magnopere curãdum eſt, ut id teneamus quod ubiq;,quod ſemper, quod ab omnibus creditũ eſt:hoc eſt etenim uerè proptiéq; catholicum(quod ipſa uis nominis ratióque declarat)quæ omnia uerè uniuerſaliter comprehendit. Sed hoc ita demum fit, ſi ſequamur uniuerſitatem,antiquitatem,conſenſionem.Sequemur autem uniuerſitatem hoc modo, Si hãc unam fidem uerã eſſe fateamur, quam tota per orbem terrarum confitetur eccleſia: antiquitatem uerò ita, ſi ab his ſenſibus nullatenus recedamus, quos ſanctos maiores ac patres noſtros celebraſſe manifeſtum eſt: conſenſionem quoque itidem,ſi in ipſa uetuſtate omnium,uel cer-

tē penè omnium sacerdotū pariter & magistrorum definitiones sententiásque sectemur.

Ac postea doctores cum ecclesia consentientes recipiendos docet, nō cum doctoribus fidem deserendam, dicens: Magna profecto res, & ad discendum utilis, & ad recolendum necessaria, quam etiam atque etiam exemplorum molibus illustrare, atq; inculcare debemus, ut omnes ferè catholici nouerint se cum ecclesia doctores recipere, non cum doctoribus, ecclesiæ fidem deserere debere.

Denique quis sit uerè germanus Christianus, sic nos admonet, inquiens: Ille est uerus & germanus & catholicus, qui ueritatē Dei, qui ecclesiam, qui Christi corpus diligit: qui diuinæ religioni, qui catholicæ fidei nihil præponit, nō hominis cuiuspiam authoritatē, non amorem, non ingenium, non eloquentiam, nō philosophiam: sed hæc cuncta despiciens, & in fide fixus, stabilis permanens, quicquid uniuersaliter antiquitus ecclesiam catholicam tenuisse cognouerit, id solum sibi tenendum credendúmque decernit. Quicquid uerò ab aliquo deinceps uno præter omnes, uel contra omnes sanctos, nouum & inauditum subinduci senserit, id non ad religionē, sed ad tentationem potius intelligat pertinere. Tum præcipuè beati apostoli Pauli eruditus eloquiis, hoc est enim quod in prima ad Corinthios scribit: Oportet, inquit, & hæreses esse, ut
1.Cor.11.

pro-

probati manifesti fiant in uobis. Ac si diceret: Ob hoc, inquit, hæreseωn non statim diuinitus eradicantur authores, ut probati manifesti fiant, id est, unusquisq; quàm tenax & fidelis, & fixus catholicæ fidei sit amator, appareat.

Porrò ubi non per humani testimonij fidem, scripturam authenticam reddi debere Tigurini inquiunt, utinam uerbis suis starent, & non sui obliti, tã pertinaciter assererent eum sensum esse scripturæ, quẽ ipsi ex suo penu tametsi repugnãtem cõmuni & recepto sensui ecclesiæ, quisque promunt, spreta penitus ecclesia, à qua desciuerũt. Sed ea nũc est ecclesiæ miserãda cõditio, sic undiq; ab hęreticis cõtemptę, sic nihili pensæ, ut ferè hac tẽpestate nulli inueniãtur, quantumuis sine mẽte sint, qui nõ sua insana diliramẽta, sanctæ matris ecclesiæ iudicio pręferãt. Quorũ turgẽs malitia tãta est, ut odio prosequãtur omnes, nõ suæ farinæ homines. Ignorantia uerò tã profunda eius disciplinæ, quæ ad Christianismum pertinet, ut Ethnici uideri possint potius quàm tincti Baptismo. Hanc autẽ ignorãtiam, summa arrogantia supplent: qua sese ostẽtantes, nihil in diuina lege ignorare uideri uolunt. Quòd si catholica ueritas ab eis ignorata, ab erudito quopiã in lege Domini prolata, caput exerat: tũ effrons istorũ impudẽtia sese profert, ut nihil pudeat in aperto deprehendi mendacio, sed falsa pro ueris uelut oracula diuina amplectẽtes, densa multo-

rũ rotantiũ uerborũ umbra tueri se conantur, ne in ueritatis lucem protracti, cogantur cũ rubore cedere. Id autẽ faciunt ne alterius cuiusquã iudicio quàm suo se subiiciãt: nã dum suum sensum quo latebras sibi quærũt, arrogãter quisque tuetur, ecclesiæ iudiciũ, ne hæreseos arguantur, non minus quàm uiperæ morsum fugiunt.

Cæterum dum id moliuntur, operam omnem perdunt, frustra se fatigantes. Porrò incidunt in Scyllã, cupientes uitare Carybdim, uidelicet recedentes ab ecclesia, ipsi contra se sẽtẽtiam ferũt.
Tit.3. Nam hæreticum hominem proprio iudicio cõdemnatum, Paulus apostolus asserit. Et Ioan-
1.Ioan.2. nes in epistola inquit: Ex nobis exierunt, sed nõ erant ex nobis: nam si fuissent ex nobis, permansissent utique nobiscum.

Itaq; eiusmodi homines dura ceruice conten-
Tit.3. tioni semel addictos, uitãdos esse Paulus admonet inquiẽs, Hæreticum hominem post admo-
1.Cor.15. nitionem unã & alterã deuita: idq; ideo, ne forte colloquia mala, bonos mores cõtagione cor-
2.Tim.2. rũpant: nã sermo eorũ ut cancer morbus serpit.

Quantopere igitur deplorãdi sunt, qui eò impudentiæ prouehuntur, ut Christi filij Dei & hominis uerba non operatoria, & efficaciam secum afferentia esse putent, sicut Dei qui omnia ea in ueritate subsistere facit, quæ uerbi sui omnipotẽtia talia ipsa esse affirmat, sed tantum enunciatiua uerba illa esse opinãtur, ueluti cuiusuis tantùm

tùm hominis, nihil diuinum efficere ualẽtis, qui res, ut quasq; reperit, propriis ipsarũ uocabulis indicat, quas trãsmutare nequit. Quæ nimirum insania eò illos perducit, ut nihil nisi inanẽ figurã absentis Christi corporis, Eucharistiã esse doceant. Itaq; nec uniuersitatẽ orbis cõtrà sentientis reformidant, neq; uenerãtur cõtrariæ sententiç antiquitatẽ, nec sanctorum eruditorúmq; patrũ consensionem reuerentur, sed post uana sua somnia cæcutientes, in ignorantiæ tenebris pergũt. Sed quid facias ut istos suis deliramẽtis cõfidentes, aberrãtes in uiam reuoces? Si scripturas secũdum rectũ primitiuæ ecclesiæ sensum obiicias, illi se solos sapere existimãtes, in suum sensum eas torquent, te uerò toto cælo errare cõtendunt. Si ratione decertare cum his instituas, miros academicos nouo more sese ostẽtant, in omnem partẽ tecũ disceptare parati. Si hortari uelis, ut sui memores ab errore resipiscãt, ac ad sanctam ecclesiam redeant: illi contrà te admonere non uerẽtur, ut tu spreta uetustatis tenebrosa caligine (sic enim proteruè loqui non formidant) nouã nunc splendentis euangelij lucem amplectaris. Ita inter uos dum alter uestrũ ædificat, alter destruit: & tu illum in lucem protrahis, ille te cõtrà in tenebras retrahit, irritus perit utriusque labor. Quid ergo germanis filiis superest, quando humana omnia auxilia deficiunt, nisi ut ad Christum qui pro persequẽtibus & calumnian- *Mat.5.*

tibus orare iubet, confugiant, atque precentur, ut ecclesiam suam tantis turbinibus uexatã, tam diris procellis agitatam, tam sæuis fluctibus sic undique cõquassatam: ut ab his obrui in profundum penè periclitetur, ipse solus qui succurrere potest, seruare dignum ducat, donétq; spõsæ suæ ecclesiæ hostibus saniorem mẽtem, ne amplius

Ezech. 11. eam uexantes infestare pergant, sed lapideis cordibus in corda carnea cõmutatis, errore demum agnito, pœnitudine ducti ad tranquillum catholicæ fidei portũ, cursum uitę dirigentes, tandem deposita pertinacia, in placido sinu sanctæ ma-

Mar. 4. tris ecclesię conquiescant. Is enim solus potest id præstare, qui dormiens in nauicula periclitante fluctibus à discipulis excitatus, æstuans mare & uẽtos sæuientes increpans, tacere & obmutescere iussit, ac uerbo dumtaxat magnam tranquillitatem reddidit. Ita demum errantibus ouibus à noxiis pabulis ad pascua uitæ reductis, à bono

Ioan. 10. illo pastore, qui animam suam posuit pro ouibus suis, fiet unius gregis unum ouile & unus pastor Iesus Christus, Cui cum patre & spiritu sancto, est gloria & potentia regnúmque & imperium in æternum per omnia secula. Amen.

Hoc opus ab authore absolutum est, Anno ætatis suæ septuagesimo septimo, qui fuit annus Domini 1551.

HYMNVS IN LAVDEM IESV ab eodem authore carmine incondito editus.

Iesu præconia quis tibi sedula,
Condigna innumeris tot beneficiis,
Omnem quæ superant longe facundiam,
Mortali poterit ore rependere?
Tu Dei filius, tu sapientia, *Ioan.1.*
Tu sermo uiuidus, per quem sunt condita
Quæcunque facta sunt, cuncta cælestia,
Cuncta terrestria, cuncta quoque infera.
Nos ut redimeres, lapsus in Mariæ *Luc.1.*
Virginis uterum, sic homo factus es
Vt nos qui morimur: sed sine semine *Mat.1.*
Virili es editus, nec culpæ obnoxius.
Te postquam natus es, in cunis positum *Mat.2.*
Per stellam præuiam uestigant reguli,
Inuento procidunt illico supplices,
Aurum, thus, Myrrhámque munera deferunt.
Ter denis latuit annis diuinitas *Luc.3.*
Clausa sub homine, mox ubi lauacro
Baptismi tinctus es Dei patris filius,
Miranda cæteris edis miracula.
Vinum in nuptiis ex aqua conficis, *Ioan.2.*
Mirantur hydriæ saporem uineum.
Tu uentis imperas, ut mare deferant. *Mat.8.*
Tu siccis pedibus fluctus obambulas. *Mat.14.*
Surdis ut audiant, aures adaperis. *Mar.7.9.*

*Mat.*9.15. Das mutis eloqui ſingula promptius.
*Ioan.*9. Cæcos, ut uideant, iuſſu reſtituis:
*Ioan.*4. Claudos, ut rectius protinus ambulent.
*Mat.*4.8. Languores effugas omnibus illico,
*Ioan.*4. Quos ægros repperis curas à febribus,
*Luc.*5.17. Lepram mundificas, firmas paralyſim:
*Mar.*5. Pellis dæmonia, mortuos excitas.
*Ioan.*11. Tu paucis panibus atque piſciculis,
*Mat.*14. & 15. Multorum millium pellis inediam.
*Luc.*8. De fluxu ſanguinis fœmina eripitur,
Contactu fimbriæ, dum nihil hæſitat.
*Ioan.*18. Ieſu mitiſſime, te leges cælicas
Dantem mortalibus, ut nos innoxios
In cælum ſcandere cunctos efficeres,
Iudæi capiunt, ſiſtunt pontifici.
*Mat.*26. Ibi tu teſtibus argutus plurimis,
*Mar.*14. Quòd templum Solymis te poſſe diceres
Deſtructum extruere, cùm tu de corporis
*Ioan.*2. Templo prædiceres, & non de ſaxeo.
*Luc.*22. Ibi tu cæſus es temere colaphis.
*Mar.*14. In ſacram faciem rabidè conſpuunt:
Mat 27. Pôſt ubi illuſus es, te tradunt præſidi
Pilato, grauia nectentes crimina.
Te leges ſoluere, te ceremonias,
*Luc.*23. Te regnum cupere, ſpernere Cæſarem,
Inſani ſanguinem dum ſibi ſitiunt,
Certatim te cruci configi poſtulant.
Præſes furentibus tum cedit trepidus,
Plectendum rapiunt te iuſſi milites,

Te

Te flagris lacerum ueste purpurea *Mar.15.*
Circundant,in manus addunt arundinem. *Mat.27.*
In caput ingerunt coronam spineam,
Et flexis genibus,salue Rex,inquiunt.
Educunt Solymis,populus affluit:
Gestat patibulum Simon Cyrenæus.
Affixum te cruci protinus milites
Inter latrones,pendulum statuunt.
Dum pendes medius matrem discipulo *Ioan.19.*
Commendas,at ea concidit illico.
Clamant Pontifices,illudit populus,
Hic iactat sedulo se Dei filium,
De nostris manibus nunc eum liberet,
Descendat de cruce,si Dei est filius.
Dum clamas,sitio,fel tibi porrigunt.
Pòst,consummatum est,dixisti languidus.
Expletis omnibus tunc uaticiniis,
Lassatis uiribus spiritus euolat.
Sol premit radios,terra mox contremit, *Luc.23.*
Dum uitæ Dominum mors rapit improba, *Mat.27.*
Velum discinditur de summo ad infimum.
Sepulchris mortui patulis emicant.
Tum costas lancea miles aperuit. *Ioan.19.*
Fluxit è uulnere mox sanguis & aqua.
Alter est hominis redempti pretium,
Altera criminum nostrorum lauacrum.
Post hæc ad infima tartara subiens, *Act.2.*
Opima retulit de morte spolia.
Agnoscunt dæmones hunc Dei filium.

Clausis in tenebris lux micat aurea.
Luc.24. Tum die tertia redditus superis,
Ioan.21. Sæpe discipulis uiuus apparuit,
Per dies plurimos inter incredulos
Versatus, sæpius cum illis comedens.
Ipsos instituens his sensum illuminat,
Vt scripta intelligant de Christo prodita,
Mat.28. Vulgari populis quæ iubet omnibus,
Mar.16. Et sacris credulos ablui fontibus.
Act.1. Nubes hunc lucida post coram omnibus
Palam uidentibus, in cælum sustulit,
Ad patris dexteram filius assidet,
Act.10. Venturus iterum, quò nos diiudicet.
Mat.25. Agnos ut segregat pastor ab hœdulis,
Iustos ab impiis sic pius eliget,
Lugebunt miserè, qui male uixerint:
Viuent perpetuo, qui bene fecerint. Amen.

fol.	pag.	lin.	Errata	Emendata
5	1	12	decætero	de cætero
21	1	22	lib.9.	lib.8.
53	1	3	cap.9.	cap.19.
53	1	29	aquam sanum	aquam sanam
68	2	11	precatus,	precatus,
68	2	13	repletum.	repletum

19543096

91

105